

Era Teira

JÄRKYTTÄVIÄ JÄLKJÄ --- E.P.

TIETO KUSTANNUS OY

ERA PEIRA

JÄRKYTTÄVIÄ JÄLKIÄ

TIETO KUSTANNUS OY
Huopalahti

Kaikki oikeudet pidätetään.

Copyright 1931
by Era Peira.

SUOMALAINEN PAINO OY.
H:ki, Huopalahti 1931

Ihminen,
älä tongi
totuutta,
tulet
murheelliseksi!

Oli lämmin ja tyyni iltahetki. Läheisten seutujen heimopäälliköt olivat kokoontuneet tärkeään neuvotte-
luun varjoisten puiden juurille. Sodanvaara oli uh-
kaamassa, sillä valkoihoiset tunkeutuivat tiheiden aar-
niometsien lävitse yhä lähemmäksi levittääkseen tu-
lolla ja miekalla sekä väkiviinan avulla omaa länsi-
maista sivistystään. Tämä tapahtui muka ihmisyyden
nimessä ja maailmaa laajasti valloittaneen uuden us-
konnon varjolla. Tarkoitus oli myös rangaista näitä
tummaihoisia ihmissyöjiä, jotka olivat rohjenneet teh-
dä maukkaan juhla-aterian parista heidän lähettyvil-
leen joutuneesta lähetyssaarnaajasta. Tilanne oli varsin
vakava. Onneksi olivat eri heimojen väliset riitaisuudet

yhteisen vaaran uhatessa lopetettu ja sovinnossa poh-
tivat nyt ylt' ympäriltä saapuneet edustajat sellaisia toi-
menpiteitä, joiden avulla voitaisiin estää vihollisen
taholta tulevaa ryntäystä ja hävitystä. Tähän saakka
oli kyllä torjuttu milloin mistäkin päin tulleiden val-
loitusretkeilijöiden hyökkäykset, mutta nyt kerrottiin
valkoihoisilla olevan aivan mahdottomia taisteluvehkei-
tä, joiden aikaansaamaa tuhoa vastaan ei ollut te-
hoisia suoja- tahi puolustuskeinoja olemassa. Oltiin
melkein epätoivon partaalla mielipiteitä vaihdettaes-
sa, sillä toiset katsoivat olevan syytä ryhtyä rauhalli-
lisiin neuvotteluihin pelättyjen hyökkääjien kanssa, kun
toiset taas mitä ankarimmin vastustivat sellaista pitäen
siinä määrin kiinni entisistä elämäntavoistaan, uskon-
nostaan ja oikeudestaan elää rauhassa omissa olois-
saan, että pitivät kuolemaa parempana kuin orjaksi
tuloa. Edellisellä kannalla olevat osoittautuivat uudis-
tushaluisiksi ja toivoivat olojen muuttuvan entistä pa-
remmiksi itsensä korkeammalla sivistysasteella kuvitel-
leiden valkoihoisten kanssa yhteistoimintaan ruvettaes-
sa, mutta vanhoilliset, tosikansalliset miehet jyrkästi
vastustelivat kaikkea yhteyttä „pahojen henkien” kans-
sa. Onhan heillä oma varma toimeentulonsa, oma
rikkautensa, laajat viljelykset ja metsästysmaat. Jär-
jestys ja kuri on mallikelpoinen, kun empimättä totel-
laan esimiesten käskyjä ja seurataan oikeudenjakajien
määräyksiä ja tyydytään heidän ankariinkin tuomioi-
hinsa, ajattelivat monet ryppynaamaiset urhot, jotka
eivät olleet koskaan mielestään tehneet kenellekään
vääryyttä eivätkä väkivaltaa, kaiken heidän pitkän elä-
mänsä ajan oli vain oikeutta noudatettu. Mutta mitä
oli tuntemattomalta vieraalta odotettavissa, siitä ei ol-
lut harmaata aavistustakaan. Pelkoa ja vavistusta herät-

ti yksinomaan jo ajatuskin joutua toisten komennettaviksi ja, holhottaviksi. Entäs jos vielä ryöstävät tahi tappavat. Kauniita koruja niillä kuuluu olevan, mutta onhan niitä meilläkin, onpa omatekoisia ja mieleisiä, ei meidän vapauttamme mokoman edestä tarvitse antaa.

Keskustelu kävi yhä kiihkeämmäksi, jokainen puhui yht'aikaa esittäen omia ajatuksiaan ja uusia puolustuskeinoja. Muuan mies sanoi kuulleen puhuttavan juoksuhaudoista, toinen tappavasta kaasusta ja kolkolmas tiesi mainita ilmasta käsin pudotettavista suurista kivistä, jotka maahan tullessaan räjähtäisivät ja tuhoaisivat koko kyläkunnan samalla kertaa. Vielä kerrottiin, että valkoihoiset kykenivät saamaan liikkeelle suuria vuoria, jotka julmaa ääntä pitäen sulloisivat allensa kaiken, mitä eteen sattuisi. Paholaisen avulla heidän sanottiin voivan järjestää ukkosta ja jatkuvaa salamoimista, mikä polttaisi kaikki läheiset metsät ja vainiot. Neuvottelu kehittyi väittelyksi eikä kukaan tahtonut antaa suupvuoroa toisille, niin kiihtynyt oli jo miellälä. Vanhimman oli vaikeata pitää järjestyksestä ja rauhallisuudesta huolta, kun ei kukaan tullut ajatelleeksi esittää erikoisvaliokuntia pohtimaan kutakin kysymystä erikseen, vaan jokainen tahtoi saada äänensä koko kansan kuultavaksi. Vai liinevätkö olleet toisia kansoja viisaampia, joiden piirissä asiat usein hautaantuivat kaikenlaisiin komiteoihin, eikä niiden selvittelystä lopulta monasti tule mitään. Joka tapauksessa nyt oli kova kiire järjestellä puolustusta, eikä olisi saanut kuluttaa aikaa pitkiin puheisiin ja kiistoihin, sillä vaara oli hyvinkin lähellä. Yleinen hermostuneisuus, jollaista nämä miehet eivät olleet vielä koskaan kokeneet, alkoi vallata jo koko

tämän vakavamielisen joukon. Oltiin kuin kuilun par-
taalla, rotkoon putoamaisillaan. Äkkiä syntyi täysi hil-
jaisuus; tuntui siltä kuin olisi jokaista miestä salaperäi-
sellä taikasauvalla satutettu. Oli kaameata.

Eräs miehistä oli huomannut taivaan rannalla
suuren, mustan linnun, joka kaarteli ilmassa sinne
tänne ja näkyi tulevan yhä lähemmäksi. Hän syöksähti
pystyyn ja viittasi molemmilla käsillään pohjoiseen
päin. Ei sanonut sanaakaan, vaan väpisi kuin kuole-
maan tuomittu. Hetken päästä, kun kaikkien katseet
olivat jo suuntautuneet outoon ilmiöön päin, alkoi kuu-
lua omituista surinaa, mikä kaikesta päättäen oli tuos-
ta linnusta lähtöisin. pari silmänräpäystä kestänyttä hil-
jaisuutta seurasi mitä kamalin meteli ja sekamelska. Mie-
hille tuli hätä käteen. Jokohan tuo oli maailman lopun
alkua, jokohan kuoleman hetki lähestyi näin äkki-
arvaamatta? Mitä tuo surina merkitsi? Olikohan se
jo sodan julistusta, vai oliko se jumalien lähettämä
varoituserkki kinastelun lopettamiseksi ja tositoimin-
taan ryhtymisestä? Jokohan kaikki oli hukassa? Sala-
man nopeudella kiersivät nämä ajatukset miehestä
mieheen ja yhtä vikkelaasti kukin heistä heittäytyi ha-
kemaan itselleen suojapaikkaa. Ken tupertui puun
juurelle, ken kiipesi puun tiheisiin oksiin, ken taas
ehätti juosta majaan piiloon. Tämä urhea joukko ha-
josi kuin akanat tuuleen, mutta kauheata surinaa he
eivät kuitenkaan välttyneet kuulemasta, niin voimak-
kaaksi se kehittyi. Kävipä lopulta korvia hiveleväksi,
kiusaavaksi, pirulliseksi. Tuho oli tulossa. Jokaisen
päässä toistuivat kaikki elämänvaiheet vastustamatto-
masti. Kukin teki tiliä kanssansa. Mitä äänekkääm-
mäksi linnun aiheuttama surina kävi, sitä nopeammin
toimi miekkosten mielikuviutus ja sitä jäykemmiltä tun-

tuivat jäsenet. Voimakkaammat kylmänväreet tekivät tehtävänsä, miehet olivat kuin jääpuikkoja. Sitäpaitsi yö ja pimeys läheni, pelko kasvoi, mutta surina milloin yltyi ja milloin taas hetkiseksi vaimeni. Kohta oli kaikki yhtenä surinana. Ei kukaan nähnyt mitään eikä kuullut mitään muuta kuin tuon hirviön inhoitavaa, hyrräämistä. Naiset ja lapset olivat ensi hätään päästäneet aikamoisen kiljunnan, mutta nyt hekin olivat kuin vainajia. Oli pimeätä ja hiljaista, vain tuskallinen, helvetillinen ääni leikkasi avaruutta. Oli tärisyttävää.

Aamun valjetessa oli jo kaikki hiljaista ja rauhallista. Korvissa kyllä vielä kaikui öinen surina, mutta surmanlintua ei näkynyt. Eikä siis todellisuudessa kuulunutkaan. Kesti kauan ennenkuin ihmisparat heräsivät horrostilastaan ja uskalsivat ruveta itseään liikkuttelemaan. Lopulta vanhin mörähti jotakin ja moni mies sai jalat allensa lähestyäkseen häntä mitä kunnioittavimmin katsein ja ikäänkuin anteeksi pyytäen viipymistään. Nuorimmat miehet komennettiin metsälle hankkimaan aterian apua ja sillä aikaa toiset kertoivat yöllisiä elämyksiään. Metsänkävijät olivat tällä kertaa nopeita liikkeissään ja toivat hetken kulluttua riistaa tarpeeksi ja pian olivat lihat orsilla kärventymässä. Syötiin yhteinen juhla-ateria ja sen jälkeen tanssittiin voimakastahtinen sotatanssi. Ilo ja riemu oli rajaton. Kaikki paha oli onnellisesti vältetty. Vaaran uhka oli unohtunut ja juhlimista jatkettiin pitkien päivää. Silloin tällöin yritti kyllä joku vanhemmista urhoista palata eilisiin vakaviin asioihin, mutta villit tanssit keskeyttivät pienimmätkin neuvottelu-yritykset. Eikä ihme, sillä jäykistyneet jäsenet oli saatava jälleen norjiksi ja äskeinen painava mielentila

muuttumaan toivehikkaaksi ja reippaaksi. Ja niinpä kävikin. Rummuttajien ahkera työ teki tehtävänsä, tanssista ei tullut loppua ollenkaan. Kun väliin oli taas aterioitu, niin kevennettiin itseään jälleen hypyillä ja muilla tempuilla.

Päivä oli jo päättymäisillään, kun metsästä ryntäsi esiin joukko naapuriheimon rotevia nuorukaisia täyssissä aseissa tehden yllättävän ilmoituksen, jonka johdosta sekä rummutus että tanssi heti lakkasi. Väki oli jälleen kuin puulla päähän lyötyä. Kaikki töllistelivät toisiinsa voimatta saada sanaa suustaan. Samoin olivat tulijatkin varsin hämmästyneitä nähdessään urhojen kesken ajan vakavuutta noin vaan juhlimisella aikaa kuluttamassa. Hekin hetkiseksi tyrehtyivät ja seisoivat kuin tinasotamiehet. Vihdoin astui vanhin esiin ja kysyi rauhallisella äänellä, mitä uutisia miehillä oli mukanaan, oliko hyviä vaiko pahoja. Ensi työksi pyysivät tulijat päästä myös osalliseksi juhla-ateriasta, sillä pitkät matkat juostuaan oli nälkä ruvennut heitä vaivaamaan. Äänetönnä ja uteliain ilmein 'valmistautuivat kaikki läsnäolijat kuulemaan odottamattomien vieraiden juttuja. Kun pahin nälkä oli tyydytetty, alkoi muuan nuorukaisista kertoa ihmeellisestä näystä kaukaisen joen rantamilta. Sanoi edellisenä iltana kylänsä yli huimaavaa vauhtia kiitäneen linnun, joka suuntasi matkansa pohjoisesta etelään päin. Yleinen hämminki oli vallannut koko seudun väestön, mutta mieliala oli pian rauhoittunut, kun peloittavaa tilannetta kesti vain hetken aikaa. Samalla kun se oli tullut näkyviin, samalla se myös katosi avaruuteen. Mutta tänään erästä jokivartta samotessaan jokapäiväisellä metsästysretkellä olivat miehet nähneet oudon näköisen suuren linnun joen oikeanpuoleisella rannal-

la rauhallisesti loikomassa ja, mikä kaikkein ihmeellisintä, näytti siltä kuin se olisi parhaillaan ollut kuorimassa poikasiaan omituisista peitteistään. Sen siipien alta näkyi liikehtimistä ja hetken kuluttua ihmisen tavoin asteli sen ympärillä kaksi olentoa, jotka varmasti juuri olivat tulleet väivän valoon. Tämä ilmiö oli tehnyt heihin niin valtavan ja peloittavan vaikutuksen, että olivat heti kiiruhtaneet kotiinsa aseita ja apuväkeä hakemaan. Mutta kun heidän kyläkuntansa on niin pieni, niin eivät he yksin uskaltaneet lähteä ottamaan asiasta lähempää selvää ilman lisä-apua ja siksi olivat he tulleet tänne, vieläpä siitakin syystä, koska olivat kuulleet edustajia olevan koolla neuvottelemassa yhteisistä toimenpiteistä vihollista vastaan. Tuskin oli nuorukainen ennättänyt kaiken tämän ilmoittaa, kun kylmä väristys oli jälleen kulkenut urhoollisten miesten selkäpiitä pitkin. Eilinen kauhunhetki oli toistumassa, pian oli kolmen paholaisen tulo ja kolminkertainen ilmoja vavisuttava surina odotettavissa. Kun ilta jo oli tulossa, ei enään päätetty mennä nuorukaisten juttuja tutkimaan, vaan asetuttiin miehissä hyvin asettettuina kylää vartioimaan toisten vuorotellen levätessä.

Aamun koittaessa olivat jo kaikki jalkeilla ja reippaalla mielellä. Olihan edessä jännittävät hetket ja uteliaisuus kutkutti siinä määrin hermoja, etteivät soturit oikein malttaneet odotella kunnollista järjestäytymistä, vaan uhkailivat jopa pienemmissä ryhmissä lähteä etukäteen vakoilemaan joen rantoja pitkin. Niinpä olikin jo salaviihkä viisi miestä pujahtanut pensaikkojen takaa tiehensä ennen muiden valmistautumista ja kiiruhtanut ilmoituksen mukaiseen suuntaan ensimmäiseksi toteamaan ihmeelliseltä tuntuneen tapauksen. Matka oli pitkä ja tuntikausia saivat uteli-

aat urhojen alut samoilla melkein läpipääsemättömiä tiheikköjä ennen kuin joutuivat mainitun joen rantaan. Ensi vilaukselta ei näkynyt mitään erikoista. Samoiltiin varovaisesti rantoja pitkin ja tarkoin kurkisteltiin joka suunnalle, jopa taivastakin tutkittiin, kun pidettiin mahdollisena lintujen lentoonkin lähtöä. Mutta ei mitään näkynyt. Rauhallisina mutta vakavissa mielteissään tallustelivat miehet yhä edelleen. Nuorin joukosta, jonka mielikuviutus toimi vilkkaammin ja joka siitä syystä tuntui olleen arin, kehoitteli tovereitaan joskus hetkiseksi levähtämään, jotta toisetkin ehtisivät mukaan ennen päämäärän saavuttamista. Matkaa kuitenkin yhä jatkettiin ja vakavuus haihtui vähitellen, kun mitään vaarallista ja pelättävää ei ollut ilmennyt. Eräässä rantamutkassa tapahtui suuri yllätys. Joen toisella puolella nähtiin selvästi suuri, omituinen olento, joka huudoista huolimatta ei liikahtanutkaan. Jouset olivat jännitettyjä, myrkkynuolet valmiina lentämään. Ei liikahdustakaan. Varovaisesti kuljettiin yhä lähemmäksi ja joka hetki oltiin valmiina käyttämään aseita tarpeen tullen. Olento todettiin samannäköiseksi kuin edellisenä iltana lennossa ollutkin, mutta ihme kyllä ei se nyt liikahtanutkaan. Eikä poikasia, joista oli kerrottu, näkynyt missään. Riennettiin siis yhä vain lähemmäksi. Pelkokin oli jo haihtunut, kun kaikki oli rauhallista, ei hiiskaustakaan. Kun oltiin saavuttu jo melko lähelle tätä otusta, niin havaittiin vedessä uisketelemassa kaksi valkoihoista ihmisolentoa, siis vihollisia. Mielet jännittyivät. Nyt oli ratkaistava, mitä oli tehtävä. Heitä oli vain kaksi, kun sensijaanaseistettuja urhoja kokonaista viisi miestä. Nuo kaksi olivat aseettomina vedessä, siis toivottavasti myös vaarattomia, näin arvelivat miehet. Uteliaisuudesta jäivät he

mielenkiinnolla odottamaan valkoihoisten maalle nousua ja sitäpaitsi näytti toinen niin selvästi naiselta, että sitä huvittavampaa oli seurata heidän liikkeitään. Eiväthän nämä nuoret miehet vielä koskaan olleet nähneet ilmielävää valkoihoista ihmistä, vielä vähemmän naisolentoa. Kätkeydyttiin pensaikon taakse seuraamaan asian kehitystä ja odottelemaan jälkijoukkoja.

Aikansa vedessä pulikoituaan nousivat molemmat vedestä kuivattelemaan itseään auringonpaisteessa. He juoksentelivat ja ilakoivat keskenään kuin pienet lapset. Soturit katselivat ihmeissään heidän hommiaan. Lopulta valkoiset hahmot väsyivät leikistä ja lähestyivät linnuksi kuviteltua lentokonetta. Silloin katsoivat miehet sopivan hetken tulleen mennä ottamaan kaikesta ihmeellisestä lähempää selvyyttä ja uivat tässä tarkoituksessa joen toiselle rannalle. Valkoiset eivät olleet näitä miehiä huomanneet ennenkuin vasta sillä hetkellä, kun he nousivat vedestä ranta-äyräälle. Alastomuuttaan säikähtäen — entiseen totuttuun tapaansa, muistamatta mustienkin olevan melkein alasti — kiihuhtivat valkoiset heti koneensa luokse ja heittivät joitakin ryysyjä päällensä ja tarttuivat ampuma-aseihinsa. Kummallakin puolella oli siis kysymys elämästä ja kuolemasta, sillä molemmat vastapuolueet epäilivät toistensa hyökkäystä. Mustat olivat kuitenkin siksi rauhallisia tuntiessaan ylivoimansa, ettei yhteenottoa syntynyt ja samoin eivät valkoihoisetkaan liiaksi hätäilleet. Askel askeleelta lähestyivät mustat ja valkoiset toisiansa. Valkoiset, joista toinen oli selvästi mies ja toinen nainen, nostivat riemuissaan kätensä ylös ja huusivat: terve, terve. Soturit pysähtyivät, kuuntelivat uteliaina vieraiden puhutavan sointua, mikä suuressi poikkesi heidän omasta kielestään. He olivat epä-

tietoisia siitä, mitä nyt olisi tehtävä, ja päättivät rauhassa jäädä odottelemaan lisäjoukkoja, joita johtivat vanhemmat, arvovaltaisemmat ukot. Viittailuin kehoittivat miehet vieraita istuutumaan nurmikolle ja asettuivat piiriin heidän ympärilleen. Puhein ja merkein yrittelivät vieraat selitellä outoa saapumistaan, kuvailla matkaansa ja pakollista alaslaskeutumistaan tämän joen rannalle. Ymmärtämättä mitään koko selityksestä soturit vuoron perään silmäilivät jonkun matkan päässä olevaa lentokonetta, jota he yhä edelleenkin pitivät kauheana otuksena, joka luultavasti nyt oli vaipunut horrostilaan, koska se ei henkähtänytkään puhumattakaan liikahtelemisesta. Vihdoin alkoi kaukaa näkyä lisäjoukkoja pienemmissä ryhmissä. Vierairaiden jännitys kasvoi hetki hetkeltä; heillä ei ollut aavistustakaan, mistä mahdollisesti oli kysymys, kun väkeä virtasi tänne kaukaiseen erämaahan päin, mikäli voi päätellä, oikein sotilaallisin varustein ja jonkinlaista järjestystä noudattaen.

Matkan varrella oli liikkeelle lähteneiden joukkoon liittynyt joka kylästä pienempiä ryhmiä, joten lopulta oli heitä jo runsaasti toista sataa miestä. Tilanne oli juhlallinen miesten saapuessa päämääräänsä kohti. Suurin jännitys ja pelko oli kokonaan poissa, kun nähtiin omien miesten kaikessa rauhassa loikoilemassa valkoisten vieraiden parissa. Lentokone kiinnosti heitä vielä kuitenkin siinä määrin, että melkein koko ajan moni miehistä ei malttanut luoda katsettaan siitä muualle, vaan tähysteli sitä oudoksuvasti. Se näytti yhä edelleen harvinaisen suurelta, linnun tapaiselta olenolta. Monen miehen korvissa tuntui vielä toissayönä kuultu kauhea surina, mikä herätti nytkin omituista tunnelmaa, vaikka muuten olikin rohkeus miehiin pala-

utunut. Tavanmukaisin sotilastervehdyksin lähestyivät soturit rannalla istujia ja päälliköt vaihtoivat muutaman sanan etujoukkoon kuuluneiden kanssa, jotka lyhyesti selostivat tapausten kulkua heidän kohdattuaan vieraat. Huomattuaan miesten yhä oudoksuttavasti katselevan lentokonetta viittasi valkoinen mies siihen päin ja läksi kävelemään sen luokse kutsuen omalla kielellään toisia mukaan. Vasta aivan lähelle päästyään tunnustivat miehet erehtyneensä. Eihän se ollutkaan elävä olento, vaan jonkinlainen kummitus, jommoista eivät vielä koskaan olleet nähneet. Valkoisten matkatavarat ja pukulaitteet huvittivat mustaihoisia aikavalla ja jonkunlaista hämmästyttä herätti samalla valkoisen miehen esittämä luutnantin puku, jonka oli ensin piilloittanut nähtyään, tullessa tovereineen yllätetyksi. Heimopäälliköt katselivat toisiaan kysyvin katsein ja päättelivät joutuneensa tekemisiin varmasti jonkun korkean sotilashenkilön kanssa. Kohteliaisuus ja kunnioitus vieraita kohtaan kasvoi sikäli, kun lähemmin tutustuttiin matkatavaroihin ja koneeseen. Hetken aikaa salaisesti neuvoteltuaan määräisivät päälliköt koko joukon paluumatkalle ja nuorimpien tehtäväksi annettiin kantaa mukaan otettavat tavarat ja myös auttaa vieraiden kulkua vaikeimmissa tilanteissa. Näin lähdettiin sitten rumpuja pärisytellen kohti asutuja seutuja mukana aavistamaton sotasaalis. Miehistö samoin kuin vieraatkin kulkivat omissa mietteissään, oli harmillista, ettei voitu keskustella vieraiden kassalla eikä siten saada pienintäkään selvitystä heidän tulostaan ja tarkoituksestaan.

Kylien kohdalla oli kaikkialla juhlallinen vastaanotto, milloin tarjottiin pikainen ateria ja milloin taas annettiin oudoille vieraille kunnianosoitukseksi kal-

liita lahjoja. Perille päästyä järjestettiin suuret pidot tansseineen ja rummutuksineen. Pahin sodanpelko oli ohitse, kun otaksuttiin vieraiden tulleen joko neuvottelemaan vihollisuuksien lopettamisesta tahi muista sen tapaisista asioista. Tästä johtuikin mustaihoisten erikoinen huomaavaisuus ja kohteliaisuus. Iltapimeään saavuttua käytiin tyytyväisinä levolle ja vieraille varattiin parhaat makuutilat. Vanhimmat miehet, päälliköt, pitivät kuitenkin vielä keskenään neuvotteluja ja päättivät seuraavana päivänä tiedoittaa tapahtumista korkeammille viranomaisille ja hankkia myöskin tulkki, jotta mahdollisimman pian saataisiin tietää, mitä vieraililla oli sydämmellään. Kun näistä asioista oli sovittu, heittäytyivät päällikötkin pitkällensä ja täysi rauhallisuus vallitsi tänä yönä näillä mailla.

Seuraavana päivänä tutustuivat vieraat paikkakuntaan ja heillä oli tilaisuus täysin vapaasti liikkusella kaikkialla ja tutkiskella sikäläisiä elintapoja. Kaikki oli heille uutta ja mielenkiintoista, sillä viimeinen pysähdyspaikka pitkän matkanşa varrella oli ollut aivan toisenlaisella seudulla; eräässä pienemmässä kaupungissa, jossa heti olivat päässeet kosketuksiin eurooppalaistenkin kanssa. Oli outoa olla aivan uudessa ilmapiiirissa ja vielä kaiken lisäksi täysin ummikkoina. Muuten oli kaikki hyvin, mutta kuumuus teki tuntuvaa haittaa, minkä lisäksi vielä viime päivien rasitus muutti olon vähemmän miellyttäväksi. Onneksi saivat he tämän päivän olla aivan rauhassa omissa oloissaan ja levähtää silloin kuin vain mieli teki. Toisaalta pidettiin heitä, noita valkoihoisia pariskuntana, mutta toisaalta sittenkin huomattiin heidän käyttäytymisessään jotain sellaista, mikä osoitti heidän olleen vielä jonkun verran vieraita toisilleen. Johtuiko tämä sitten val-

koihoisten elintapojen tuntemattomuudesta vai eikö, sitä oli vaikea päätellä. Joka tapauksessa eivät paikkakuntalaiset ensimmäisen päivän kuluessa olleet vielä selvillä asiantilasta.

Vasta toisena päivänä ilmestyi kylään tulkki, jonka avulla päästiin lähempään kosketukseen vieraiden kanssa. Heimopaalliköt olivat tahtoneet pitää vieraat ominaan, joko sitten vankeina tahi kunniavieraina, ja siitä syystä ei heitä lähdetty kuljettelemaan muualle, vaan hankittiin tulkki kylään. Tämä tulkki, joka oli korkea viranomainen, hämmästyi suuresti kuullessaan vieraiden olevan yksityisellä matkalla ja vieläpä karkumatkalla, kuten he avomielisesti heti tunnustivat. Nainen ilmoitti nimekseen Matra ja mies sanoi olevansa luutnantti Sisukas. Heidän mainitsemasta kotiseudustaan ei mustaihoisilla ollut pienintäkään aavistusta, mutta sehän ei paljoakaan asiaan vaikuttanut, kun he joka tapauksessa olivat Euroopasta tulleet ja monia sen maita kierrelleet. Valkoisia, ajattelivat paikkakuntalaiset, sehän on aivan sama asia, mistä maasta tahi valtakunnasta he sitten lienevätkään. Heitä olisi nyt tarkoin tutkittava ja selvitettävä, millä asialla he todellisuudessa olivat liikkeellä. Olisiko heistä ystäviksi vai ovatko vihollisen vakoilijoita. Selvä oli joka tapauksessa saatava vastaisten toimenpiteiden varalta.

Viralliset kuulustelut aloitettiin erikoisen juhlallisesti sotilasvartioston läsnäollessa. Kymmenmiehinen tutkijalautakunta istuutui kaarenmuotoiseen riviin tutkittavien ja tulkin ympärille. Heimojen edustuksen vanhin toimi puheenjohtajana ottaen alusta alkaen hyvin vakavan asenteen ja johtaen tutkimusta arvokkaasti vaikkakin kovaäänisesti. Ensiksi vaadittiin mahdollisimman tarkkaa selvitystä vieraista itsestään, hei-

dän elämänvaiheistaan ja saavutuksistaan sekä niistä syistä, jotka olivat pakoittaneet heidät näin pitkälle matkalle aivan toisenlaisten ihmisten piiriin kuin mitä he itse olivat. Kuluneeseen sotilaspukuun pukeutuneena, huolimatta paahtavasta kuumuudesta, ja kaikki säilyneet kunnia- y.m. merkit rinnassaan esiintyi luutnantti Sisukas täysin rauhallisena ja kertoili selvästi vaiherikkaasta seikkailuelämästään. Jo pienenä poikasena oli hän ollut mukana sodassa erään korkeamman upseerin lähettinä, kohonnut aliupseeriksi ja sodan päätyttyä työskennellyt sekä joukko-osastossa että puolustuslaitosvirastossa. Jonkun ajan päästä oli lähtenyt vapaaehtoisesti vieraan maan vapaustaisteluun ja kunnostautunut siinä määrin, että oli saanut koroituksia ja runsaasti ritarimerkkejä urhoollisuudestaan. Sen jälkeen hän oli antautunut siviilialalle liikemieheksi, kun hänen oli onnistunut sodassa koota hiukan käyttövaroja. Mutta ennenpitkään huononi yleinen taloudellinen tilanne ja hänen tuli jälleen turvautua valtion leipään. Entisenä virkamiehenä oli hänen varsin helppo tuttavuuksien perusteella nousta jo korkeampaan asemaan taisteluvälineosastolla. Erikoisen tarmokkaan toimintansa vuoksi hän sai vähän väliä uusia tehtäviä, siirrettiin yhä vastuullisemmille paikoille, joissa oli tilaisuus ansaita paljon rahaa. Palkka ei kyllä ollut korkea, mutta tulot sitä paremmat, kun oli liikemieskokemustakin. Monien hyvien ystävien jäädessä tässä suhteessa alakynteen, nimittäin sekä virka-asemaan että ylimääräisiin tuloihin nähden, heräsi monessa mieheissä kateus häntä kohtaan ja häntä ruvettiin vainoamaan. Häntä ja hänen suosijoitaan syytettiin muka laittomuuksista, väärinkäytöksistä ja jos vielä mistäkin. Uhattiin paljastella salaisia hommia ja keskeyttää ko-

ko loistava virkaura. Tämän johdosta näki hän parhaaksi jo ajoissa omasta aloitteestaan pyytää eroa ja lähteä muille maille koettelemaan onneansa, joka yleensä oli häntä aika hyvin suosinut. Kohtalotoverin oli hän saanut neiti Matrasta, johon oli tutustunut joitakin vuosia sitten. Näin jutteli Sisukas rauhalliseen tapaansa ja lupasi jatkaa kertomistaan, jos saisi vapaasti jäädä oleskelemaan paikkakunnalle ja lähemmin tutustua päälliköihin, joille hänen tietonsa ja kokemuksensa ehkä olisivat tarpeellisia. Sanoi tietävänsä paljon valtio- ja sotilassalaisuuksia, mutta niiden selvittelyminen vaatisi pitemmän ajan ja siksi hän ehdoittikin kuulusteluja jatkettavaksi useampana päivänä, jotta kaikki erikoistapaukset ja pikkuseikatkin muis-tuisivat mieleen ja asiat tulisivat johdonmukaisesti käsitellyiksi.

Tutkijalautakunta ihastui suuresti tehtyyn ehdotukseen, piti välillä salaisen neuvottelun ja päätti tällä kertaa kuitenkin vielä kuulustella Matraa, vaikka vain lyhyesti, kuten edellistäkin. Matra oli huomattavasti tuskastunut kovasta kuumuudesta ja vähentänyt vaatteitaan luutnantin selostuksen aikana. Uteliain katsein seurasivat monet miehet hänen liikkeitään ja ihailivat salaisesti valkoista hipiää, jota paljastui vähitellen yhä enemmän ja enemmän. Nainen oli pitkä ja solakanpuoleinen, kaunis povi pingoittautui silkki-sen paidan alla, silmät loistivat hurmaavasti ja vaa-lea tukka hulmusi vapaasti tuulessa. Urhojen silmissä hän oli kuin ilmestys. Pitkään tuijotti puheenjohtaja-kin tyttöön ennenkuin malttoi ryhtyä käsittelyä jatka-maan. Matra heilautti hieman helmojaan, kävi käsi-varteensa nojaten heikumalliseen asenteseen ja sanoi tulkille olevansa valmis hänkin puolestaan jotain jutte-

lemaan. Jännitys kohosi entistä korkeammalle ja oli vaikeata tarkalleen seurata tutkijoiden huomiokykyä, kun Matran olemus näkyi enemmän kiinnostaneen miehiä kuin tulkin vilkas selostus. Tuntui siltä kuin uroot olisivat varsin tarkasti seuranneet valkoisen sulottaren pienimpiäkin liikkeitä eivätkä muistaneet kuunnella hänen kertomuksensa reipasta tulkintaa. Matra havaitsi tehneensä miehiin mieluisan vaikutuksen, mikä seikka antoi hänelle sekä rohkeutta että innostusta esiintymiseensä. Häinkin sanoi jo nuorena, viisitoista vuotise-
na tyttösenä avustaneensa isänmaataan voimiensa mukaan sodan aikana. Oli toiminut sanansaattajana, salaisten tietojen kuljettajana, ompeluseuroissa valmistanut sotilaille tarpeita, työskennellyt sairaanhoitajana jopa sairaalan osastonhoitajanakin. Näistä töistä vapauduttuaan oli jatkanut opiskelujaan, lopettanut kauppakoulun ja päässyt konekirjoittajattareksi erääseen virastoon, jonka ylijohdajan suosioon oli heti joutunut. Sotajan upseerituttavuuksien perusteella hän hankki itselleen yhä enemmän luottamusta ja vaikutusvaltaa virastossaan tullen lopulta rahavarojen hoitajaksi. Hänen käsiensä läpi kulki miljooneja ja kymmeniä miljoonia vuosittain. Sokean esimiehensä oikeana kätenä hän oli vähitellen saanut laajan määräämisvallan osastossaan ja jakeli määrärahoja vapaan tahtonsa ja kykynsä mukaisesti. Autteli tarpeen tullen virkatovereita ja muita hyviä ystäviään, joiden joukossa erikoisesti tahtoi painostaa nuoria ja kauniita, mutta pienipalkkaisia upseereita. Kertoi välittäneensä monta virkakäylennystä, milloin rahalla ja milloin viehkeydellään. Näitä tärkeitä sivuhommia kertyi lopulta minulle niin paljon, sanoi hän, etten ehtinyt kunnolleen huolehtia kirjanpidosta ja tilit menivät jonkun verran sekaisin.

Vaikka tilintarkastajatkin auttelivat virheiden korjaamisessa ja antoivat monet vajaukset anteeksi, lisäsi Matra, ei minun lopulta auttanut muu kuin hankkia oma lentokone ja lähteä etsimään uusia toimipaikkoja, joissa minua paremmin ymmärrettäisiin. Minua uhattiin nimittäin vangitsemisella, mutta minun sanani voimalla olisi monta virastoa kaikkine johtajineen ja juoksupoikineen voitu teljetä linnaan, sillä heidän edestään minä olin kaikki tehnyt. Kiittämättömyys on maailman palkka. Hyvästellessäni pääjohtajaa mitä helimmin, kuten aina ennenkin, osoittautui hän erittäin myötätuntoiseksi ja määräsi minut vielä kerran käymään valtiopankissa ja nostamaan kaksi miljoonaa, siltä varalta että niitä toimistossa satuttaisiin vielä sinä päivänä tarvitsemaan. Oli vaikeata pidättää kyyneleitä. Yhdessä me itkimmekin. Pitkäaikainen, uskollinen apulainen oli pakoitettu jättämään hyväsydämisen ja järjestelyhaluisen päällikkönsä ja lähtemään ikäänkuin maanpakoon. Upseerikasinolla vietettiin komeat läksiäiset ja arvalla ratkaistiin, ken oli se onnellinen, joka sai seurata minua matkalle ohjaajana, kun en itse vielä ollut ehtinyt opetella lentokonetta hoitamaan, vaikka monet armeijan autot, moottoripyörät ja veneet olin kyllä osannut säpäleiksi ajaa. Ilmassa ei tosin ollut niin vaarallista kuin maassa ja merellä, mutta varovaisuuden vuoksi turvauduin sitten luutnantti Sisukkaaseen, jolla on kunnia olla kanssani läsnä tässäkin historiallisessa tilaisuudessa. Emme ihmettele ollenkaan, että olette älynneet vastaan ottaa meidät näin kohteliaasti ja suurenmoisesti. Olemmehan eurooppalaisten valtioiden rahoittamia matkailijoita ja sitäpaitsi sotilasasioiden erikoistuntijoita, joiden apu tällä hetkellä on ymmärtääkseni Teille varsin tervetullut. Minä-

kin olen valmis tiedoillani ja kokemuksellani antamaan apuani ja toivon yhdessä luutnantti Sisukkaan kanssa kykeneväni järjestämään joukkonne sotakannalle. Näillä sanoilla lopetti Matra avomielisen kertomuksensa, nousi pystyyn ja kumarsi syvään osoittaakseen tutkijoille kunnioitustaan.

„Hyvä on”, sanoi puheenjohtaja ja ilmoitti keskeyttävänsä kuulustelun iltapäivään, koska ateria oli valmis ja tutkijakunnan oli myös keskenään neuvoteltava kuulustelun jatkamistavasta. Siirryttiin siis nauttimaan talon antimista, minkä jälkeen hyvän tavan mukaan esitettiin rummutusta ja tanssia. Matra oli niin innostuksissaan, että liittyi tanssiin mukaan yrittellen taitonsa takaa matkia alkuasukasten liikkeitä ja hyppyjä. Riemu valtasi koko läsnä olleen väen ja valkoiselle tanssijattarelle osoitettiin vilkasta suosiota. Hän oli kuin yhdellä iskulla voittanut kaikkien sydämet, sen huomasi. Kunnioitusta osoitettiin hänen seuralaiselleenkin, joka kahden oli uskaltanut lähteä vaaralliselle matkalle ja josta miehestä, kaikesta päättäen, oli tuleva paikallisten pääjohtajien sota-asiain neuvonantaja. Kun jonkun aikaa oli kulutettu levossa ja vapaassa seurustelussa, kokoonnuttiin jälleen viralliseen istuntoon. Tällä välin olivat päämiehet suorittaneet salaiset neuvottelunsa ja oli tutkijakunta näin ollen valmis ilmoittamaan vastaisen toimintaohjelmansa.

„Kunnioitettavat, kalliit vieraamme”, aloitti puheenjohtaja ilmoituksensa. „Tutkijakunta on päättänyt yksimielisesti hyväksyä Teidän ehdotuksenne ja siinä tarkoituksessa hankitaan tänne toinen tulkki, jolla olisi tilaisuus viipyä paikkakunnalla tarpeen vaatiman ajan, jotta kaikki asiat meille selviytyisivät. Tämän päiväinen korkea-arvoisa tulkkimme palaa virastoonsa.

Hän ilmoittaa tutkimuksemme tuloksista esimiehilleen ja järjestää sitten määräysten mukaan jatkokuulustelut. Toivon Teidän hyvin viihtyvän vieraanamme. Takaamme Teille täyden vapauden omalla alueellamme sekä oikeuden metsästykseen ja kaikkeen muuhunkin hyödylliseen toimintaan samoin kuin mieleiseenne huvitteluunkin. Sulkeudumme arvoisaan suosioonne.” Vanhus teki asianomaisen tervehdysliikkeen ja varustautui saattamaan tulkkia paluumatkalle.

ENSIMMÄINEN KERTOMUS.

Parin päivän kuluttua saapui kylään uusi tulkki, nuori ja iloluontoinen mustaihoinen mies, joka ensi hetkestä teki valkoisiin miellyttävän vaikutuksen. Hän oli leikkisä puheissaan ja oli varsin taipuvainen vitsailemaan eurooppalaisten kustannuksella. Ajatuksenjuoksu tuntui hyvin terävältä ja tietoja näkyi hänellä olleen monelta eri alalta. Joka suhteessa siis sopiva henkilö seurustelemaan vieraiden kanssa ja urkkimaan heiltä kaikki mahdolliset, melkeinpä mahdottomatkin asiat. Kun yhteisymmärrys oli alusta pitäen mitä parhain, oli hyviä toiveita olemassa saada tärkeitä tietoja ja neuvoja vastaista puolustusjärjestelyä varten. Tämä oli kaikkein tähdellisin kysymys, sillä mustat aikoi-

vat varustautua nykyaikaisin keinoin suojelemaan vapauttaan ja riippumattomuuttaan. Asian tätä puolta ei valkoisille heti paljastettu, vaan tahdottiin heidän tarjouksensa varjolla ja kiertoteitse saada hankituksi puuttuvat tiedot ja menetelmät sotalaitoksen ja muiden virastojen järkipäätä järjestyä varten. Tiedettiin valkoisilla olevan monenlaisia oppilaitoksia, joissa kasvatettiin tulevia virkailijoita ja sotapäälliköitä. Rakennettiin kasarmeja ja asetehtaita. Valmisteltiin tykkeitä ja räjähdysmiinoja ja mitä kaikkea. Ilmojen halki kulkevalla vehkeellä olivat nämä vieraatkin saapuneet. Eiköhän niitä tarvittane sodassakin. Nämä asiat kiinnostivat siinä määrin alkuasukkaita, että he olivat valmiita vaikka loppumattomiin kuuntelemaan vieraitensa kertomuksia ja selostuksia ja siinä mielessä antoivat heidän vapaasti valita aiheensa.

Luutnantti Sisukas palautti mieliinsä muutamia pikkutapauksia niiltä ajoilta, kun hän oli ollut vapaaehtoisena vieraalla maalla. Selitti isänmaallisista vaikutteista lähteneensä pienten kansojen yhteistä verivihollista vastaan taistelemaan. Hän oli joutunut vapaaehtoisten ylipäällikön lähetiksi ja tässä ominaisuudessa tuli läheisesti seuranneeksi esikunnan toimintaa, samalla kun hän myös oli aina tietoinen sotatoimien kuluista eri rintamilla. Ylipäällikkö oli vanha kokenut sotilas, hyvä ja leikkisä sekä täsmällinen työssään. Esikuntapäälliköksen oli hän ottanut entisen aseveikkonsa, erään viinan vaikutuksesta punanenäisen herrasmiehen, jonka arvosta ei ollut varmaa tietoa. Tämä mies touhusi ensi alussa aika tavalla järjestellessään esikunnan sisäisiä asioita, mutta vähitellen lyheni työpäivä ja hyvien juomien maisteleminen vei lopulta häneltä koko pitkän päivän ajan. Apulaiset saivat par-

häansa mukaan hoitaa tehtävänsä ja tarpeen tullen ilmoittaa esikuntapäällikön olevan hiukan kuumeessa. Esikunnan työskentely kävi jonkun verran sekavaksi ja vaillinaiseksi, kun korkeimmat herrat eivät monastikaan olleet tavattavissa. Ylipäällikkökin vieraili melkein päiväkaudet varakkaiden vapaaherrojen herkullisten päivällispöytien ääressä ja iltayöt kuuluivat kortinpe- luussa samassa seurassa. Esikunnan komendantti, muuan korkeasti sivistynyt, kielitaitoinen ja tarmokas mies, joutui tukalaan asemaan kurin höltymisen takia, kun ei tukea saanut ei ylipäälliköltä eikä esikuntapääl- liköltäkään, jotka molemmat, kuten sanottu, olivat lii- an usein kateissa. Paikallisten sotilasviranomaisten jär- jestämällä kutsuilla ja muissa tilaisuuksissa tuli komen- dantin edustaa ylipäällikköä, kun hänellä oli tärkeä este. Ylipäällikkö oli nimittäin joka illan varannut yk- sityisten toimeenpanemiin tanssiaisiin ja pookkeriin. Hänen lähin miehensä, esikuntapäällikkö, jäi mielum- min huoneeseensa hyvän viinin ääreen. Olipa siihen vielä toinenkin syy. Saapuvilla ollessaan piti komen- dantti aina silmänsä auki ja huolehti järjestyksestä se- kä määräysten tiukasta seuraamisesta. Mutta hänen, esikunnan edustajan, poissa ollessa pidettiin esikunta- päällikön toimesta esikuntahuoneustossa karnevaalin tapaisia juhlia. Minun tuli käydä eri ravintoloista taka- varikoimassa tynnyrittäin olutta ja viiniä, apunani korkeampia miehiä aina majureihin saakka. Työ oli hankalaa, mutta sujui se kuitenkin, kun uhattiin rä- jähdyttää koko rakennus ilmaan, ellei hyvällä toteltaisi esikuntapäällikön minun kauttani antamia käskyjä. Naisseuran hankkiminen luonnisti kuitenkin paljon hel- pommin. Valjastettiin parit, kolmet ajopelit ja kaikki läsnäolleet virkailijat saivat tehtäväkseen ajella ympäri

kaupunkia keräilemässä mukaansa kauneimmat taapaamansa naiset. Vastustaa ei uskaltanut juuri kukaan. Päinvastoin monet pitivät suurena kunniana päästä vieraiden upseerien kanssa kosketuksiin. Olivathan miehet ja sulhaset kaikki rintamalla, joten ikävään olisi kuollut, jolleivät ystävälliset sankarit olisi näiden omaisia muistaneet.

Komendantti oli myös taipuvainen lomahetkinään seurustelemaan paremman sukupuolen kanssa ja nähtiin hänet silloin tällöin erään erittäin kauniin, eronneen rouvan parissa joko kaupungin vaatimattomassa kahvilassa tahi elokuvissa tahi joskus ajelullakin. Kerran olivat hänen työtoverinsa päättäneet tehdä kepposen ja hankkia tämän suloisen rouvankin yöllisiin kemuihinsa. Olematta siitä tietoinen, että komendantti oli poissa, mutta kylläkin ihmetellen tuollaista tilaisuutta esikuntahuoneustossa, kun tunsikin komendantin jyrkäksi järjestyksen ja kurin mieheksi, taipui hän lopulta lähtemään hakijoiden mukana. Hämmästyksensä oli suuri huomattuaan tulleen petetyksi ja nähdessään, minkälaista väkeä oli koolla. Esikuntapäällikkö oli juonut itsensä niin humalaan, ettei tiennyt juuri mitään maailman menosta. Eri huoneissa oli mitä kamalin elämä. Jonkun aikaa horroksissa oltuaan läksi esikuntapäällikkö samoilemaan pitkin huoneustoja ja äkkäsi eräässä nurkassa minut tuon kauniin rouvan kanssa sylitysten. Minun oli noustava tietysti pystyyn ja väistyttävä. Käytävässä tuli minua vastaan kiukkuihin komendanttimme ja kysyi, mikä hävitys täällä on, onko rosvoja tullut taloon? „Ei ole vieraita miehiä”, vastasin, „omat rosvot ovat täällä riehuneet ja viimeistä voittoamme juhlineet.” Kun komendantin käskävä ääni kaikui käytävässä, hiljeni ääni kaikkialla ja

valot sammuiivat yksitellen. Hyvästeleviä kuiskauksia kuului sieltä täältä, mutta ketään ei näkynyt. Vieraat poistettiin salaa ikkunoiden kautta, joten komendantti ei huomannut omaa ystävätärtäänkään. Aamulla passitti komendantti muutamia miehiä päävahfiin. Esikuntapäällikkö oli saanut kovan kuumeen ja pelastui täten rangaistuksesta. Ylipäällikkö hyväksyi sanaa sanomatta komendantin toimenpiteet ja kiitti häntä kädestä pitäen. Tämän jälkeen oli komendantin vuoro päästä lyhyelle lomalle määrättyään erään apulaisensa siksi aikaa huolehtimaan komendantin tehtävistä. Mutta kuinka kävikään. Heti komendantin poistuttua laskettiin kaikki pidätetyt vapaiksi ja muutamia heistä koroitettiin ylempiin asemiin ja kaikkein kovin metelöitsijä ja alati juopotteleva apulaisvaruspäällikkö määrättiin komendantiksi ja tovereittensa anomuksesta hänelle suotiin kunniamerkkikin, minkä ylipäällikkö mielellään teki, kun samainen uusi komendantti oli sopivassa tilaisuudessa hänelle esitellyt äsken mainitun kauniin rouvan, jonka kanssa ylipäällikkö kävi vuorostaan ajelulla oikein parihevosilla. Ylipäällikkö ihastui siinä määrin viehättävään naiseen, että peruutti hänen aikaisemmalle ystävälleen, komendantille, ehdotetut korotukset ja nuhteettomasta, tarmokkaasta palveluksesta esitetyt kunniamerkit. Paikallisissa sotilasviranomaisissa herätti tämä tietysti suurta hämmästyä, mutta kun selveni, mistä se johtui, ymmärrettiin asia ja se oli sitä myöten selvä.

Sotahistorian kirjoittajaksi valittiin muuan vajamittainen nuorukainen, josta räiväisen suun tähden tuli myöhemmin nuorisoliikkeen johtomiehiä. Kirjanen on seipitetty samassa hengessä kuin mitä viinikellarien ryöstäjistäkin voi sanoa, sillä komendanttina mainitaan

päävahdista ennen aikojaan vapautettu mies, joka ennätti olla asemassaan vain muutaman päivän, kun sota äkkiä julistettiin päättyneeksi.

Näin kertoili luutnantti Sisukas ja kerskui, että voitto tuli sittenkin. Mustaihoiset olivat hieman hämillään kuultuaan valkoisten sotakurista ja heidän päällikköjensä elämäntavoista kuumimpien taistelujen aikana. Sen he oivalsivat, että rivimiehet olivat urhoja, mutta eivät voineet sulattaa sitä vääryyttä ja kieroutta, joka ilmeni kertojan kuvauksista. Hän oli kuitenkin puhunut totta.

TOINEN KERTOMUS.

Minä voin puolestani jatkaa herra komendanttia koskevaa kertomusta, sanoi Matra, joka huomaavaisesti oli kuunnellut Sisukkaan esittämiä asioita. Hän-
hän oli aivan mahdoton meidänkin virastossa sodan jälkeen, jatkoi hän. Monipuolinen ja taitava kyllä am-
matissaan, mutta takertui kaikkein pienimpiinkin asioi-
hin, kuten kirjanpitooni, laskujen suoritteluun ynnä
muihin senluntuoiisiin tehtäviini. Hän ei tahtonut hy-
väksyä järjestelytapojani työn helpottamiseksi, vaan
vaati kunkin työn tilit pidettäväksi yhdessä kohdin
eli siis erillisinä toisten miesten töistä. Mutta minä
olin kätevämpi, sillä kaikki saman päivän paperit
merkitsin samalle kirjanpitosivulle ja työ oli sitä myö-

ten, valmista. Sekaisinhän tilit todellisuudessa olivat, mutta tilien ylityksiä ei tapahtunut kuitenkaan aivan joka päivä. Esimieheni eivät saaneet koskaan selvää tileistäni ja siitä syystä moittivat minua. Ylijohtaja ja kamreeri ymmärsivät taas paremmin tarkoitukseni, olinhan heidän hyviä ystäviänsä ja tilapäisiä auttajiansa, joten toiset virkailijat jäivät aina alakynteen vastani taistellessaan.

Puhelinkin oli täysin vallassani, sillä aikaisempi sokea esimieheni oli antanut sen pöydälleni, jotta asioita voitaisiin hoitaa paremmin ja nopeammin. Tällä tavoin saatoin häiritsemättä järjestellä sekä yksityisiä että virka-asioita täydessä rauhassa. Komendanttia ei se miellyttänyt, että joskus keskustelin tuttujen upseerien kanssa tunnin tahi puolitoista edellisen päivän hauskoista veneretkistä ja muista nuorelle naiselle varsin mielenkiintoisista asioista. Hän oli aivan säädytön vaatiessaan vuoroa päästä soittamaan ministerille mukä erittäin tärkeässä asiassa. En välittänyt sellaisista kiireistä, kun tiesin ministerin olevan huomenna kin tavattavissa. Minä en taas voinut jättää huomiseksi lopullisen päätöksen tekemistä joko kapteenin, insinöörin tahi tukkukauppiaan kanssa tulevan lauantai-illan vietosta. Komendantti sai odottaa ja siitkö viha tuli. Erimielisyydet lisääntyivät pyytäessäni asiakkailta kahden tahi kolmikertaiset kuitatut laskut vajausteni täyttämistä varten, jotka laskut siroittelin taitavasti eri tileille. Kamreeri puolestaan hyväksyi menettelyni, mutta tuo pirun komendantti ei niin millään. Kostin hänelle kuitenkin aika tavalla, kun en koskaan kutsunut häntä juhlaillallisilleni tahi tanssiaisiin, vaikka kaikki muut siellä olivat ylijohtajaa myöten. Nämä kutsut tekevät tehtävänsä, vuosikausia sain työskennellä oma-

valtaisesti ja valtion edun kannalta katsoen mitä säästäväisimmin, eikä minua ahdisteltu millään tavoin näiden esimerkillisten virkailijoiden taholta. Komendantin kyllä kykenin pitämään aisoissa. Ylin valta koko virastossa oli käsissäni, ei siinä auttanut silloin mukiseminen.

On huomattava, että joka kerta onnistuneiden kemujen jälkeen sain palkankoroituksen, ymmärrettiinhän se, ettei hauskaa voi rahatta pitää. Kamreeri tunkeutui väliin sopimattomaankin aikaan luokseni, silloin kun nuoret upseerit, lemmittyäni, viettivät iltaansa luonani viinin ja muun hyvän ääressä. En voinut kieltää häneltä sisäänpääsyä, kun yhdessä hoidettiin valtion rahavaroja. Minä hoidin ja hän tarkasti. Kaikki sujui hyvin, vaikka joskus sattuikin niin, että määrärahat olivat lopussa, vaikkei perustuksia oltu vielä ehditty kaivaa. Komendantti noitui ja valitteli tilannetta ylijohtajalle, mutta hän, kuultuaan kamreerin lausunnon ja käytyänsä illalla luonani, antoi muistutuksen mokomalle rauhan ja järjestyksen häiritsijälle ja kehoitti häntä istumaan alallaan, kuten toisetkin tekivät. Ylijohtajankin mielestä oli komendantti liian virkaintoinen vaatiessaan varoja rakennuksiin, vaikkei minun viimeiset pukulaskunikaan vielä olleet maksetut.

Muistan erään hauskan tapauksen. Kerran vajosi liian vähäisten määrärahojen vuoksi toistakymmentä rakennusta puoleksi maan sisään. Asia oli sillä kertaa vaikeanpuoleisesti järjestettävissä, mutta minä sen hoidin kuin mies. Kävin vuorotellen viiden ministerin luona kesäloman aikana, jolloin perheet olivat maalla, ja sain naisellisella luomousvoimallani ja viekkaudellani sekä reippaasti esitetyn vatsatanssin avulla heidät taipumaan nimittämään asianomaisen etevän rakentajan

korkeampaan asemaan, mistä johtui, että rakennukset saivat jäädä kallellensa. Vioittuneet vesijohdot korjattiin nostamalla ne ylemmäksi. Tästä oli kyllä seurauksena, ettei vesi kulkenut ollenkaan, mutta olivathan siihen kuuluvat määrärahat käytetyt. Intoilevien parlamenttaarikoiden vaatimuksesta tutkittiin asioita vuosikausia, muttei sittenkään saatu vettä kulkemaan. Lisäkuluja vain tuli valtiolle. Minun piti sensijaan hankkia korittain erilaisia viinejä eri virastojen pääpomojen juottamista varten pitkittääkseni tutkimusta, mikä onnistuikin sillä seurauksella, että paperien joutuessa syytteen nostamiseen oikeutetun ministerin pöydälle, asia oli vanhentunut ja jäi sillensä. Turhaa touhua ja harmia tuottanut komendantti sai jälleen muistutuksen siitä, että oli kannattanut tutkimusten toimeenpanoa, vaikkei ketään oltu voitu rangaistakaan. Oli tuottanut valtiolle toimenpiteellään suuria lisäkuluja ja saat-tanut rehellisiä ihmisiä epäilyksenalaisiksi.

Kerran taas oli tuo hölmö mies, komendantti, kutsunut itse pääministerin ja pakoittanut myös ylijohtajankin vaivautumaan eräälle rakennukselle, jonka katto oli pudonnut alas. Eivät muka vääpelien perheet voineet nukkua vilpoisemmassa ilmassa, vaikka heillä oli lämpöset peitteet. Komendantti vaati minulta määrärahoja korjauksiin, mutta me sanoimme yhdessä ylijohtajan kanssa, että ei niin äyriäkään. Sillä rahalla, minkä katon korjaus maksaisi, voisi käväistä vaikka Rivieralla. Mahtipontisena näytteli komendantti sortumaa pääministerille, joka oli vähällä menettää henkensä suuren uunin äkkiä kovalla metelillä hajotessa herrojen selän takana. Tuli yleinen hämminki. Ylijohtaja väitti tulleen maanjäristyksen ja tästä suuttuneena antoi pääministeri omakätisesti hänelle sellaisen

korvapuustin, että ylijohtajan oli pakko pyytää sairaslomaa. Toimeensa tultuaan merkitsi ylijohtaja komendantille jälleen muistutuksen väkivallanteosta esimiestään kohtaan. Ylimääräinen määräraha kyllä saatiin, mutta ne tarvittiin erään vastavalmistuneen koulurakennuksen työmiehille, jotka työn puutteessa määrättiin pariksi viikoksi makailemaan saman koulun ulkolakolla puolella palkalla, sillä toisen puolen tarvitsin minä erään ministerin auttamiseen, joka oli joutunut pulaan epäonnistuneen patruunakaupan johdosta. Hän oli nimittäin järjestänyt serkkunsa tehtaan johtajaksi ja tämä oli erehdyksestä jättänyt ruudin pois joka toisesta patruunasta, vaikka „virallisen” sopimuksen mukaan joka kolmas saisi olla tyhjä. Harjoitusammunnassa tuli erehdys ilmi ja piti se saada samana päivänä korjatuksi. Nostin rahat ja vein ne kiireesti tehtaalte. Tämä toimenpide tuotti minulle monta hauskaa hetkeä. Useat kerrat kutsui ministeri minut tehtaan varastohuoneissa pidettyihin kemuihin ja minä tutustuin yhä uusiin nuoriin upseereihin. Tästä ministeristä tietää luutnantti Sisukas kertoa paljon hyödyllistä omasta puolestaan. Lopetan siis tähän.

KOLMAS KERTOMUS.

Luutnantti Sisukas, joka tunsi lähemmin puolustuslaitoksen tarpeet ja toimintatavat, innostui jatkamaan Matran koskettelemia asioita. Vaikka kertoileminen oli jonkun verran hankalaa ja hidasta, kun tulkin piti aina väliin saada sananvuoro, niin kuuntelivat miehet jännittynein katsein melkein paikaltaan liikahtamatta koko ajan. Väliin pidettiin kyllä lyhyitä lomahetkiä ja silloin olivat päälliköt päät yhdessä vakavassa neuvottelussa keskenään. Sen huomasi, että monet yksityiskohdat kiinnostivat heitä erikoisesti ja että monia seikkoja he kummastellen toisilleen selittelivät. Hermostuneisuus oli poissa, mutta sitä enemmän voi heissä havaita jonkinlaista ällistystä.

Maailmalla on tehty se huomio, aloitti luutnantti, että armeijoita ja sotalaitosta yleensä järjesteltäessä on ensi tehtävä syrjäyttää mahdollisimman monta vanhempaa ja kokeneempaa sotilasta nuorempien tieltä, jotta hekin vuorostaan saisivat kokeilla ja kehittää itseään tärkeään isänmaalliseen tehtävään. Jollei löydy tarpeeksi päteviä aineksia, niin on tutuille ja ystävien tuttaville annettava määräys itse laatia ansioluettelon-
sa ja sellaiset todistukset, joilla pääsee oppilaitoksiin. Joskus tapahtuu, että nuoremmat jo luonnonlahjojensa perusteella suorittelevat oppikurssinsa nopeasti ja loistavasti verraten heidän päällikköjensä aikaisempaan menestykseen. Tätä ei meillä mielellään sallita, vaan sellaiset joko komennetaan siviili-hommiin tahi koulun johtajan vallalla alennetaan arvosanoja, etteivät pätevämmiksi epäillyt vain pääsisi esimiehiinsä sivuuttamaan. Tarpeen tullen saa johtaja koroittaaakin numeroita, erittäinkin kun on kysymys veljistä tahi muista sukulaisista. Näin menetellen kasvatetaan nuorisoa kuriin ja järjestykseen.

Mitä sitten tulee teknillisiin töihin, niin vaativat ne erikoistumista kullakin alalla. Siitä ei ole montakaan vuotta kulunut, kun erääseen sotaministeriöön tarvittiin ammattimies osastopäälliköksi. Eteviä ja alansa tuntevia miehiä oli tarjolla useampiakin, mutta valtakunnan edun vuoksi otettiin sellainen, joka oli suuren rakennusliikkeen johtavana sieluna ja jäi tähän toimeensa edelleenkin. Nerokas kun oli, niin ennätti johtaa kahta liikettä yht'aikaa. Ja liikemiehen verta oli hänessä myös. Niinpä suuriin, monikymmenmiljoonaisiin töihin ryhdyttäessä oli sääntönä pyytää tarjouksia useammilta liikkeiltä ja tasapuolisesti ratkaista sitten asiat siten, että valtio hyötyisi mahdollisimman

paljon. Osastonjohtajan omistaman liikkeen puolesta jätetyt tarjoukset olivat säännöllisesti puolta kalliimpia kuin toisten, mutta kun työ tuli taatusti parempaa, antoi ja otti hän ne tälle liikkeelle silmiään ummistamatta. Vaatimattoman palkkatulonsa lisäksi ansaitsi hän täten suunnilleen puolet siitä, mitä osaston menoarviossa oli. Työt tarkastettiin virallisesti aina mahdollisimman huonolla säällä, jolloin kaulukset pystyssä ja hattu silmillä juoksujalkaa kiirehdittiin pihan poikki toisesta portista ulos. Konekirjoittajille saneltiin tarkastuksen onnistuneen erittäin hyvin, työt oli suoritettu mallikelpoisesti ja valtiolle sangen edullisesti. Välisopimuksen loppuerät määrättiin heti suoritettaviksi ja työnjohtajille esitettiin tunnustukseksi annettavaksi kuntoisuusmitalit. Kun tykkejä ryhdyttiin asettelemaan paikoilleen, havaittiin niitä olevan liikaa, ja asuinrakennuksiin mahtuivat vain korkeimman päällystön perheet, mutta muu väki sai majoittua telttoihin. Oli tapahtunut pieni, mutta anteeksi annettava erehdys. Kovassa kiireessä oli näe ehditty määräaikana täyttää sopimuksen pari ensimmäistä sivua ja loput, noin 20 sivua, jäi kokonaan läpilukematta, Mutta osatopäällikkö oli viisas mies. Hän pyysi sairauslomaa, matkusti ulkomaille eikä palannutkaan enään virkaansa. Unohduksiin ei hän kuitenkaan joutunut, vaan tarvittiin häntä pian jälleen, vaikkakin aivan toisella alalla. Hänestä tuli entisen patruuna-ministerin johtaman koulun yliopettaja. On ihmetelty hänen vaatimattomuuttaan hänen suostuessa tuollaiseen alennukseen tuloihin nähden, mutta olihan kuitenkin kunniakas arvonimi saatu kaiken entisen lisäksi.

Tästä koulusta olisi paljonkin kerrottavaa, jatkoi Sisukas, mutta mainitsen tällä kertaa vain sivumennen

erästä sisällissodasta, joka aiheutti muutamille kansalaisille ikävyyttä, jos niin voi sanoa. Koulun vanhempien opettajien joukossa oli muuan hiljainen, hyväluontoinen ja varakoitunut mies. Hän oli niin sävyisä, ettei ottanut pahakseen, vaikka pojat löivät korttia tunnilla, tupakoivat ja nakkelivat hajupommeja ympäri huonetta. Tunti tunnilta hankkivat oppilaat lisäjoukkoa jos mistäkin päin saadakseen melun mahdollisimman voimakkaaksi. Mutta kun opettaja rauhallisena miehenä sulki kirjansa ja läksi pois, sensijaan että olisi ryhtynyt hulikaaneja patikoimaan, niin ryntäsivät nämä johtajan luokse ja vaativat opettajaa eroitettavaksi, koska siihen oli heidän mielestään monta pätevää syytä. Tärkein näistä oli se, ettei hän suostunut jakamaan omaisuuttaan pääräyhääjinä esiintyneiden kanssa, vaan esitti liian oikeistolaista oppia eikä ollut siis ajan hengen mukainen nuorison kasvattaja. Johtaja ja suuri osa muitakin opettajia asettui kapinoitsijoiden puolelle ja hörönaurui hyväksyi heidän otteensa. Oli tulla häväistysjuttu, mutta entiset oppilaat pelastivat tilanteen. He nimittäin jyrkästi tuomitsivat johtajan menettelyn ja vaativat järjestystä palautettavaksi sekä ilmoittivat asiasta yleiselle syyttäjälle, joka piti asiaa erittäin vakavana ja johtajan asemaa uhkaavana. Kaikki päättyi kuitenkin onnellisesti, sillä ystävämme Matra järjesti asian, kuten aikaisemmin patruunajutunkin. Hän näet pukeutui kauniiseen harsopukuunsa, otti kainaloonsa pullollisen makeata viiniä ja riensi syyttäjän puheille. Ilta kului hauskesti ja syyttäjä vannoutui olemaan Matralle aina uskollinen, kuten niin moni mies oli jo sitä ennen tehnyt. Lupasi myös kaikessa seurata hänen neuvojaan ja toivomuksiaan. Matra suostui taas puolestaan tarpeen tullen avustamaan häntä valtion varoilla, sillä

olihan hän, syyttäjä, tehnyt isänmaalle suuren palveluksen, kun oli jättänyt entisen ministerin rauhaan. Kouluunkin palautui rauha ja rakkaus, mutta ne rohkeasanaiset miehet, jotka olivat uskaltaneet julkisessa kokouksessa nousta johtajaa ja hänen hengenheimolaisiaan arvostelemaan, saivat pian palkkansa. Yleisen järjestyksen tekosyyllä heidät johtajan ynnä hänen häntyriensä avulla erotettiin ammattiyhdistyksestä ja johtaja itse huudettiin kunniajäseneksi. Se olikin oikein ja kohtuullista, sillä olihan hän voittanut pelin, kun ei tarvinnut mennä tiilenpäitä lukemaan.

NELJÄS KERTOMUS

Matra oli kuunnellut edellistä kertomusta varsin tyytyväisenä, kun luutnantikin oli antanut julkisen tunnustuksen hänen toimenpiteilleen. Kun hän oli ollut niin monien rakennusasioiden kanssa läheisessä teke- misissä, mitä nimittäin rahoitukseen tulee, niin tahtoi hän jutella hiukan lisää osoittaakseen taitavuuttaan ja nerokkuuttaan. Kuten lienette huomanneet, sanoi hän, oli minun upseeripiirini melko laaja ja vaikutus- valtainen. Tämän lisäksi jouduin päivittäin kosketuk- siin urakoitsijoiden kanssa, joiden avulla pääsin hyvin eteenpäin. Vuosia sitten oli kaupungissamme yleinen rakentamiskuume. Minäkin huusin tontin ja makselin sitä säännöllisesti niillä säästöillä, joita jäi yli kassani.

Kun tonttien hinnat rupesivat nousemaan, päätin tehdä hyvän kaupan ja ilmoitin muutamille nuoremmille ystäväilleni aikeesta. He tarttuivat kuin kala onkeen ja lupasivat järjestää upseereille oman osaketalon kaikki ne mukavuuksineen. Mukaan saivat tulla vain ne miehet, joiden oli tavalla tahi toisella onnistunut hankkia itselleen käteistä. Ja löytyihän niitä sekä talouspuolelta että asevarikosta ja patruunatehtaalta. Kaikkein korkeimmilla herroilla ei ollut omalta kohdaltaan sillä kertaa tarpeeksi varoja, mutta sekin järjestäytyi varsin helposti, kun minä lainasin heille tontista saamani voiton toista miljoonaa. Ehdot olivat edulliset. Sain nimittäin olla apuna sotalaitoksen määrärahojen käytössä ja se sivutoimi kyllä kannatti. Naisena menestyin hyvin juutalaisten kanssa neuvotellessamme ja kauppoja sekä maksutapoja pohtiessamme. Yleinen mielipide oli ankarasti juutalaisvastainen, siksi eivät upseerit vahingossakaan tahtoneet joutua välittömään kosketukseen heidän kanssaan. Vaaleatukkaisethan noita käyränokkia kovasti viehättävät ja siksi sopi minun niin mainiosti lyöttäytyä heidän kanssaan tekemisiin.

Siihen saakka olin minäkin koetellut välttää juutalaisten seuraa, mutta nyt täytyi alistua välttämättömyyden pakosta, kun rahasta oli kysymys. Oikeastaan he olivat kohteliaita ja huomaavaisia minua kohtaan. Kuljettelivat hienoissa ravintoloissa, tavallisimmin olttiin sivuhuoneissa, jotta sain tilaisuuden esittää heidän suureksi tyydytyksekseen yksinlaulua ja myös tanssia, mikä oli mielitekoni hauskassa miesseurassa. Kilvan lahjoittelivat he minulle yhä uusia ja uusia harso- ja silkkipukuja aina viimeisimpiä alusvaatteitani myöten. Luultavasti saivat he niitä halvalla hankituksi, kun niin tuhlaavaisesti antimiaan jakelivat. Minä oikein

ihastuin myös puolestani erääseen vanhempaan herrasmieheen timanttisormuksineen ja muine kalliine helyyneen. Lupasi tehdä minut onnelliseksi, jos olisin lähtenyt kanssansa esimerkiksi Nizzaan, mutta enhän voinut nyt juuri päästä, kun suuret rakennushommat olivat edessä. Toisilta salaa kävi hän joskus luonani ja aika kului hänen seurassaan niin omituisesti, etten koskaan aamusin voinut tarkkaan muistella, kuinka leikkimme päättyi. Virkapaikkaani kun aamusin ei ollut kiirettä, sillä esimieheni tahi työnjohtajat hoitivat kyllä puhelinta, mikä oli tärkeintä, niin ei tehnyt mitään haittaa valvominenkaan ja aamusin tarpeeksi nukkuminen. Joskus oli jo ilmestynyt ruusuja pöydälleni ennen heräämistäni. Olin niin sanomattoman onnellinen. Hieman kyllä hävetti, että olin laiminlyönyt jotkut muut ystäväni. Mutta mitä se merkitsi tämän rinnalla. Toiset ystävät hyötyivät minusta, mutta tässä tapauksessa hyöty oli minun puolellani.

Meistä tuli lopulta niin hyvät ystävät, että rohkein tehdä tarpeelliset esitykset ylimääräisten kangaslähetysten toimittamiseksi sotaväelle sillä tapaa, että talo-osakkeiden merkitsijät saisivat myydä ne sivulle hankkiakseen tarpeelliset varat antamieni lainojen suoritukseen. Ei mikään ole tässä maailmassa helpompaa kuin järjestellä sellaisia asioita juutalaisten kanssa. Ja hyöty on molemminpuolinen eikä valtiokaan mitään häviä, selvä asia. Kaikki kävi kuten oli laskettukin. Liikeyritys onnistui, talo tuli valmiiksi ja kansan rehdit pojat olivat saaneet katon päällensä. Lupasivat toimittaa minulle ansioristin, mutta minä kieltäydyin, kaikessa vaatimattomuudessani en tahtonut herättää yleistä huomiota. Johan minulla muutenkin oli tarpeeksi kadehtijoita.

Matra loi seuralaisiinsa, sekä kuuntelijoihin että tulkkiinsa, liehakoivan katseen ja sanoi kaiholla muistelevansa noita menneitä, suloisia hetkiä. Nyt oli jo ikääkin lisääntynyt, joten oli melkein toivotonta odottaa enää mitään sellaista menestystä kuin entisaikaan.

VIIDES KERTOMUS

Siirtyäkseni jonkun verran sivulle puhtaasti so-
tilaallisista asioista, jatkoi Sisukas Matran lopetettua
kertomuksensa juutalaisista ja sotilaspukukankaista,
koettelen pääkopastani kaivaa esille vähän muutakin,
millä on nykyaikana erikoisen tärkeä merkityksensä.
Tarkoitan tekniikan eri aloja, joita on melkein lukemat-
tomia, mutta joista kaikista en suinkaan voi antaa pie-
nintäkään kuvaa. Sähkötekniikka on huomatuimpia täl-
lä alalla ja hyvin monet koettelevat onneansa sen
palveluksessa. Toisia onnestaa hyvin ja toisia huonosti.
Nyt aijon puhua vain sellaisista, joita on hyvin on-
nestanut. Tunsin erään lyhyehkön, pulleahkon herras-
miehen, joka palveli aikoinaan rautateillä. Ehkä olette

jo kuulleet rautateistä puhuttavan, arvoisat isännät, sanoi Sisukas kohteliaasti, niitä on kyllä jo teidänkin maanosassanne. Tämä mies oli sanomalehdistä lukenut, että rautateitä olisi ulkomailla ryhdytty sähköistämään. Hän ei ollut kylläkään selvillä, mitä tämä sähköistäminen oikeastaan merkitsee, mutta päätti kuitenkin läheteä sitä alaa tutkimaan. Kauniisti kumartelevana miehenä pääsi hän ministerien puheille, selosti heille sähköistuksen tarpeellisuudesta omassa maassakin, jossa oli paljon sähköä vedessä, ja pyysi pientä matkarahaa tutkimusmatkaansa varten. Se hänelle myönnettiin, sillä hän osasi niin kauniisti puhua, eikä sitäpaitsi kukaan oikein ymmärtänyt, mitä hän todellisuudessa tarkoitti. Maa oli kansanvaltainen ja ministereinä kaikenmoista väkeä aina entisiin lammaspaimeniin saakka. Oli joku lakimieskin mukana, mutta hän oivalsi heti tilanteen vakavuuden, kun aavisti vielä lainkäytön ammatin harjoittajaa tarvittavan asian eteenpäin viemistä varten.

Mies teki monia matkoja. Joka kerta jätti ministeriöön matkakertomuksen ja uuden apuraha-anomuksen. Lakimies älysi tukea häntä ja niin sitä jälleen lähdettiin komeasti ensi luokan osastossa muille maille. Virkaakin olisi pitänyt hoitaa, mutta kyllähän ne koitoiset asiat aina järjestyvät, ajatteli hän, kunhan vain ulkomailla pysyisivät kehityksen tasalla. Mies matkusteli ja kirjoitteli. Nosti rahat valtiolta kuin myöskin aikakauslehdeltä. Asiasta hiukankin perillä olevat hymyilivät partaansa ja odottelivat runsaita tuloksia. Mutta turhaan. Ei tullut mitään koko sähköistamisestä ja niin sai mies poloinen muuttaa alaa. Oltuaan ministerien kanssa jo pitkäaikaisessa kosketuksessa ei hänen ollut vaikeata järjestää monasti mainittuun kouluun

uutta opettajan virkaa ja päästä siihen. Tällä toimella ei ollut juuri mitään yhteyttä sähköistyksen kanssa, mutta saatiinhan mies rauhoittumaan. Lakimies oli myös joutunut toisiin hommiin, joten hänkin unhoitti kauniit unelmansa.

Tämä juttu meni tyhjiin, kun siitä ei tullut sen valmiimpaa, tuumiskeli luutnantti, mutta jatkoa seuraa. Maailman suurimpia ihmeitä on radio ja sellaisen minäkin tunnen, on minulla vastaanottaja lentokonees-sanikin, joka nyt lojuu toimetonna tuolla joen rannalla. Se on ihmeellinen vehje. Sillä kuulee mitä vaan ja kuinka pitkien matkojen päästä tahansa. Mutta sitä varten tarvitaan erikoisia asemia, joita täytyy kuhunkin maahan rakentaa. Meillä ruvettiin sellaista hankkimaan. Tietysti ulkomailta. Radio kyllä saatiin, vaikkei sähköistystä, nimittäin rautateiden sähköistystä, mutta säköä tarvitaan radioonkin ja siihen on sitä helpompi saada. Ala oli aivan uusi eikä meillä ollut montakaan asiantuntijaa. Löytyi kyllä vihdoin yksi mies, opettaja. Niin, valmis opettaja, vaikka nuori mies. Tunsii tietopuolisesti kaikki — ainakin omasta mielestään — ja sai tehtävän suorittaakseen. Mutta hankalalta se tuntui, kun ei tahtonut kuulua ei niin millään. Ulkomalaiset panivat sen pystyyn ja hänen tuli tarkastaa. Hän tarkasti urakoitsijoiden tilit hyvin tarkkaan, tunsii kauppavoiton ja vaati osuutta, jos mieli saada vehkeet hyväksytyiksi. Suoraan ei hän sitä sanonut, mutta koulunjohtajan vanha tuttu neiti Matra joutui jälleen tuleen. Hän osasi kiemailla ulkomaalaisten kanssa vanhaan tapaansa, selitti, mistä kenkä puristi, sai rahat ja vei ne asianomaiselle. Asema seisoi kyllä paikallaan, ilmaisi joskus mörinällä olemastaolostaan, muttei toiminut opettajan ennustusten mukaan. Matran täytyi

mennä jälleen avuksi. Toimeenpani hauskat tanssiaiset muutamille parlamentaarikoille ja parille ministerille ja silloin heltyi jälleen muutamia miljooneja lisämäärärahan muodossa. Kyllä määrärahoja tulee, kun Matra on matkassa, arveli opettajakin ollen varsin tyytyväinen tulokseen. Eikä suotta, sillä rahalla saa ja hevosella pääsee, sanotaan. Tästä lisämäärärahasta osasi Matra kyllä järjestää itselleen sopivaksi näkemänsä osuuden ja siitä saakka on kone toiminut jotakuinkin moitteettomasti.

Näistä viattomista sähköjutuista joudun nyt kuitenkin jälleen sota-alalle, kun muistui mieleen myrkylliset kaasut, joita ilman ei nykyään sotaa enää voi käydä, jos mieli voittaa. Tunnen hyvin erään kaasumestarin, joka koko ikänsä on töistään havitellut maailman kuulua Kopelin palkintoa, mutta tuloksetta. Parilla sanalla selitän teille tämän palkintoasian. Muutamia vuosikymmeniä sitten eli muuan ahkera ja viisas Kopel-niminen tiedemies, muistaakseni tähtientutkija, joka oli kaikkiaan löytänyt 13 uutta tähteä taivaalta ja antanut niille nimetkin. Tätä seikkaa pidettiin maailmaa niin suuresti hyödyttävänä keksintönä, että miehestä tuli ennenpitkää upporikas mies. Kaiken suunnattoman omaisuutensa lahjoitti hän erääseen säätiöön, josta piti annettaman yksi miljoona jokaisen uuden tähden löytäjälle. Vaikka tiede onkin mennyt eteenpäin hurjaa vauhtia, niin on se suuntautunut enemmän käytännöllisille aloille hyödyttääkseen ihmisiä mahdollisimman paljon. Niinpä nytkin mainitsemani kaasumestari yritteli parhaansa mukaan keksiä sellaista kaasua, jolla voitaisiin hävittää tämä maailma ja vielä lisäksi kaikki tähdetkin. Se olisi suuri keksintö, mutta Kopel-säätiön hoitajat eivät näy asioita oikein ymmärtävän

ja niin saa kaasumestari vielä kauvan odotella palkintoja. Tämänkin miehen kanssa on tietääkseni Matra joutunut tekemisiin kaasukeksintötehdasta rakennettaessa. Monen viisaan miehen yhteisin tuumin oli laadittu suunnitelmat ja rakennettu melko paljon, kun kaasumestari sanoi unissa nähneensä jotain aivan erikoista ja vaati purettavaksi kaikki perustuksia myöten. Mahtavuudellaan ja vaikutusvallallaan onnistui hänen hankkia valtiolta lisämäärärahoja ja työ alettiin uudelleen. Virastossa lopputilejä tehtäessä havaittiin menojen nousseen kolminkertaiseksi ja määrärahojen ylittämisestä syytettiin paria virkailijaa, joista toinen oli jo monasti aikaisemmin mainittu komendanttimme. Jälleen uusi muistutus papereihin ja eroittamishuikaus. Komendantti oli tiukka mies ja vaati tutkimuksia toimitettavaksi, jotta selvitetäisiin, kenessä syy oikeastaan oli moniin repimisiin, korjauksiin ja rahojen tuhlauksiin. Kaasumestari pisti rintoihinsa kaikki komeat kunniamerkinsä ja meni hyvän ystävänsä ja meillekin tutun patruunaministerin luokse selittelemään häneen kohdistuneen syytöksen perättömyyttä ja vaati asianomaisilta rakennusvirkailijoilta perittäväksi ylitukseen menneet rahat. Matrakin soitti ministerille ja selitti komendantin olevan aivan mahdottoman miehen, joka ei anna työskennellä rauhassa, vaan alituisen nuuskii hänen kirjanpitoaan ja ihmettelee, mihin määrärahat häviävät, vaikkei rakennus pääse ollenkaan kohoamaan. Pyysipä Matra ministeriä käymään luonaan ennen asian lopullista ratkaisua. Aavistaen saavansa Matralta runsaan valtion korvauksen, jos eroitaisi komendantin virastaan, päätti ministeri heti tästä ilmoittaa ylijohtajalle, joka seurasi määräystä. Samana iltana kokoontuivat kaikki nämä korkeat herrat Matran

viihtyisään huoneistoon ja tunnelma kohosi korkeimmilleen juotaessa kauniin ja reippaan Matran onneksi ja menestykseksi. Vasta varhain aamulla hoipertelivat vieraat kotinurkillensa.

Kaasukeksintötehtaan valmistuttua osoitettiin kaasumestarille mitä suurinta tunnustusta. Hänet aateloitiin, nimitettiin moninkertaiseksi kunniajäseneksi ja järjestettiin lohdutukseksi vielä suurempi vuotuinen rahapalkkio, kun ei ollut toiveita Kopel-lahjastakaan. Menestys oli mennyt päähän ja vaikuttanut melkein kuin myrkkykaasu. Sekaisin näkyi menneen koko mies, kun ryhtyi vainoamaan virkaheitto-komendanttia, vaikkei heillä enää ollut mitään tekemistä toistensa kanssa. Hän sai narratuksi puolelleen ministerin, ylijohtajan ja entisen ylijohtajan, jonka piti kerran äkkipikaa jättää laitos, kun ei kyennyt täyttämään Matran kassaa hädän hetkellä. Tämä entinen ylijohtaja sattui nyt olemaan erään seuran puheenjohtajana ja kunniajäsenenä ja näin ollen oli hänen varsin helppo kostaa komendantille, joka ilman mitään tutkimusta ja vieläpä ilman syytöstäkin erotettiin toveripiiristä. Huhu vain kertoi, että hän olisi muka käyttäytynyt sopimattomasti virassaan, kun oli vaatinut tarkkaa ja selvää kirjanpitoa, huolellista määrärahojen käsittelyä eikä ollut suostunut käymään Matran luona vierailulla, joten hän jäi sivulle kaikkien kunnia- y.m. jäsenten yhteisestä seurasta ja oli siis sopimaton mihinkään yhteistoimintaan enää muiden kansalaisten kanssa.

Mutta kerran kävi ylijohtajallekin hullusti. Maan ruhtinaan metsästyslinna eli oikeammin purjehduslinna, joka sijaitsi kauniin järven rannalla, oli joutunut rappiotilaan, kun vuosittaiset määrärahat tarvittiin tärkeämpiin tarkoituksiin. Taloutta hoitava linnanpää oli

monet kerrat kohteliaasti pyytänyt ylijohtajaa itseään saapumaan asiantilaa toteamaan, sillä hallitsijaperheen piti viettää yönsä puutarhurin asunnossa, kun linnan päärakennuksessa oli kuvaamattoman kosteata. Ylijoh-taja oli kuitenkin niin korkea herra, ettei hän alentunut tarkastusmatkalle. Sattui kuitenkin kerran siten, että ylijohtaja oli matkalla kesälomalleen koko perheinsä ja tuli hänen ajaa junalla linnan ohitse. Tästä tiedoitti komendantti virallisesti linnanpäälle, joka heti ryhtyi toimenpiteisiin ylijohtajan kiinnisaamiseksi. Satamakaupungin poliisilaitos hälyytettiin tuossa tuokiossa liikkeelle ja kaksi rotevaa etsivää tarttui linnanpään vaatimuksesta miehen kaulukseen ja johdatti hänet komeaan valtion omistamaan moottoriveneeseen, joka vei ylijohtajan väkisin linnan hometta haistelemaan. Tuloksena oli, että hankittiin uusia määrärahoja korjauksia varten, mutta vuosikausia vuoti vesi kuitenkin pitkin valtakunnan päämiehen huviasunnon seiniä ja kattoja.

Luutnantin tähän lopetettua ei Matra malttanut olla kertomukseen puuttumatta ja alakuloisena, maahan lasketuin katsein tunnusti kaiken näin tapahtuneen ja sanoi nyt jälkeinpäin huomaavansa komendantin olleen rehdin miehen, joka pysyi vakaumuksessaan ja tahtoi aina seurata oikeutta ja järjestystä. He eivät kylläkään koskaan voineet olla ystävyksiä, vaan pikemmin vihollisia, kun kerran hänen, Matran, yksityisedut olivat kysymyksessä. Oikeastaan ei vain hänen, vaan vielä suuremmassa määrin hänen läheisten ystäviensä, niin sotilas- kuin siviilimiestenkin, edut. Paljon he minusta hyötyivätkin sekä naisena että vaikutusvaltaisena ja aina onnistuvana virkailijana, sanoi Matra. Mutta mikä on tullut palkakseni? Minut van-

gittiin, haettiinpa vielä vääriä todisteita minua vastaan, jotta esimieheni ja muut korkeat herrat ja kunniajäsenet selviytyisivät puhtaina kuin pulmuset, mikä heille tietysti onnistuikin. Onnenpyöräni oli äkisti pyörähtänyt toiseen suuntaan ja johdatti minut vihdoinkin tänne, kun olin ovelalla tavalla päässyt karkaamaan. Rahan voimalla tapahtui tämäkin. Ei minua enää ystävät auttaneet, vaan raha, raha. Valtion omilla varoilla suoritin vahtieni, valtion pikkupalkkaisten virkailijoiden, vaivannäöt ja eräänä kauniina kesäyönä löysin itseni merensaaressa täydessä vapaudessa raittiissa ihmisessä. Ei käynyt nenääni enää raskas virastohaju eikä vankikoppien ummehtunut ilmakaan. Olin vapaa kuin taivaan lintu. Vapauttajani hankkivat yhteyden luotettavimpien ystäväni kanssa, jotka puolestaan järjestivät omaisuuteni rahaksimuuton, mikä oli melkoi-sena lisänä puhtaassa rahassa olevaan käteiskassaani. Sisareni nimissä olevat säästöt otettiin pankeista ja siten olin valmis lähtemään muille maille, kauvaksi pois entisten ystäväni lähettyviltä, jotka olivat minut rehellisen naisen, heidän käskyjensä ja neuvojansa aina uskollisesti noudattaneen virkailijan, tulevaisuuden tuhonneet kunnianhimosta ja asemansa säilyttämisen vuoksi. Mielestäni ovat nuo äsken kuvatut miehet roistoja, varkaita, kavaltaajia ja vaikka mitä. He ovat hyötyneet, minä olen saanut kärsiä. Minä nuori ja viaton tyttö, jonka kunnian ja maineen he ovat rahanhimossaan tahrineet, olen nyt maailman silmissä hylkiö, jonka olinpaikka olisi oleva muka rikollisten kanssa yhteinen, vaikka he, nuo oikeat valtionvargaat, kävelevät ei vain vapaina, vaan myöskin esiintyvät yhteiskunnan kermajoukkona. Lopetan tällä kertaa tähän, sai Matra vielä sanotuksi ja vaipui katkeraan, hermostuneeseen itkuun.

KUUDES KERTOMUS

Matra oli saanut hermokohtauksen, ensimmäisen koko elämänsä varrella, sillä tyynesti ja rauhallisesti oli hän tähän saakka suhtautunut kaikkeen, mitä eteen tuli. Sinä päivänä ei enempää keskusteltu. Päähuomio oli kiintynyt valkotukkaisen kaunottaren terveydenhoitoon, mitä hellävaroisimpaan kohteluun ja ystävyyden osoituksiin. Seuraavana päivänä käytiin jo jälleen metsällä, millä matkalla sattui tilaisuus uimiseen ja tämä palautti Matralle entisen leikillisyytensä ja huolettomuutensa. Mustaihoiset näyttivät hyvin tyytyväisiltä ja odottelivat jännityksellä seuraavaa kertomusta, vaikka edelliset jutut olivat jo tuoneet heille paljon päänvaivaa. Heistä oli vaikeata käsittää valkoisten

ihmisten rajatonta kunnian- ja rahanhimoa, mikä vei hyvissä asemissakin olleet ihmiset rikoksen teille. He eivät voineet ymmärtää sitä oikeuden ja ritarillisuuden puutetta, minkä huomasivat siellä vallitsevan. He olivat suoraan sanoen täysin ymmällä, yhä jatkuvasti ymmällä. Totena täytyi kaikki pitää, sillä mitähän syytä näillä ihmisparoilla olisi ollut jutella satuja, kun ker- ran oli vakavista asioista puhe. Tiesiväthän vapautensa ja henkensä olevan vaarassa, ei ollut siis syytä vetää isäntiä nenästä. Kaikki oli totta.

Muuttaakseen puheenaihetta luutnantti Sisukas alkoi selvitellä yleisempiä kysymyksiä ja kertoili eri maissa vallitsevista poliittisista tilanteista, jotta kävisi selväksi, kuinka oli mahdollista sellaisen menon jatkuminen, jota äskeiset kertomukset ovat kuvaileet. Hän kiinnitti kuulijoiden huomion ensiksi valtaan päässeeseen kansanvaltaisuuteen ja puolueyhmytyksiin. Sanoi jyrkkien puoluerajojen tehneen ihmisistä vain oman edun tavoittelijoita, jotka johtajiensa valtaa ja asemaa silmällä pitäen kaikki pyrkivät heidän veroisikseen ja ryhmäetujen tähden havittelivat määräämisvaltaa maan kaikkiin asioihin nähden. Suursuisimmat puhujat ja kiihoittajat menestyvät erikoisen hyvin, heidän ympärillensä kerääntyy vahva kannattajajoukko, jolle korvaukseksi on annettava milloin minkinlainen palkkio, oli se sitten joko tavarassa tahi edullisen, mutta ansaitsemattoman virka-aseman muodossa. Kansanvaltaisuus rajoittuu todellisuudessa vain siihen, että kansalla on oikeus olla kokouksissa läsnä, antaa äänensä vaalien aikana jo etukäteen määrättyllä tavalla, mutta kaikki tärkeimmät päätökset tekevät muutamat harvat johtomiehet. Ne onnelliset, jotka ovat osanneet keinotella itsensä johtoasemiin, jakavat keskenään sekä

virat että varat. Ei mikään pätevyys merkitse mitään, kaikki riippuu puoluesuhteista ja johtajien armollisesta tahdosta. Jos joku omista kohoaa kansan silmissä päätä pidemmäksi toista, niin hänet heti syrjäytetään johdosta nimittämällä johonkin avoimeksi joutuneeseen virkaan, oli mies siihen sopiva tahi ei, se ei liikuta vallassaolijoita, pääasia on päästä asianomaisesta irti vaikka millä keinoin.

Sivistystarkoituksiin tuhlataan suuria varoja, ylläpidetään monenlaisia korkeakouluja, laaditaan lakeja ja asetuksia virkojen täyttämistavoista ja pätevyysheidoista, mutta siitä huolimatta korkeimpiin ja vastuullisimpiin asemiin nostetaan milloin karjapaimenia, milloin tavallisia tukkityöläisiä tahi muita pienintäkin opillista ja ammatillista tietoa vailla olevia puoluemiehiä. Ministerituoleilla istuu monessa maassa sellaisia nollia, joilla ei ole mitään kantaa, kun ei ole tietokaan käsiteltävistä asioista, vaan esittelijät ja muut alemmat virkailijat ovat tilaisuudessa suuntaamaan politiikkaa aivan oman nokkansa mukaisesti. Usein tämä tapahtuukin vastoin kansanvaltaisuutta ja siis kansan yleistä etua haitaten.

Taloudellinen elämä kärsii paljon alinomaisista riitaisuuksista eri ajatussuuntien välillä. Ne, joilla on maallista varallisuutta, ne tahtoisivat lisätä sitä työntekijöiden, tarkoitan ruumiillisen työn tekijöiden, kustannuksella, ja nämä taas tahtoisivat päästä mahdollisimman vähällä työllä, jopa jotkut ilman muuta jakaisivat toisten omaisuudet keskenään, jotta pääsisivät muka laiskoina lekottelemaan. Järjenjuoksu on myös lyhyt monella johtomihelläkin. Köyhimpienkin kansankerrosten johtajat kokoavat hyviin asemiin pyrittyään ja niihin päästyään suuria omaisuuksia sekä pitävät

itseään siitä huolimatta köyhälistön asianajajina. Leipäkysymys siis on kaikkialla ratkaiseva.

Raittiusliike on saanut jalansijaa useissa maissa, mikä on kyllä hyvä asia sinänsä, mutta kun sitä ajavat henkilöt, jotka usein joko salaa tahi julkisesti kuitenkin käyttävät itse väkijuomia, niin muuttuu asia nau-runalaiseksi. Vielä huomattavampi nurinkurisuus vallitsee niissä maissa, joihin on saatu hankituksi kieltolaki. Voin kertoa omista kokemuksistani, kuinka tämän voimassapito onnistuu ja kuinka sen hillittömät kannattajat pettävät sekä itseään että ympäristöään. Humalassa kuului olleen moni parlamentaarikko siitä äänestettäessä, mutta sitä useampi on jälkeenkäin päin väkivälle tuoksunut kieltolakia kannattaessaan. Ministereitä myöten. Tuomarit juovat myöskin, samat miehet, jotka tuomitsevat toisia sakkoihin ja vankilaan vain siitä syystä, että ovat tuoksahtaneet alkoholille tahi sattuneet pitämään sitä taskussaan. Poliisit ajavat salakuljettajia mielellään takaa saadakseen edes tipan huulillensa, kun eivät aina ilkeä sitä suorastaan ostaa. Eikä ole tarpeellistakaan, kun ilmaiseksi saa. Olin kerran mukana, kun poliisivirkailija oli niin kohtelias, että antoi minun maksua vastaan hankkia hänen suosittelemaltaan ajurilta pienen pullollisen. Vieraalla paikakunnalla kävelyllä ollen suuremmassa seurassa, johon kuului vaimoväkeäkin, teki mieleni tarjota oppallemme, jota en vielä lähemmin tuntenut, pienen tilkan ja pyysin lähtemään johonkin sopivaan ravintolaan. Siihen hän ei suostunut. Sanoi sitä saatavan kyllä joka kadunkulmasta eikä maksa kuin kaksi kymppiä. Empimättä erkanin joukostamme ja lähestyin ajuriasemaa. En ehtinyt kuitenkaan vielä mainita asiaani-kaan, kun vieras käsi tunkeutui taskuuni ja — pullo

oli siellä. Suoritin maksun ja liityin seuraani. Kysäsinpä oppaaltani, kuinka hän niin varmasti tiesi vakuuttaa tuosta tavaraa saatavan. Silloin selitti hän avomielisesti palvelevansa poliisilaitoksessa ja ajurien kyllä tuntevan hänet, joten saanti oli taattua. Toisen kerran olin huvimatalla maan sydämessä ja jouduin poliisipäällikön luo päivällisille. Kyllä kannattikin syödä, kun kokonainen apteekki mitä erilaisinta viinaa, aina keltaisimpaan korpirojuun saakka, oli käytettävissämme. Palvelijatar oli sen verran epävarma, että vieraiden piti käydä vuorotellen työhuoneen kaapista kallistelemassa. Vaatipa kerran toinen poliisipäällikkö matkalaukkuni nähtäväkseen, kun olin pistäytynyt virka-asioille hänen luokseen. Hän tempasi lääkepullon laukustani ja sanoi veitikkamaisesti, että tähän olisi heti minun pitänyt paiskata pöydälle eikä ollenkaan kainostella. Oli kaunis kesäinen päivä, ovet olivat kaikkialla selällä ja siinä sitä sitten maisteltiin isännän kunniaksi ja terveydeksi. Hänen päänsä näkyikin eilisestä vielä olleen hiukan kipeä. Maantiellä kulkeneet ihmiset vilkuilivat sisälle päin, mutta poliisipäällikkö ei ollut siitä tietävinään. „Kansan tajunnassa on se käsitys, että kyllä ryypätä saa,” sanoi hän ja kohotteli lasiansa yhä uudelleen.

Saman maan parlamentissakin on koko joukko miehiä, jotka seurassa mielellänsä nautiskelevat, jollei muuta niin pirtua veden seassa, mutta kun lain tarkistuksesta tahi juomien väkevyyden koroituksesta tulee puhe, silloin ovat useimmat mitä jyrkimpiä kielto- lain kannattajia ja äänestävät kaikki parannusyritykset kumoon. On havaittu löytyvän sellaisia ministerejäkin, jotka säännöllisesti huvittavat itseään puhtaalla ulkomaalaisella mielijuomalla, mutta voivat samana

päivänä virallisesti esiintyä mitä kiihkomielisimpinä lainmuutosten vastustajina. Selittelevät tiukan tullen, että saahan sitä ilman hyvän lain tarvelemistäkin, laki on kansaa varten laadittu eikä meidän, herrojen, vapauden rajoitukseksi.

SEITSEMÄS KERTOMUS.

Virastopolitiikassa on paljon mielenkiintoista, selitti luutnantti Sisukas. Suosikkijärjestelmä on inhimillisen heikkouden tähden niin yleistä kaikkialla maailmassa, ainakin valkoisten valtakunnissa, että surren ja valittaen täytyy siitä puhua. Vuorottaiset hyvät työt, lahjukset sekä sukulaisuus- ja puoluesuhteet ovat määrääviä tekijöitä useissa tapauksissa. Yleisen hyödyn, taidon ja kyvyn kannalta katsoen hyvin harvoin menettellään oikeudenmukaisesti, vaan mielivalta rehoittaa, se täytyy tunnustaa. Joskus sattuu kaiken lisäksi erikoista huomiota herättäviä menettelytapoja, joita ei voi vaitiololla sivuuttaa. Kerron vaikkapa vain pari sellaista juttua.

Erään ammattikoulun monivuotinen opettaja halusi ansaita enemmän kuin mitä säännöllisissä oloissa olisi ollut mahdollista. Sattui sopiva tilaisuus aikeen toteuttamiseen. Ministeriöön tarvittiin tarkastajan paikalle ammattimiestä ja siihen onnistui tämän opettajan tuttavuuksien avulla sijoittaa muuan entinen oppilaansa. Heti kun tämä oli virkaan nimitetty, kääntyi opettaja esittelijänä toimineen tarkastajan puoleen pyytäen vuoden sairaslomaa lääkärintodistuksen nojalla. Tämä tietysti myönnettiin, se oli luonnollinen asia eikä siinä ollut mitään sen kummempaa. Virallinen sairaus toistui peräkkäin kuuden vuoden aikana ja joka vuosi myönnettiin saman miehen myötävaikutuksella lomaa edullisin palkkaehdoin. Sijaisena hoiti virkaa milloin minkinlainen henkilö, useana vuonna oli opetus aivan epäpätevien käsissä ja oli aikoja, jolloin ei ollut opettajaa, vaikka kyllä oppilaita. Sairaslomalla olevalle oli taas edullista sijaisen puute, sillä silloin hän sai nauttia enemmän palkkaakin, kun ei mennyt siitä yhtään sijaiselle. Todellisuudessa ei opettaja kuitenkaan ollut sairas. Hän hankki itselleen alusta pitäen edullisen apulaiskaupunginjohtajan paikan ja toimi siinä kaikin puolin moitteettomasti nämä kuusi vuotta ja vielä senjälkeenkin. Ministeriössä oltiin tästä kyllä tietoisia, mutta opettaja osasi sopivalla tavalla siirtää lomapalkkauksestaan osan esittelijälle ja siten oli asia ollut täydessä järjestyksessä. Vasta kun oppilaiden omaiset puuttuivat asianmenoon, huonoon opetukseen, paljastui koko peli ja molemmat — sekä opettaja että esittelijä — saivat jättää paikkansa. Julkisesti ei voitu olla tätä tekemättä. Lohdutukseksi sai esittelijä eräänä uuden vuodenpäivänä ritarimerkin valtion taholta ja kansalaiskuntoisuuden osoitukseksi nimitettiin hänet vielä kun-

niajäseneksikin. Mutta ei opettajakaan tahtonut olla huonompi. Hyvätuloisena miehenä lahjoitti hän pienen summan koulun oppilaille oman rintakuvansa pohjarahastoksi, minkä kuvan hän tahtoi saada rakkaan koulunsa käytävään kaiken kansan nähtäväksi. Toverikunnalla oli kova rahanpuute ja rahat tarvittiin velkojen maksuun. Mikä on varsin luonnollinen asia. Sitäpaitsi eivät nämä oppilaat olleet koskaan nähneetkään kuvapatsas-opettaja-lahjoittajaa. Entisetkin oppilaat olivat edullisten työaikojen tähden siinä määrin varakoituneet, etteivät enää välittäneet omasta opettajastaan, vaikka oli heille keinot neuvonut, millä tavalla helpoimmin köyhältä kansalta asunto-osakeyhtiöiden perustamisella suuret rahat saadaan kootuksi. Ja patsas jäi pystyttämättä. Opettajan suureksi pettymykseksi. Mies taisi olla sen arvoinen.

Erotetun esittelijän jälkeen tuli toinen, jolla oli jälleen erikoiset suhteet vaikutusvaltaisiin piireihin. Joka kerta kun virkoja täytettiin, tehtiin täysi selvyys varmimman ja luotettavimman viranhakijan kanssa asian järjestelystä johtuvasta taloudellisesta puolesta. Pätevyys ei ollut määräävänä, vaan rahan-anto. Kerrankin sivuutettiin kaikki toiset kilpailijat ja oman viraston mies määrättiin virkaan sillä tekosyillä, että hänen toimensa muka lakkautettaisiin. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Päinvastoin. Lakkautettavaksi ajateltu virka korotettiin seuraavaan palkkausluokkaan, entinen virkailija sai uuden toimensa ohella loma-aikanaan hoitaa tätäkin ja nostaa siis kahden miehen palkan. Tämän teki ymmärrettävästi mahdolliseksi virkaveliystävysten välinen luottamuksellinen palkkarahojen tasoittelu.

On luonnollista, ettei tämän tapaista voi usein-

sattua joka maassa, mutta kyllä helposti siellä, missä kansanvaltaisuuden varjolla kaikenmoiset miekkoset kohoavat ministeripaikoille ja ovat täysin alaistensa johdettavissa ja narrattavissa, kuten kertomassani esimerkissä oli asianlaita, lopetti luutnantti sanoen tietävänsä melkein lukemattoman määrän tuollaista vehkeilyä kuvaavia tapauksia.

KAHDEKSAS KERTOMUS.

Elämä on taistelua, huokaili luutnantti Sisukas, ja kilpailu kaikilla aloilla on mitä ankarin. Ken kilpailee juoksussa, ken paikalla pysymisessä, ken rahan ansaitsemisessa ja ken taas sen tuhlaamisessa. Kilpaillaan sekä rakentamisessa että hävittämisessä. Kilpaillaan siveellisesti ja epäsiveellisesti. Toisten mielestä on kaikki siveellistä, jos vaan tahtonsa ja intohimonsa saa tyydytetyksi. Ennätyksiä ajetaan takaa, minkä kyky ja rohkeus sallivat. Varastetaan ja ryövätään hienotunteisellakin tavalla, jolloin sitä usein pidetään kunniakkaana tekona. Jalomielisesti tehdään sitten lahjoituksia, jottei omatunto liikaa kolkuttaisi, jos kenellä sattuisi sellaista olemaankaan. Ennätyksiä lyödään

tälläkin alalla. Joku lahjoittaa kymmenen miljoonaa esimerkiksi uuden opinahjon perustamista varten ja saa sädekehän päänsä ympärille. Hyväntekeväisyyttä jatketaan sitten välittämällä koululle oman talon kaupat niin ovelasti ja jalomielisesti, että ansaitaan takaisin kuusikymmentä miljoonaa. Tullee toinen sädekehä liikemiesnerouden merkiksi, jota ihmiset kahta vertaa enemmän ihailevat. Joku toinen ryöstää puhtaaksi muutamia satoja nälkään nääntymäisillään olevia pieneläjiä ja lahjoittaa suuret omaisuudet omissa nimissään tulevien sukupolvien kehittämiseksi siveellisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Tämä tapahtuu tieteen ja taiteen muodossa. Näiden varojen hoitajat, niiden joukossa vanha tuttu kaasumestariimme, muistavat avustusten jaossa joskus ansioituneitakin kansalaisia, mutta useimmin ne annetaan, ainakin suuremmissa erin tahi tiheämmin, sellaisille sukulaisille, joiden huviloissa tiedetään vierasvaraisuuden olevan rajattoman. Se on oikeudenmukaista ja myös johdonmukaista varojen hankintaan verrattuna. Lahjoittajan viimeinen toivomus siten parhaiten täytetään.

Nyt puuttui Matrakin asiaan ja sanoi hänellä, naisella, olleen paljon tekemistä avustusvarojen jakamisen suunnitteluissa. Siinä oli ollut niin paljon työtä, että hänen tuli käyttää apunaan kolmea ystävätärtään, hekin miellyttäviä neitosia. Kiertelimme ympäri maata palkintoja tarjoten ja välisopimuksia tehden, kehasi Matramme. Koottuamme matkalaukut täyteen näitä tärkeitä asiakirjoja alkoi kaupanteko määrääjien kanssa. Punnittiin ja arvosteltiin asioita puoleen jos toiseenkin. Määrääjien joukossa oli sellaisia yksinkertaisia miehiä, joiden mielestä tulisi edes vähänkin kiinnittää huomiota hakupapereissa esitettyihin ansioihin,

asianomaisten kykyyn ja heidän työnsä todelliseen hyötyyn koko yhteiskunnalle, mutta he jäivät aina vähemmistöön. Huvimatkailijat olivat suosituimpia, he kun lupasivat tyytyä vähempään kuin mitä heille virallisesti luvattiin. Tämä seikka oli otettava huomioon ja niin valittiin välisopimuspapereista vain ne, joiden mukaan asianomaiset suostuivat määrääjille säästämään puolet osuudestaan. Tämä oli selvä ja helppo ratkaisu. Matkamme eivät olleet menneet hukkaan ja onnistumisen kunniaksi juhlittiin viikon päivät. Siunattuja olkoot suurlahjoittajat, huudahti Matra lopuksi, he ovat meidän kaikkien yhteisiä kunniajäseniä!

Niin, elämä on tosiaankin taistelua, mietiskelivät mustaihoiset kuuntelijat. He olivat jälleen niveltä liikahtamatta seuranneet sivistysmaailman parhaimmiston menettelytapojen kuvausta. Uusia näköaloja avautui heidän eteensä, he olivat jo vähitellen pääsemässä selville, miksi valkoiset niin itsepäisesti yrittelivät tunkeilla heidän konnuillensa ja hinnasta mistä tahansa saada jalansijaa näinkin kaukaisilla mailla. Olihan heillä metsärikkauksia ja jalokivivuoria, karjaa ja kultaa. He tulisivat kyllä omin neuvoin toimeen, mutta näytti siltä kuin valkoisilla ei enää olisi riittänyt kilpailu- ja taistelukenttiä kaiken himonsa tyydyttämiseksi. Joko-
han olisivat nylkeneet toisensa niin putipuhtaiksi, etteivät merien myrskyt, paahtava aurinkomme, petoeläimemme ja myrkkynuolemme enää voisi estää valkoisten vakavia pyrkimyksiä, tuumiskelivat tummaihoiset. Onkohan meidän rehellisten, oikeudenmukaisten heimojen antauduttava noiden armoille ja kärsittävä kaikkea sitä, mistä olemme jo kuulleet? Meillä on omat tapamme ja lakimme, niitä tahdomme seurata ja pysyä onnellisina. Varjelkoot kaikki metsien ja taivaiden

jumalat meitä tuosta maailmasta, emme haluaisi tulla
heidän kaltaisikseen. Emmekä tulekaan.

YHDEKSÄS KERTOMUS

Alkuasukkaat tiukkasivat vierailtaan yhä uusia asioita, he tahtoivat tietää kaiken sen, minkä arvelivat olevan itselleen hyödyksi ja ohjeeksi vastaisia toimenpiteitään varten. Tosin he eivät vielä välittäneet ryhtyä puolustautumistaan perinpohjaisemmin järjestelmään, kun oli tullut äkkiä tieto vihollisen perääntymisestä ilman huomattavampia taisteluja. Lienee syntynyt erimielisyyksiä valkoisten riveissä, joihin oli väkeä koottu monista eri kansakunnista. Korkeimmissa asemissa oli sekä sotilas- että siviilivirkamiehiä, mutta rintamamiehet olivat pääasiallisesti sekavaa, seikkailuhaluista joukkoa, jonka kurinpito oli verrattain vaikeaa ankarista määräyksistä ja laeista huolimatta.

Edustamansa sivistyksen nimessä harjoittivat he mitä julminta väkivaltaa, ryöstelivät ja polttelivat kyliä aivan kuin huvikseen. Kun päärikollisia rangaistiin, nousivat muutamat osastot kapinaan, tappoivat lähimmät esimiehensä ja jatkoivat raivoisina tihutöitään. Hajaannus kävi yhä suuremmaksi ja lopulta täytyi heidän eristettyinä pikkuryhminä vetäytyä takaisin. Paluutiellä kulkeminen oli vaikeata, kun kaikki oli maan tasalle hajoitettu. Pienet rippeet olivat lopulta joutuneet alkuasukasten vangeiksi ja kaikki säälimättömästi hirtetty. Täten välttyi sillä kertaa suurempi sota ja tappelu. Silminnähtävästi oli rauha toistaiseksi palautunut ja heimopäälliköt saivat tilaisuuden ilman välitöntä vaaranuhkaa syventyä tehtäviinsä ja ryhtyä järjestelmällisesti uusimaan sotalaitosta parhaan käsityksensä mukaan. Mutta mikä oli se paras käsitys, oli hyvin vaikeata tietää, sillä vieraiden selostukset ja kertomukset herättivät miehissä niin sekavia tunteita, että taisivat jo epäillä kykyään seurata valkoisten tapoja, jotka eivät kaikissa suhteissa näyttäneet oikein reiluilta ja kauniilta. Epäilivät nimittäin sitä, ettei heidän onnistuisi millään mahtivoimalla „parantaa” yhteiskuntaansa eurooppalaismalliseksi, ero oli kansojen siveyskäsitteiden ja ajatustapojen välillä siksi suuri. Ihmettelivät kuitenkin valkoisten voimakkuutta ja suurta menestystä valloitusretkillään. Jotain erikoista ja salaperäistä piti heissä joka tapauksessa olla, arvelivat mustat totisina.

Poistaakseen tällä hetkellä kaikki sota-ajatukset neuvottelijoiden mielestä päätti luutnantti Sisukas jutella kevyemmistä asioista ja mietiskeli sopivaa aihetta, josta saisi hyvän alun. Matkan varrella oli hän yhdessä Matran kanssa nähnyt niin paljon mielenkiin-

toista, ettei kerrottavasta suinkaan puutetta ollut. Vilkaistuaan lähellä oleviin asumuksiin, lehtimajoihin, muistivat hänen mieleensä komeat rakennukset muualla maailmassa, jossa monet asuivat melkein pilvien korkeudella. Hän kuvaili suurkaupunkeja liikenteineen, tavarataloineen, laajoine virastorakennuksineen, siltoineen, tunneleineen ja sähkövalaistuksineen. Paljon selitti hän sellaista, jota miehet eivät voineet ymmärtää, kun yksin nimityksetkin olivat outoja ja tulkin oli usein mahdotonta kaikkea lyhyesti ja selvästi maan kielellä selittää, vaan piti hänen lähemmin selvittää yksityiskohdat parhaansa mukaan. Matralla oli onneksi joitakin valokuvia ja maisemakortteja laukussaan, joiden avulla sitten tutustuttiin kaukaisten maailmojen ihmeisiin.

Sisukas huomasi kuvien joukosta erään matkan varrella lentokoneesta ottamansa kaupunkikuvan, josta näkyi hyvin kummallisen näköinen rakennus. Siinä ei nimittäin ollut juuri mitään näköä, mutta kyllä kokoa. Ei siinä ollut kattoa eikä minkäänlaisia koristeita, taiteellinen puoli siis puuttui kokonaan. Arveli maasta katsottuna sen olevan aivan hirveän näköisen. Tähän tokaisi Matra väliin, että hän on sen nähnyt lähempääkin, muttei ensin ollut tiennyt, mikä se oikeastaan oli. Ensi näkemältä tuntui siltä kuin olisi kasattu hyvin tasaisiksi hakattuja kiviä pinoon tahi sitten saattoi kuvitella näkevänsä jotain erikoistarkoitusta varten rakennetun suuren kivisen laatikon, mutta vaikeatahan olisi siihen mitään tyhjentää, kun se oli niin korkealla kalliolla, oli Matra itsekseen ajatellut. Naisellisella uteliaisuudella oli kyselty paikkakuntalaisilta tuon omituisen näköisen rakennuksen tarkoitusta ja saanut siihen monisanaisen selityksen koko rakennus-

yrityksen alkuvaiheista alkaen. Paljon oli kuullut, mutta vähän enää muisti kaikesta. Senverran tiesi kertoa, että ulkolaisissa lehdissä oli sanottu sen tulleen maksamaan 93 miljoonaa, vaikka asianomaiset kotikyläläiset selittivät siihen määrätyn vain 39 miljoonaa. Todellisuudessa oli asia niin, kuten ulkomailla tiedoitettiin, siellä tunnettiin asia paremmin. Alkujaan oli kyllä myönnetty 39 miljoonaa, mutta niin suuressa hommassa on myös monta kärkeä ja siten nousivat kustannukset lähes kolminkertaisiksi. Kun lopputilit joutuivat valtion tarkastettaviksi, niin selitettiin johtajien taholta, että papereihin oli vain tullut virhe silloin alussa kun varat annettiin. Numerot olivat epähuomiossa vaihtuneet, pika- tahi konekirjoittajien vika se oli, ei sitä muka voitu kiistää. Onneksi eivät numerot sattuneet ylösalaisin, silloin olisi ollut paljon vaikeampi selviytyä tilanteesta. Oveliapa olivat nuo rakennusherratkin. Monessa muussakin suhteessa eikä vain numerojen muuttamisessa. Yleisenä puheenaiheena oli yrityksen kalleus, kun vastaavaa ei ollut näkyvisä. Se kuului olleen kaikki sisällä, niin kertoi huhu. Kuinka asia todellisuudessa oli, siitä ei ollut muilla aavistusta kuin vain niillä kahdellasadalla, joita varten se oli järjestetty. Mutta huhut olivat yllättäviä. Kaikki oli tehty niin kalliista aineista, ettei sellaisia oikeastaan ole olemassakaan, oli vain olemassa kalleus. Ei mikään ollut kotimaista ja juuri siitä syystä, ettei voitaisi lopputiliä arvostella, sen arvaa. Ja mitä kalliimmaksi tulee rakennus, sitä suurempi palkka kaikille jaostoille, valiokunnille, tavaroiden välittäjille, puolestapuhujille, koronkiskojille, joiden puoleen pula-ajan vuoksi monen työssä mukana olleen tuli tilapäisesti turvautua, ja monille kymmenille sellaisillekin, joilla

ei olisi luullut olleen mitään tekemistä koko homman kanssa. Rahaa vain meni ja kaikki kuitattiin numeroita vaihtamalla. Kansa sai maksaa viulut, kuten sanotaan. Mutta lieneeköhän kansa tyytyväinen saavutuksiinsa, sitä en tiedä, huomautti nyt Matra, olisi mielenkiintoista käväistä nyt vuoden päästä kysäisemässä. Ennustan kuitenkin varmasti, että tekijöistä tulee ainakin kunniajäseniä, ellei vielä korkeampia herroja, sillä onhan heidän toimintansa isänmaan hyväksi täysin verrattavissa aikaisemmin mainittujen arvohenkilöiden toimintatapoihin.

Kunniajäsenistä puhuessani en malta olla kertomatta, kuinka minä tulin kerran uhranneeksi paljon aikaa ja vaivaa ylijohtajan, hyvän ystäväni, hartaimman toivomuksen täyttämisyhteyteen, jatkoi Matra. En oikein vieläkään tiedä, mihin hän pyrki, mutta jotain suurta ja korkeata hän takaa ajoi. Rintamalta palattuamme juhli koko isänmaallinen kansanosa meitä pelastajiaan. Olimme tehneet suuren työn, sanottiin, hankkimalla maalle itsenäisyyden ja vapauden. Nuoriso ja kaikki ne vanhat itsenäisyystaistelijat, jotka koko ikänsä olivat tehneet uhrautuvaa työtä päämääränsä saavuttamiseksi, olivat nousseet yhtenä miehenä perinnäisvihollista vastaan. Moni heistä oli vuosikautsia virunut vieraan vankilassa, toisia oli ajettu maanpakoon ja toisia uhkasi edelleen pakkotyö kaukaisilla karkoituspaikoilla. Mutta oli paljon sellaisiakin, jotka varovaisina raukkoina vetäytyivät syrjään niin salaisesti kuin julkisestakin isänmaallisesta toiminnasta, vieläpä tämän lisäksi kiihoittelivat kansaa sokeasti seuraamaan vallassa olleiden laittomia määräyksiä ja pakoittelivat nuoria miehiä menemään vihollisen järjestämiin kutsuntoihin, jota koko kansa piti maankaval-

luksena. Lopulta tuli ratkaiseva hetki, jolloin tosi-isänmaallisuutta tarvittiin joka naiselta ja mieheltä.

Verta oli paljon vuotanut, kun uusi päivä koitti, mutta se koitti sittenkin. Tällöin astuivat esiin entiset vapaustaistelun vastustajat mitä innokkaimmin jakamaan saavutettuja tuloksia ja käyttämään tilaisuutta hyväkseen omien yksityisetujensa, ennenkaikkea kunnian, tavoitteluun. Ylijohtaja, huomautti Matra, oli aikaisemmin alistunut vihollisen pakkotoimenpiteisiin hyvin nöyräselkäisesti ja kaikin keinoin oli viimeiseen asti vastustellut rohkeata ja välttämätöntä nousua vihollista vastaan. Uuden ajan tullen oli hän unohdettu ja halveksittu mies. Kuitenkin sai keinotelluksi itselleen korkean viran, jossa asemassa joutui kosketuksiin kanssani. Uupumatta kumarteli hän joka puolelle, muttei tullut tähtiä eikä korkeita arvonimiä. Tilanne oli toivoton hänen suhteensa, mutta hätä keinon keksii, sanotaan. Kerran luonani istuessaan muutamien nuorien, vastaleivottujen upseerien seurassa, jotka eivät tienneet mitään hänen menneisyydestään, rohkaisi hän itsensä ja otti puheeksi erään kysymyksen, josta innokkaasti keskusteltiin. Sanomalehdistössä oli jo ollut joidakin mainintoja ajatellusta itsenäisyysmuistomerkistä ja tästä jutteli nyt ylijohtajakin. Nuoria miehiä asia miellytti ja hanke pantiin alulle. Isänmaallisin mielin ryhdyttiin varoja keräämään ja kaikkiin muihin valmistaviin toimenpiteisiin. Hankkeen etunenään ilmentyi luonnollisesti monta itsenäisyyden eteen työskennellyttä kansalaista ja niin mentiin eteenpäin. Ylijohtajaa ei enää kukaan muistanut ja hän sai katsella jonkun aikaa sivulta. Mutta tätä ei hänen kiipijäluonteensa sallinut. Hänen piti päästä huomatuksi ja siinä mielessä pyysi sitten minua avukseen. Neuvoi minua kertoile-

maan ihmisille olemattomista urotöistään ja saavutuksistaan varhaisimpina aikoina. En olisi muuten uskaltanut ruveta valheita levittelemään, mutta kun palkkani kohosi joka neljännesvuoden kuluttua, niin olihan minulle itsellenikin hyödyllistä nostaa hänet siitä epäisänmaallisesta kuilusta, johon hän aikalaistensa silmissä oli vajonnut.

Minulla oli kova työ edessäni, jatkoi Matra. Olin siihen saakka saanut tahtoni aina lävitse ja niin kävi nytkin. Kiersin monet mutkat, juoksin opettajat ja ministerit, kauppiaat ja sanomalehdet ja lopulta ilmoitettiin yleinen kokous, joka järjestettiin etukäteen yhtä teatterimaisesti, kuten monet kansalaiskokoukset ennenkin ja ylijohtaja valittiin toimikunnan puheenjohtajaksi. Hänen kaunis unelmansa oli toteutunut, mutta muistomerkkiä ei koskaan tullut. Ei ainakaan minun aikanani. Yleinen mielipide oli jyrkästi vastustavalla kannalla näyttämölle ilmaantunutta uutta tekijämiestä kohtaan eikä hänen onnistunut koskaan saada toimikuntaa täysilukuisena koolle. Asia jäi väkisin lepäämään ja maa saanee edelleenkin yhden itsekkään miehen tähden turhaan odottaa ansaitsemaansa muistomerkkiä. Odottaa ylijohtajakin vielä kuvittelemansa ansiomerkkiä tahi professorin arvonimeä. Mutta ehkä hänestä tulee kumminkin edes kunniajäsen.

KYMMENES KERTOMUS.

Vakavien asioiden vaihteeksi innostui Matra eräänä kauniina iltana tarinoimaan muutamista rakkausseikkailuistaan, joita hänellä tuntui olleen varsin runsaasti. Monista kertomuksista on jo käynyt selville, että nainen, joka oikein osaa käsitellä miehiä, vie hankkeensa aina perille. Ei löydy niin korkeata seinää, jonka ylitse hän ei pääsisi, ei niin suurta tiheikköä, josta ei läpi tunkeutuisi, ei myöskään vähemmän siveellistä keinoa, jota hän ei käyttäisi tarkoituksperiensä saavuttamiseksi. Poliittiset yllätykset, sotkuisat rikosasiat ja muut erikoista huomiota herättävät tapahtumat harvoin saavat alkunsa ilman naista ja yhtä harvoin ne myös selvitetään ilman häntä, tuota sulotarta, vie-

kasta ja älykästä olentoa. „Missä on nainen?” on kaikille tunnettu sananparsi, joka pitää aina paikkansa. Jos rahaa tarvitset, voi nainen sinua auttaa, jos tahdot raivata jonkun tieltäsi, naisen tahi miehen, käänny naisen puoleen, kyllä hän sen järjestää. Jos on vaikeata ansiottomasti kohota virassasi tahi olet jotain kunnianosoitusta vailla, kuten kunniamerkkiä tahi arvonimeä, niin lyöttäydy suhteisiin sopivan naisen kanssa. Ellet saa miljoonakauppojasi onnelliseen ratkaisuun, ota nainen välittäjäksi, mutta älä koskaan petä häntä, sillä silloin kärsii siitä moni viatonkin. Sellainen on nainen, nimittäin innokas ja intohimoinen, tarmokas ja elämänhaluinen nainen. Ja niitä on paljon. Sen miehet kyllä tietävät.

Matra on tuollainen kaikkivoipa nainen, kuten olemme jo nähneet. Hän on käytännöllinen ihminen, joka ei haihattele, ei runoile eikä haaveile. Ei kuuntele miesten toistuvia kuiskauksia, turhanpäiväisiä laverteluja, mutta hän suostuu kyllä lemmensuhteisiin, kun siihen on päteviä syitä. Hän ei syleile sydämensä lämmöstä, eikä makaa naimisiinpääsykuvitelmin, hän järkeilee joka hetki. Miehet voivat olla vaikka kuinka haltioituneita, luvata mitä tahansa ja antaa mitä tahansa, mutta se ei paljoakaan liikuta tätä naista, hänellä on laskelmat aina päässä. Eikä hän silti ole kylmäkiskoinen eikä vieroittava, päinvastoin. Hän hurmaa kaikki jo ensi hetkeltä, mutta osaa säilyttää viehätysvoimansa yhä edelleenkin. Ken on kerrankin joutunut hänen pariinsa, on alati ikäänkuin satimessa eikä voi siitä irtautua. Sellaisia ovat taas miehet, kaikki terveet ja voimakkaat miehet, jotka eivät vähällä väsy. Ja sellaisia on paljon.

Antakaamme siis sananvuoro Matralle ja tutus-

tukaamme hänen vaiherikkaisiin seikkailuihinsa yhä edelleen. Hän puhuu suoraa, vilpitöntä kieltä, ei kunnistele eikä salaile heikkoja kohtia. Avomielisenä seurustelutoverina on hän yhtä mielenkiintoinen kuin hänen koko olentonsa on puoleensa vetävä ja viehättävä.

Kesälomalla ollessani sydänmailla, aloitti Matra leikkisästi, tutustuin eräissä iltahuveissa muutamiin hauskoihin talonpoikiin, joista toiset olivat naimattomia, mutta toisilla valitettavasti näkyi olleen sormus sormessa ja joillakin emäntä kainalossa. Minua huvitti kovin silmäänpistävä ero miesten ja naisten välillä, kun miehet olivat ulkoasultaan melkein virheettömiä herroja, mutta monet nuoretkin naiset näyttivät liaksi muijamaisilta, sellaisilta, joista jo heti ensi näkemältä voi päätellä heidän olevan, kaikki kunnia työn eri laaduille, läheisessä tekemisissä navetan ja leivinuunin kanssa. Kuinka olikaan, niin muuan tummaverinen opettaja vaikutti minuun toisten rinnalla joka tapauksessa huomattavasti edullisemmalta ja hyväksi mielekseni tanssitti hän minua melko usein. Toinen uskollinen tanssitoveri oli hänellä erään talonpojan ja kauppiaan tanakan puoleinen puoliso, jonka lihat hölkyivät aika tavalla polkan tahdissa. Oikeastaan ihmettelin itsekseni, että kuinka noinkin miellyttävän näköinen nuori mies oli antanut narrata itseään menemällä „tädin” kanssa naimisiin, mutta siihen sain pian selityksen. Tyttönä ollessaan oli hän ollut verrattain solakka ja sievä, minkä lisäksi tuli paljon myötäjäisiäkin. Morsianta seurasi kauppaliikkeet, sahat ja myllyt ynnä paljon muutakin. Erikoisen onnelliselta ei tuo pari näyttänyt. Mies liehakoi siellä täällä ja vaimo odotteli jännityksellä opettajan vapautumista toisten naisten seurasta. Hauskasti kului ilta ja yökin kaikin puolin.

Opettajasta ei tahtonut tulla eroa ei niin millään ja niin vietimme monta kaunista tuntia aitanparveni portailla keskustellen ja naureskellen. Vaikka asuskelin aitassa aivan yksikseni, en häntä näin ensi näkemältä rohjennut laskea sisälle salaisesta toivomuksestani huolimatta. Taistelin itseni kanssa ja voitin viettelyksen. Sovimme uudesta tapaamisesta ja opettaja häipyi aamuhämärään.

Lämpöisinä kesäiltoina kohtasimme toisemme sen jälkeen verrattain usein ja meistä tuli lopulta hyvät ystävät. Kävimme myös kauppiaan luona vieraisilla herättämättä mitään erikoista huomiota sivullisissa, mutta kauppias vaikutti minusta hiukan omituiselta jopa tunkeilevalta. Hän esiintyi siten kuin olisi kaikin tavoin tahtonut päästä erikoiseen suosiooni ja kanssa-käymiseen. Luulinpa hänen tulleen jo mustasukkaiseksikin opettajaan nähden. Tilanne kävi joskus kiusalliseksi ja jonkun ajan kuluttua koetin mahdollisuuden mukaan välttää koko taloa. Syksypuoleen kehittyivät asiat siihen, että pimeäimpinä iltoina pistäytyi kauppias silloin tällöin minun luokseni kahville ja tupakille. Hän näytti kiintyneen minuun aika lailla, en voi sitä muuten selittää. Sydämeni lämpö, mikäli sitä minulla koskaan on ollut, oli kuitenkin opettajan puolella, siitä en päässyt mihinkään, vaikka kauppias olisi luvannut vaihtaa minut nykyiseen vaimoonsa. Opettaja oli köyhä, ajattelin, jos kiusaukseen joutuisi, niin en tietäisi kummalle taholle vaaka lopulta painuisi. Monet hetket ajattelin tätä asiaa, mutta loma loppui kesken arvelemisen, joten ero tuli kummastakin ennen pitkää. Opettajan kanssa jatkui yhteys kuitenkin kirjeiden avulla ja sitä tietä minulla oli tilaisuus seurata kauppiainkin elämää ja toimintaa.

Opettajan suurimpana toiveena oli päästä lähimpään kaupunkiin vaikka edes sanomalehden toimittajaksi ja usein hän mainitsi tästä kirjeissään. Kauppi-aalla oli vaikutusvaltaa yleisten asioiden hoidossa ja järjestelyssä, mutta opettajan oli melko vaikeata kääntyä suoraan kauppiaan puoleen tukea hakeakseen, kun tiesi hänen olevan vihoissa minun tähteni. Asiat parantivat kuitenkin pian, kun kauppiaan emäntä kuoli kuumeeeseen. Luulin ensin joutuvani lesken kosinnan alaiseksi sopivan ajan kuluttua ja ryhdyin jälleen mietiskelemään naimisiinmenomahdollisuutta hänen kanssaan, jos kysymys tulisi. Kävi kuitenkin niin, että kauppias oli kerran mallassaunassa hairahtunut syleilemään naapurinsa kaunista tyttöä liian läheisesti ja oli pakoitettu säädyllisyyden nimessä menemään tytön kanssa naimisiin. Siihen loppui pelkoni ja salainen, epämääräinen toivomuksenikin. Opettaja vapautui samoin painajaisesta ja rauha oli maassa. Kauppiaasta olin siis vapaa, sillä hänen uusi puoliskonsa oli viehättävä ja jonkun verran koulua käynyt nuori nainen, joten uskoin kauppiaan tyytyvän häneen ja unohtavan minut hänen rinnallaan. Näin lienee käynytkin. Nyt rohkenin sitten kirjoittaa hänelle opettajan asiasta ja pyytää suosittelemaan häntä toimittajan paikalle. Olin nimittäin opettajan kirjeistä tullut siihen käsitykseen, että hän sopisi oikein hyvin kynäkäyttäjäksi ja erikoisesti toimittajaksi, kun hän osasi laverrella niin paljon kaikenlaista hölynpölyä järkevienkin asioiden ohella. Sain kirjoittaa kahdesti, ennenkuin asia järjestyi, mutta järjestyi se sittenkin. Opettaja oli iloinen ja onnellinen ja lupasi parhaansa mukaan olla kauppiaalle avuksi vastaisuudessa, mikä ei suinkaan ollut vaikeata toimittajan asemassa. Toimittajathan ovat mahtimiehiä,

ainakin omasta mielestään, mutta ovat kyllä todellisuudessaakin. Kenen he mustaavat, se on melkein kuollut mies, ja päinvastoin, ketä he tahtovat nostaa, siitä tulee pian ministeri, olkoon ammatiltaan vaikkapa vain tavallinen lannanajaja. Kauppias oli siksi älykäs, ettei vastustellut pyyntöäni ja niin tulin minä naisellisella järjenjuoksullani auttaneeksi kumpaan miestä. Molemmat pääsivät vähitellen kohoamaan.

Entisestä kyläopettajasta oli siis tullut kaupunkilainen sanomalehdentoimittaja. Melkoinen hyppäys sekin jo. Hänen elämänsä vilkastui, tuli uusia tuttavuuksia ja kaiken tämän lisäksi monet kääntyivät hänen puoleensa syvin kumarruksin, kun ennen olivat pitäneet vain vertaisenaan. Huolimatta apteekkarien, henkikirjoittajien, tukkukauppiaiden ynnä muiden arvovaltaisten perheiden tuttavuuksista ja monista hienoista, lyhyissä hameissa tassuttelevista, keimailevista tyttäristä ei toimittaja pitkään aikaan ollut oikein omissa housuissaan, häntä painosti jokin ikävä, kaihontunnetta oli rinnassa. Minä, hänen pääkaupunkilainen ystävänsä, olin kaukana ja entinen lapsuudenheila oli taas joutunut kauppiaille vaimoksi, molemmat sydämen jakajat olivat tavoittamattomissa. Hän tunsi itsensä kovin yksinäiseksi, jopa joskus ikäänkuin onnettomaksi. Aika kului kuitenkin kovassa toimitustouhussa ja naiset jäivät väliin aivan unohduksiin. Tällä välin oli muutamien tavallisten miesten kohtalo vienyt heidät yleisiin toimiin yhä korkeammalle, ken oli päässyt parlamenttiin, ken pankinjohtajaksi, olipa joku pujahtanut ministeriksikin. Kauppias tunsi sisimmässään jotain omituista tyhjyyttä, häneltä puuttui jotain. Ei hänen nimeään näkynyt niin usein sanomalehdissä kuin monien vähemmän varakkaiden talonpoikien eikä hänellä

ollut komeata vapaalippua, kuten monilla kymmenillä
öjankaivajilla ja toimittajilla. Olihan hän sentään vara-
kas mies, mukana kunnallisissa hommissa ja kaiken
lisäksi oli hänellä nyt nuori ja kaunis, sivistynyt avio-
siippakin. Häneltä ei oikeastaan puuttunut maallista
hyvää, sitä ei voi sanoa, mutta sittenkin häiritsi häntä
vertaistensa ja ennen kaikkea itseään huonompien
maanäijien rehkeminen pääkaupungin virastoissa ja
salongeissa. Silkkipytty päässä mokomatkin ylvästele-
vät, vaikka liinoissa ne ämmät kuitenkin kotona tun-
kiota luovat, näin ajatteli hän hiukan katkeralla mie-
lellä. Ei auta muu kuin ruveta puolestaan etuilemaan,
kyllä mielestäni kelpaisin minäkin ministeriksi, tuu-
maili salavihkaa. Mutta viimein tunnusti hän aatoksensa
vaimolleen, joka ihastui keksinnöstä sanomattomasti.
Lupasi huomenna lähteä kaupunkiin toimittajan pu-
heille tunnustellakseen ensin maaperää ja kehittääk-
seen omalta osaltaan asiaa eteenpäin. Kauppias vasus-
teli toimenpidettä jos jonkinlaisilla verukkeilla, vaikka
pitikin erikoisen tärkeänä saattaa tämä toimittajan tie-
toon. Ei olisi millään laskenut voimoaan yksin entisen
ihailijan puheille ja vielä kaupunkiin, jossa on niin
paljon kaikenlaisia nurkkia ja soppia kuhertelua var-
ten. Kaupungissa ei näet toisten silmät ole läheskään
niin uteliaita kuin maalla. Mutta päästää sitä piti vai-
mo asialle, joka koski miehen kunniaa ja tulevaisuutta.
Hän keksi helposti keinon kehoittamalla naapurin ty-
tärtä matkatoveriksi, maksoipa vielä kulutkin voimon
tietämättä. Kaikki oli hyvin järjestetty ja naiset läk-
sivät jännittävälle matkalleen.

Alku oli tehty ja seuraavien vaalien jälkeen istui
kauppias parlamentissa. Vaimo jäi vielä kotiin, muttei
häntä ikävä pahasti vaivannut, sillä poliittisena henkilö-

nä oli hänellä usein asiaa toimitukseen, jossa tapasi vanhan ystävänsä. Kauppias taas oli pääkaupungissa paljon yksikseen, mikäli ei tarvinnut istua kuivissa kokouksissa ja istunnoissa. Yritteli tavoitella minua moneen otteeseen, mutta minä koetin karttaa häntä, sanoi Matra viekas katse silmissään, sillä aikani tarvitsin laajoihin tehtäviini ja sitäpaitsi oli minun liikeasioiden takia seurusteltava hyvin monien muiden kanssa. Pelkästä armastelusta en välitä, siinä täytyy olla jotakin pohjaa ja pontta, kun minä uhraan aikani ja yörauhani. Mutta kuinka olikaan. Eräänä kauniina päivänä ilmestyy toimittaja pääkaupunkiin ja hakee minut käsiinsä. Hämmästykseni oli suuri, kun kuulin hänen pyrkivän pikkukaupungista pois. Oli mietiskellyt keinoja vaatia kauppiaalta vastapalvelusta ja päästä vuorostaan myös pääkaupunkiin, jossa sillä kertaa satuttiin tarvitsemaan reipasotteista toimittajaa. Kolmisin kierreltiin sinä iltana monet ravintolat ja tanssipaidat. Juteltiin vakaviakin kahvin ja kovan teen lomassa. Kauppias ihastui heti suunnitelmiin ja tämän huomatuani koetin minä olla hänelle mahdollisimman ystävällinen ja huomaavainen. Mutta toimittaja miellytti minua kuitenkin enemmän ja sai hän saattaa minut sillä kertaa kotiin. Erotessamme tuntui kauppias olleen aika tavalla harmissaan, mutta lohduttelin häntä sillä, että seuraavalla kerralla pääsisi hän vuorostaan minua saattamaan, mikä merkitsi pientä kemuilua aamuyöhön saakka.

Seuraavana aamuna tuli kauppiaille yllätys, kun vaimonsa saapui aavistamatta kaupunkiin. Yllätys oli sillä kertaa kolmenlainen; ensiksi oli mieluista saada oma aviosiippa täyttämään velvollisuuttaan, toiseksi epäilytti hänen tulonsa juuri samalla kertaa, kun

toimittajakin oli kaupungissa ja kolmanneksi tunsikauppias pettymystä kuviteltuaan joutuvansa tänä iltana minun seuraani ja pääsevänsä todella saattamaan minua kotiin. Hänen päässään ja sydämessään kävi kaikki sekavaksi. Kesti hetkisen aikaa, ennenkuin hän toipui puolittaisesta tainnostilastaan. Vaimonsa huomasi tämän, muttei kiinnittänyt siihen erikoisesti huomioon, kun aavisti miehen kaikesta päättäen kärsivän mustasukkaisuudesta. Sopus ja rauha vallitsi heidän välillään, kuten aina ennenkin. Toimittaja oli järjestänyt asiat siten, että sai huoneen samasta kerroksesta kuin missä kauppias asui ja vieläpä aivan vastakkain pariskunnan huoneen kanssa. Päivällistä syödessä oli toimittaja sekä muutamia muitakin ystäviä seurassa ja tunnit kuluivat hilpeästi. Kauppiaan vaimo tunsikaikkeksi onneksi myöhemmin niin väsyneeksi, että meni miehensä kanssa asuntoon, miehen sovittua kohdata vielä samana iltana toimittajan erittäin tärkeää neuvottelua varten. Miehensä seurassa väsyi vaimo yhä enemmän ja jäi kotiin. „Kultainen porsas” — nimisen ravintolan yksityishuoneessa aloitettiin sitten iltaistunto, jota jatkui verrattain pitkään. Minäkin jouduin sinne siinä kahden korvissa yöllä, kun herrat eivät olleet saaneet minua aikaisemmin käsiinsä. Menin heti nuolena, kun tuli puhelinkutsu iloiseen seuraan. Ei ollut tavarankuutetta; pöydät koreina, laset rikki, pianokin oli soitettu kallellensa ja nuotit hajallaan. Ihmettelin kovin tätä hävitystä, sillä miehet olivat aivan kahden kesken, tosin aika päissään, etenkin kauppias. Kerrottiin siellä olleen muutamia sivullisia kuokkavieraina, kun olivat huomanneet viinin niin runsaasti vuotaneen. Se laji oli kyllä jo loppunut, mutta voitiinhan kovalla teellä jatkaa, ja seurauksena oli pienempi kahakka vie-

raitia pois ajettaessa, kun minä olin tulossa. Palasiksihan he olisivat minut repineet, nuo viisi, kuusi miestä, kun kahdenkin kanssa oli työlästä säilyttää pitsinsä ja rimssunsa. Kilpaa nämä herrat minua halailivat, milloin tanssittivat ja milloin vain suutelivat. Kauppias oli melkein poissa suunniltaan. Toimittaja ja minä, me juottelimme häntä parhaamme mukaan saadaksemme hänet väsähtämään ja sitä tietä rauhalliseksi. Ravintolajan päätyttyä jatkoimme tärkeätä kokousta vielä toimittajan huoneessa, vaikka hiukan hiljaisemmalla äänellä. Hetken kuluttua kuorsasi kauppias täydessä unessa. Me leikittelimme hetken aikaa toimittajan kanssa pehmoisilla tyynyillä ja erosimme entistä läheisempinä ystävyksinä. Minä tein lähtöä kotiin, toimittaja lukitsi huoneensa oven ulkoapäin ja seurasi minua ulko-ovelle saakka. Huoneensa kohdalle palattuaan mietiskeli hän hetkisen, mitä tehdä. Kauppias makasi tukkihumalassa lukon takana ja avain oli hänen itsensä taskussa. Toisessa huoneessa lepäsi yksikseen kaunis nainen, entinen heila vielä kaiken päällisiksi. Mies rohkaisi mielensä ja tunkeutui varovaisesti sisälle. Pimeässä hiipi hän sitten vuoteeseen ja kuiskaili sieltä kauniita sanoja kaunottarelle. Tämä otaksui miehensä häntä mielistelevän ja selitti olevansa lopen uupunut eikä jaksaisi enää. Toimittaja joutui pulaan. Nyt oli ratkaisun hetki tullut. Jos hän yrittäisi poistua, niin paljastuisi koko asia, ja jos hän jäisi rauhassa omaan sänkyynsä, niin menisi tilaisuus hukkaan ja asia sittenkin selviäisi. Toimittaja lähestyi tällä hetkellä eniten lempimäänsä naista ja kuiskasi hänen korvaansa ennen käyttämänsä hyväilynimen. Silloin kävivät omituiset väreet kautta kauniin vartalon ja hetken kuluttua oli nainen jäykkä kuin kuollut. Alkoj jäsenten hieronta ja muu lämmitte-

ly, mikä sai ystävättären virkoomaan ja tajuihinsa siinä määrin, että rakastaja sai selostetuksi tapahtumat ja nykyisen tilanteen. Minusta, sanoi Matra, ei toimittaja kuitenkaan ollut maininnut sanaakaan, joten ei ollut pelkoa mistään perheriidasta. Yö oli kulunut mitä runollisimmin ja aamupäivällä oli toimittaja sitten kenenkään huomaamatta hiipinyt omaan huoneeseensa, jossa kauppias jatkoi autuasta untaan.

Asiat tulivat järjestykseen. Toimittajan puolesta puhuimme me, kauppiaan rouva ja minä, vuoron perään kauppiaalle parlamentin jäsenenä, jolla oli paljon sanomista toimittajapaikan täyttämisessä. Me naiset jälleen ratkaisimme yhden suurpoliittisen kysymyksen ja uusia oli tulossa. Nyt oli kauppiaan arvonnousu järjestyksessä seuraava. Hänellä oli kyllä jo monta yhteiskunnallista tehtävää, taisipa olla tarpeeksi yhden miehen osalle, vaikka olikin varakas mies kauniine vaimoineen. Viimeisimpiä leikkauksia olivat parlamentin jäsenyys, johon liittyi monien valiokuntien puheenjohtajan asema, uuden lehden pääjohtajan vaatelias tehtävä ja muuan neuvoksen arvoniemi, en oikein muista, mikä se oli, mutta joka tapauksessa kuului siihen jokin maataloudellinen ammattisana, kun vaan ei olisi ollut siansaparoneuvos tahi talikkoneuvos, kauppaneuvos se ei kuitenkaan ollut, sellainenhan kuuluu vain kaupunkilaisille. Mutta ministerin arvo ja sääty vielä puuttuivat. Ilman sitä ei herra neuvos olisi halunnut kuolla, sanoi minulle kerran rouva neuvos eli neuvoksetar, joka itse todellisuudessa kaipasi parempaa arvoniemeä, koska neuvoksia alkoi olla jo jokainen pyhäkoulun käynyt mies. Neuvoksetar muuttui toimittajaan nähden yhä lämpöisemmäksi eikä neuvos ollut huomaavinaan heidän liian läheisiä suhteitaan. Vaimon siveellinen

kunnia oli vähemmän arvoinen kuin hänen oma ministeritittelinsä. Ja toisaalta hairahtui neuvoskin joskus minun seuraani, kun hallitusvaihdokset lähestyivät. Hän tarjoili minulle maukkaita illallisia yksityishuoneissa, juotti ensiluokkaisia sekä kotimaisia että ulkolaisia viinejä ja lahjoittipa joskus jonkun koristeenkin. Hankittuani hänen täyden luottamuksensa antoi hän minulle suurempia rahamääriä välittääkseni ne toimittajalle, jolla oli kyllä kohtuullinen, vaan ei mikään loistelas palkka. Ei ollut saanut johtakuntaa koroittamaan palkkaa, joten piti yksityisesti olla avuksi. Tämä miellytti minuakin, sillä suurimman osan tuhласi toimittaja minun eteeni koettaen kilpailla neuvoksen kanssa jalomielisyydessä ja huomaavaisuudessa. Järkevänä naisena käytin kaikki hyväkseni, sillä tiesin kohta päämäärään saavuttavan. Senjälkeen en enää toivonut miehiltä kiitosta, kun kaikki olisi järjestyksessä, kuten kävikin. Neuvoksesta tuli ministeri ja toimittajasta sitten päätoimittaja. Ministeristä ei kuitenkaan ole tullut pääministeriä, sillä naisenkin voimat loppuvat joskus ja niin kävi minunkin. Hallitsijalla, joka määräsi pääministerin, oli jo siksi monta rakastajatarta, etten millään päässyt väliin, eikä toisaalta riittänyt tarpeeksi aikaa-kaan rehkiä niin ylettömästi, kun piti välistä käydä myös virkaa hoitamassa, vaikka se olikin sivutoimi, mutta silti hyvätuloinen, kuten olen jo aikaisemmin kertonut.

YHDESTOISTA KERTOMUS

Matra tahtoi nyt antaa sananvuoron toisille ja keskeytti jännityksellä seuratun juttunsa jatkaakseen mahdollisesti joskus toisten miellyttävien hetkien kuvailemista. Hän oli haltioissaan voituaan osoittaa vieraille miehille, kuinka nainen hallitsee valkoista maailmaa. Näillehän se oli uutta, sillä maan yleisiin asioihin ei naisilla ollut tilaisuutta eivätkä he niihin saaneet millään muotoa puuttuakaan, se oli miesten yksinomainen tehtävä. Kuullessaan vielä, että naisia on useiden maiden parlamentissa, valittelivat ukot suuresti tuollaista akkavaltaa ja sanoivat kyllä huolehtivansa siitä, että heillä pysyy valta käsissään, kuten tähänkin saakka. Varoittivat sekä Matraa että luutnanttia sa-

nallakaan hiiskumasta tuommoisesta mahdottomuudesta heidän naisilleen, ettei tulisi turhanpäiväistä riitaa ja toraa, minkä seurauksena olisi akkojen tähänastisen vapauden tuntuva rajoittaminen. Sitä ei Matra suinkaan toivonut ja niin jäivät mustaihoiset naiset kokonaan tietämättömiksi sisartensa poikkeuksellisesta asemasta valkoisten yhteiskunnissa. Ehkä se oli heille onneksi. Mutta miehet halusivat kuulla lisää naisista ja heidän seikkailuistaan, kovin olivat näet kiintyneet Matran kertomuksiin. Hän vaikenä kuitenkin kehoittaen Sisukasta vuorostaan tyydyttämään miesten uteliaisuutta vaikkapa jollain vakavammalla asialla.

Luutnantti Sisukas avasi suunsa ja puuttui jälleen sotalaitokseen, mistä arveli miehille, noille soturipäälliköille, olevan ehkä enemmän hyötyä. Hän viittaili aikaisempiin kertomuksiin, joissa jo oli kosketeltu monta puolustusalaan koskevaa tärkeätä kohtaa. Tällä hetkellä muisti hän jälleen lentokoneensa, minkä avulla oli joutunut näille kaukaisille maille, ja koetteli pääkopastaan löytää jotakin mainitsemisen arvoista. Eihän niitä kaikkia roskaajuttuja juuri kannattaisi muistella, eikä mätä tekisi mieli levitellä ympäri maailmaa, jollei siitä sittenkin olisi hyötyä ihmiskunnalle, kun silmät avautuvat ja totuus nähdään kaikessa alastomuudessaan, ajatteli Sisukas itsekseen. Yhteiskunnallisten kysymysten käsittely antaa tosiaankin paljon aihetta monenlaatuisiin ajatelmiin ja arvosteluihin, vieläpä tekee mieli suhtautua siihen tuomitsevasti, kun niin äärettömän paljon tehdään vääryyttä, varastetaan kansan niukkoja varoja, harjoitetaan petosta ja kavallusta. Tavalliset, jokapäiväiset pikkurikolliset joutuvat helposti kiinni, heidän asiansa tutkitaan ilman mitään sääliä ja heidät tuomitaan milloin lyhyemmäksi mil-

loin pidemmäksi ajaksi vankilaan, eristetään siis muusta maailmasta kärsimään kolttosistaan, ajattelemaan pahoja tekojaan ja parantamaan itseään tulevaisuutta varten. Heistä, noista pienistä ihmisistä, tahdotaan saada esikuvallisia kansalaisia, moitteettomia naisia ja miehiä, jotka kaunistaisivat yhteiskuntaa, sensijaan että ovat ennen olleet sen mätämunia. Suuret roistot, ne, jotka ovat ehtineet kohota korkeisiin asemiin ja ennätäneet täten tehdä paljon enemmän tuhoa kuin edellä mainitut pikkuihmiset, pelastautuvat tavallisesti sekä julkisilta tutkinnoilta että oikeista rangaistuksista. Onhan heillä monenlaisia suhteita, on sukulaisia kuin myöskin opinto- ja virkatovereita, jotka kyllä pitävät siitä huolen, ettei naapuria mustata, oli hän sitten tehnyt vaikka kuinka suuren rikoksen sivullisten mielestä. Joka tapauksessa on hän puhdas kuin pulmunen sekä ystäviensä että tuomioistuimen mielestä, joka harvoin tahtoo eli oikeammin uskaltaa kovakouraisesti kajota korkeammassa asemassa olevaan kansalaiseen, sillä häntä suojelevat ei ainoastaan äsken mainitut läheiset henkilöt, vaan vieläpä korkeat viranomaiset aina pääministeriä jopa hallitsijaakin myöten. Sellainen on valkoihoisten maailmankatsomus ja oikeusjärjestys. Omastatunnosta ei ole tietoaakaan, se on kaiketi vain tietämättömille aarniometsän asukkaille tarkoitettu heranlahja tuo omatunto ja oikeuskäsitys. On ihmeellistä, että juuri sivistyneessä maailmassa vallitsee sellainen sokeus ja tietämättömyys, ettei nähdä vääryyttä eikä tahdota kuulla puhuttavan epäkohtien korjaamisesta. Vallassaolijoita pelätään siinä määrin, ettei rohjeta heidän edesottamisiaan avoimesti arvostella eikä vaatia heiltä samanlaista rehellisyyttä kuin muilta ihmisiltä, tavallisilta kansalaisilta. jotka noille asemassa oleville elatuk-

senkin antavat. Ei rohjeta, katsellaan vaan sivulta murhenäytelmää, kärsitään, maksetaan veroja ja nähdään nälkää. Osa veroista menee isänmaan puolustukseen ja osa suurvarkaiden taskuun. Se tiedetään ja sitä valitetaan. Mutta asiantilaa ei voida korjata ja siten jatkuu kansan ja valtion rosvious yksityisten hyväksi ja valtion eli yhteiskunnan häviöksi. Tämä on totuus.

Tämän tapaiset ajatukset risteilivät luutnantin päässä. Hän oli niitä usein mietiskellyt ja pohtinut elämän ongelmia yhdessä Matran kanssa, joka myös osasi syventyä asioiden siveellistä puolta tutkiskelemaan, vaikka olikin monet vuodet toiminut korkeiden ja kaikkivoipien herrojen sokeana käskyläisenä sekä siten tullut tehneeksi äärettömän paljon sellaista, jota nyt, vakavasti tekojaan mietiskellen, ei enää voinut pitää oikeana. Intohimonsa Matra kyllä tunsii eikä itseään seikkailuista ja monista rakkaussuhteistaan moitiskellutkaan, mutta ihmetteli sitä kevytmielisyyttä, mikä oli hänet johdattanut väärälle tielle toisten, rahanahneiden ja vallanhimoisten ihmisten mielijohteiden toteuttajaksi. Hän oli hyvin katkera noille yhteiskunnan huipuilla olleille rikollisille, joiden hyvinvoinnin ja taloudellisen mahtavuuden hän oli järjestänyt, mutta jotka vaaran tullen olivat hänet hyljänneet, tehneet hänestä yksin syntipukin sekä teljenneet hänet murhamiesten ja muiden roistojen kanssa samojen seinien sisälle. Nyt hän kyllä oli vapaa kuin perhonen, mutta vain näillä kaukaisilla mailla. Omien piiriensä silmissä on hän maineensa ja kunniansa menettänyt nainen, jota kaikki halveksien viittailevat sormellaan, nekin, jotka hänen avul'aan ovat miljoonia koonneet ja hänen naisellisesta suloudestaan aikoinaan nauttineet. Sellaisia ovat hienot, sivistyneet miehet, kansakuntien ja valtioiden huomatuimmat

napamiehet, ylijohdajat, neuvokset, kenraalit ja ministerit. Juutalaiset taitavat sittenkin olla heitä säädyllisempiä, sillä, vaikka he rahanahneita ovatkin, eivät he kuitenkaan vie auttajaansa perikatoon, vaan tukevat, jos suinkin voivat olla vuorostaan avuksi. Siveellisyyskäsité on niin monenlainen. Se on siinä määrin venyvä, että sen varjolla voi tässä maailmassa tehdä melkein mitä tahansa. Tähän tulokseen ovat tulleet sekä Matra että luutnantti Sisukas, jonka lentokoneita koskevaan kertomukseen olemme aikoneet tutustua.

Armeijan palveluksessa ollessani jouduin tekemiini monien erilaisten asioiden kanssa, sanoi luutnantti. Olen nähnyt yhtä jos toistakin ja havainnut sekä rehellistä isänmaallista toimintaa että julkeata petosta. Missä vain suurempia rahamääriä käsitellään, kun on kysymys valtion omaisuudesta, niin siellä kyllä osataan korjata parempaan talteen erinäisiä määriä kenenkään voimatta puuttua lähemmin asiaan. Muistan suuren sodan ajoilta kuvaavia esimerkkejä, kuinka sotilasviranomaisen oli vaikeata päästä esimerkiksi junilla liikkeelle tärkeimmissäkin tapauksissa, kun valtion varastaminen oli rautatieläisillä tärkein elinkeino. Kenraalienkin oli mahdotonta saada paikkalippuja asianomaisesta asemaluukusta, vaan tuli heidän, voidakseen matkustaa etukäteen määrätyllä junalla, kerjäillä ympäri asemaa kantajilta tahi muilta henkilöiltä, jotka olivat ottaneet tehtäväkseen junalippujen tukkumyynnin koroitettuun hintaan. Lipunmyyjä ilmoitti yksinkertaisesti, että kaikki oli loppuunmyyty, mutta silti sai lippuja kyllä sivullisilta, kun maksoi runsaan korvauksen. Moitittaessa hinnan suhteetonta suuruutta saatiin vastaukseksi, että voitolla on monta jakajaa, siksi piti saada niin ja niin suuri voitto. Tavallisesti ihmiset ja matkustajat sai-

vat vuorokausia lojua asemilla, päästäkseen joskus jatkamaan matkaansa. Sekasorto vallitsi kaikkialla eikä parannusta voitu saada aikaan, sillä kaikkein korkeimmatkin virkamiehet olivat yhdessä juonessa alaistensa kanssa ja nostivat melkoisia lisätuloja rehellisten ja kunniallisten kansalaisten kustannuksella. Oli aivan turhaa valittaa asioista mihinkään suuntaan, joka paikassa luvattiin kyllä tutkia asioita, mutta lopullista selvyyttä ei milloinkaan saatu, sillä tutkittavat osasivat ovelasti rahalla tukita esimiestensä suut. Mitä useampia valituksia tehtiin, sitä enemmän kohosivat lippujen hinnat. Ilmestyi näet yhä useampia saaliin jakajia. Kuinka pitkälle arvoasemaansa nähden noita virkailijoita lahjottiin, on vaikeata sanoa, sillä valittajille tuli lopulta seinä vastaan, eivät millään voimalla voineet päästä eräiden korkeimpien miesten puheille, vaan käännyttiin heidät kylmästi takaisin alempien työhuoneisiin, joissa ei asiaa voitu auttaa, koskei ylemmät olleet antaneet minkäänlaisia lähempiä määräyksiä epäkohtien poistamista varten. Asia oli sillä kuitattu ja kukin sai maksaa viulunsa.

Huonompaa oli vielä lentomatkojen kanssa. Junathan kulkivat ja eteenpäin pääsi, kun vaan liput oli saanut hankituksi, mutta lennäppäs, jos moottori ei käy tahi jos sitä ei koneessa ole ollenkaan. Voi niinkin sattua. Monessa maassa tehdään kaikki muut osat kotona, vain moottorit tilataan ulkoa. Ei siitä syystä, etteikö niitä ehkä osattaisi valmistaa omissakin tehtaissa, mutta asia on yksinkertaisesti siten, että kotimaisista tuotteista on asianomaisten vaikeampi hyötyä kuin ulkomailta tilatuista, sillä monien välikäsien kautta on mahdollisuus tilauksia lähellä olevien virkailijoiden ansaita hiukan sivutuloja, mikä ei suin-

kaan ole väärin, kun valtiolta ei muuten riitä tarpeeksi varoja kohtuullisten palkkojen maksamiseen. Samahan se on, mitä tietä valtiota veloitetaan, kun isänmaata palvelevien kansalaisten — erittäinkin maanpuolustajien — toimeentulo on kyseessä. Ulkomailta saa sitäpaitsi jonkun verran halvemmalla tavaraa, onhan siitä siis kaksinverroin hyötyä. Ja mikä on vielä merkitsevämpää, on se, että sieltä tuleva tavara on perille saavuttuaan ensiluokkaista, priimaa, vaikka lähtiessään olisikin ollut esimerkiksi kolmannen luokan tavaraa. Kaikki riippuu siitä, ketkä ovat arvostelemassa ja ketkä siitä hyötyvät. Mitä suurempi hyöty hankinnan välittäjille — tilauksista huolehtiville virkailijoille — sitä parempaa on aina tavara, joutukoon se sitten vaikka romukasaan. Niin on käynyt patruunoiden ja sama kohtalo on seurannut satoja lentokonemoottorejakin. Ehkä tuhansiakin. En ole voinut laskea enkä tarkistaa kuiskauksin kerrottuja huhupuheita.

Olin vaatimaton alempi virkamies ja ohjesäännön mukaan velvollinen tarkoin noudattamaan ylempien määräyksiä ja käskyjä. Tehtävänäni oli viedä kirjoihin lentokoneita ja niiden osia koskevat tarjoukset sekä esitellä päällysmiehilleni tilausten toimittamiset. Mutta ennen kuin lopullinen virallinen esittely tapahtui, oli monet mutkat kierrettävä ja sen seitsemät uudet tarjoukset hankittava. Nimittäin niiltä, joille tilaukset oli ajateltu antaa, se on sellaisille liikkeille, joiden edustajien kanssa esimieheni olivat monet kerrat olleet huvimatkoilla aina ulkomaita myöten. Sotilasasiat ovat joka maassa siksi salaisia, ettei niistä ole oikein selvillä sekään, jonka tehtävä on hoitaa asioita. Senpätähden ei noista ylimääräisistä matkoista saanut kenellekään hiiskua eikä myöskään epäillä niiden tar-

koitusta ja sopivaisuutta, sillä sehän olisi ollut valtiopetosta tahi maankavallusta. Virkamatkat olivat erikseen, nämä olivat vain lomamatkoja. Korkeat herrat kiertelivät täten tehtaat ja kapakat. Tanssisalongeissa ja yökahviloissa tärkeimmät ja pitävimmät sopimukset tehtiin, sehän on varsin tunnettua ja inhimillistä. Mitä useammista miljooneista oli kysymys sitä useampi samppanjapullo tyhjentyi. Palattuaan virkistäviltä ulkomaanmatkoiltaan oli herroilla paljon hauskaa kerrottavaa. Karnevaalit ja naamiaiset olivat olleet päätekijöitä kaikkine muine sivuseikkailuineen. Tukuttain mainittiin kaupunkien ja huvittelupaikkojen nimiä, myöskin tyttöjen nimiä, mikäli niitä enää muistettiin. Oli mielenkiintoista seurata herrojen kulkua, sillä siitä kaupungista, missä hauskimmat hetket oli vietetty, tuli säännöllisesti sopivimmat lentokonemoottorien tarjoukset. Sinne sähkötettiin sitäpaitsi vielä useat kerrat ennenkuin lopulliset päätökset tehtiin ja tilaukset ratkaistiin. En tiedä sitten, olivatko ne rakkaussähkösanomia vaiko tilauksia koskevia, joka tapauksessa salakirjaimin lähetettyjä, toiset minun kirjojeni kautta meneviä ja toiset taas aivan yksityisinä, mutta minun toimittaminani, että varmasti perille olisivat joutuneet. Minuun luotettiin täydellisesti, vaikkahan ollutkaan herrojen kanssa samassa porukassa. Virallisia ja aivan rehellisiä palkankorotuksia sain kuitenkin, kun vain oli mahdollista asetusten mukaan niitä järjestää. Kyllähän minä sentään silloin tällöin satuin pienempiin juominkeihin samaan seuraan esimiesteni kanssa, mutta siitä ei ollut paljonkaan iloa, kun piti olla juomanlaskijana ja asennossa seisten katsella hienohelmojen ja herrojen keskeisiä kotkotuksia. Tämäntapaisissa pidoissa minä Matraankin tutustuin. Hän oli aina mukana

reippaana ja hilpeänä, kun jokin suurempi hankintasopimus oli lopullisesti allekirjoitettu ja asiamiehet järjestivät kutsuja. Erinomaisten ansiottensa ja harvinaisen kykynsä johdosta saattaa asiat useimmissa tapauksissa onnelliseen tulokseen oli Matrasta jo ajateltu tehdä tämän seurapiirin kunniajäsen, mutta hän torjui kaikki sellaiset loukkaussyritykset pitäen itseään vielä toistaiseksi kunniallisempana naisena ja kansalaisena kuin hänen tunteensa kunniajäsenet ovat. Matrahan tiesi varsin hyvin ne keinot ja „hyvät työt”, joiden perusteella arvonimiä ja asemia jaeltiin, ja piti itseään näin ollen vielä liaksi vähän ansioituneena. Ja oikein hän siinä tekikin, lisäsi luutnantti Sisukas kääntyen ystävällisin katsein Matraan päin.

Moottoreja alkoi vähitellen saapua, joskin hiukan myöhästyneinä. Oli järjestetty suuremmoiset ilmailupäivät ja muut juhllaisuudet. Lentokoneen runkoja oli valmistettu monen kokoisia useampia laivueita varten. Kunniavieraita kutsuttiin maan eri puolilta ja lentopäälliköt toivoivat menestystä sekä sanomalehtikirjoitusten että koroitusten ja ritarimerkkien muodossa. Hallitsijakin oli lupautunut saapua juhlatilaisuuteen korkeine puolisoineen ja muine seuralaisineen. Aikaa oli järellä enää vain kolme, neljä päivää, mutta moottoreita ei vain kuulunut. Tuskin niitä olisi enää ehditty asettaa paikoilleen puhumattakaan koelennoista ja tarkistuksesta. Sähkösanomia lenteli sensijaan edestakaisin, kun lentokoneita ei voitu saada lentoon. Oli tapahtua ennen kuulumatonta, lentonäytöksessä ei olisi voitu lentää, puolustuslaitoksen arvo olisi alkanut horjua ja päälliköitä uhkasi romahdus, ei aineellinen, sillä välityspalkkiot ja illalliset oli jo saatu, vaan maine olisi mennyt, minkä lisäksi isänmaan turvalli-

suus olisi joutunut vaaranalaiseksi, kun vihollinen olisi saanut tietää todellisen tilanteen. Vanhempia koneita yriteltiin asettaa kuntoon, mutta niillä ei päästy kovinkaan korkealle, jossakin oli vikaa. Koko maan asiantuntijat haalittiin lentokentälle pääammattimiesten avuksi, mutta turhaan. Kolme konetta saatiin lentokuntoon. En tiedä oliko se lentämistä, kun ne pysyttelivät ilmassa noin viiden metrin korkeudella parisen minuuttia ja luovivat sen jälkeen peräkkäin vuosi sitten rakennettuihin, mutta romahtamaisillaan oleviin halleihinsa. Herroille tuli hätä käteen. Sähköteitse kutsuttiin kaukaisesta maasta erikoisammattimies kiireen kaupalla päästämään pälkähästä ja seuraavana aamuna, se on näytäntöjen alkamishetkellä, saapui muuan vähän yli kaksikymmentä vuotta vanha nuorukainen lentokentälle ja ryhtyi heti tehtävänsä suorittamaan. Nuoruudesta huolimatta oli hän laajakatseinen ja asioihin täysin perehtynyt, koska heti huomasi moottorien olleen runkoihin väärin päin asetettuja. Tuli ja leimaus, sanoivat päälliköt, kyllä ne nerot ovat kaikesta päättäen ulkomailta vain löydettävissä ja tämä poika on varmasti maailman kuuluisimpia, kun noin helposti asiat ratkaisee. Tunnin päästä olivat äsken mainitut kolme konetta kunnossa. Kutsuvieraat olivat jo paikoillaan, kun ensimmäinen koelento vierasmaalaisen ohjauksin suoritettiin. Puheiden ja soiton lisäksi oli aikomuksena kolmen lentolaivueen avulla esittää parasta, mitä lentotaito sillä hetkellä kykeni näyttämään. Muu ohjelma sujui mainiosti, puheissa korostettiin kotimaisen lentotaidon merkitystä ja säveleet lisäsivät juhlatunnelmaa. Mutta lentonäytökset supistuivat siihen, että vierasmaalainen asiantuntija ja koneiden kuntoon asettaja teki kullakin kolmella koneella koe-

lennon yleisön suureksi riemuksi ja — pettymykseksi, kun esitykset loppuivat siihen. Vieraan piti näet ensimmäisellä junalla palata kotimaahansa — sellainen oli määräys — ja siten jäivät muut lennot suorittamatta, puhumattakaan kokonaisten laivueiden esiintymisestä. Meidän urheat upseerimme ja insinöörimme eivät uskaltaneet astua koneisiin, kun heidän päätään huimasi tarpeeksi jo edellisenä iltana sattunut liikarasisus. Saatuaan ilosanoman asiantuntijan tulosta olivat he miehissä ratkenneet ryyppäämään ja malttamatta ollenkaan mennä nukkumaan olivat jännityksellä odotelleet paljon merkitsevän junan tuloa. Korkein päällystö ei viitisinyt vaivautua edes asemasillalle, salaa vilkuilivat herrat vain autonsa ikkunoista nähdäkseen vaikka vilaukselta odotetun pelastajansa. Kun vanhemmat ja varmemmat lentäjät eivät uskaltaneet koneihin nousta, niin eivät harjoittelijatkaan tahtoneet nuorta elämäänsä noin vain uhrata ja kieltäytyivät kunniasta tehdä surmanlentoa, oli sitten vaikka viisi kuningasta sitä katsoomassa. Lentonäytös oli siis päättynyt ja yleisö hajaantui uhaten omin voimin heittää mokomatkin narraajat lentoon. Kiukuissaan ryntäsi pienempi joukko tosi-isänmaallisia nuorukaisia lentohallia vasten sillä seurauksella, että se hajosi kuin korttitalo. Onneksi ei kukaan pahasti edes haavoittunut, kun rakennusosat oli, järkevästi kyllä, tehty erittäin keveistä ja pehmeistä aineista. Läsnaölleet rakennusosaston herrat hykersivät käsiään kahdestakin syystä, ensiksi sen vuoksi, ettei heistä tullut murhamiehiä, ja toiseksi siitä syystä, että oli tiedossa heille uusia sivuansioita. Kaikki oli onnistunut erinomaisen hyvin ja niin lähdettiin paluumatkalle.

Puolen vuoden päästä rupesi moottoreita vihdoin-

kin tulemaan. Kävi kuitenkin niin ohraisesti, etteivät ne sopineet valmiisiin runkoihin, minkä vuoksi ne vietiin varastoon toisten romujen joukkoon ja jäivät sinne kaikessa rauhassa ruostumaan. Niitähän ei voitu käyttää ja oli tilattava kokonaan uudet koneet. Uudet hankinnat, uudet asiamiehet ja uudet illalliset kaikkine jälkinäytöksineen. Minua alkoi jo tympäistä tuollainen kiertokulku ja paikallaan tallaaminen, että pyysin eron ja siirryin muille työaloille. Koetin vältellä lentokoneita, missä vain liikuskelin, mutta lopulta täytyi minun Matran tähden vielä kerran nousta sellaiseen ja nyt olen täällä teidän joukossanne onnellisen retken tehneenä lentäjänä, hymähti Sisukas kertomuksensa päätteeksi.

KAHDESTOISTA KERTOMUS

Jokainen uusi kertomus oli mustaihoisille tuonut uusia yllätyksiä. Tämän johdosta heidän mielenkiinton-
sa yhä kasvoi eivätkä he kertaakaan näyttäneet ol-
leen tuskastuneita tahi väsyneitä kuulemiinsa. Kunakin
päivänä tyytyivät yhteen kertomukseen ja sallivat vie-
raitensa kaiken muun ajan käyttää lepoon ja virkis-
tykseen. Valkoiset oppivat vähitellen ymmärtämään
joitakin alkuasukkaiden sanoja ja lyhempiä lauseita,
mikä teki mustiin erittäin edullisen vaikutuksen, he
kun huomasivat herättäneensä edes sen verran kunnioi-
tusta ja arvionantoa vieraiden taholta, että heitä hu-
vitti tutustua kieleenkin. Sopivassa tilaisuudessa sekä
Matra että Sisukas yrittivät matkia ja mongerrella

outoja sanoja ja siten totuttautua lausumaan maan kieltä oikealla tavalla. Sanat olivat lyhyitä ja helposti opittavia. Jokapäiväiseen käyttöön kykenivät he jo piankin soveltamaan uuden kielen taitoansa, mutta tärkeissä keskusteluissa oli tulkki sentään välttämätön. Onhan jo ennen huomautettu, että tulkillakin oli vaikeuksia tarkalleen selvittää kertomuksissa esiintyviä asioita, kun maailmankatsomus, elintavat ja henkinen kehitys oli niin erilainen valkoisilla ja mustilla. Mutta mitä pitemmälle aika kului ja mitä enemmän oli selityksiä annettu, sitä kevyemmin kävi seuraavien kertomusten tulkitseminen. Sitäpaitsi olivat viralliset kuuntelijat, nuo vanhat uroot, rotunsa älykkäimpiä miehiä, mikä seikka myöskin vaikutti asioiden helpompaan ymmärtämiseen.

Päästyään kielituntemuksessa niin pitkälle, että saattoivat alkuasukasten kanssa vaihtaa joitakin yksinkertaisimpia asioita koskevia mielipiteitä, utelivat valkoiset vieraat paikkakuntalaisilta heidän uskonmenojansa ja muita huomaamiaan erikoisuuksia heidän elintavoissaan. Alkuasukkaat tuntuivat olleen verrattain salaperäisiä, jopa vaiteliaitakin, kun tämän tapaisiin asioihin puututtiin. Yhtä ja toista saivat valkoiset kuitenkin selville, mikä avarsi heidän näköpiiriään ja maailmankatsomustaan. He oivalsivat helposti kansan uskonnollisuuden ja sen hartauden, millä vanhoja perinnäistapoja seurattiin. Sivistynyt maailma ei ollut vielä voinut heihin sanottavasti vaikuttaa eikä uusia aatteitaan juurruttaa monista yrityksistään huolimatta. Vanhempien ihmisten kunnioitus oli ensimmäisiä velvollisuuksia ja kaikki vääryys tuomittiin mitä ankarammin. Perheissä vallinnut yhteissopu oli mitä ihanteellisin, kukin tiesi tehtävänsä ja tunsii velvollisuu-

tensa. Kaikki kävi säännöllisesti ja täsmällisesti kuin konetyössä. Valkoisilla oli paljon uutta nähtävää ja opittavaa. Heistä tuntuikin elämä täällä erämaassa val-
lan kadehdittavalta verrattuna niihin oloihin, joista
olivat tulleet. Omaisten ja tuttujen puute tietysti ai-
kaansai jonkinlaisen koti-ikävän, kaikesta huolimatta.
Tottumus on toinen luonto, ja siitä johtui ajoittainen
kaipuu päästä taas „ihmisten ilmoille”. Muuten olivat
he oloonsa sangen tyytyväisiä ja rauhallisesti odotte-
livat asioiden kehitystä. Mitään pakoa eivät he voi-
neet ajatellakaan, sillä vartiointi oli kaiketi siksi tark-
kaa, ettei hengissä voinut uskoa sillä tiellä pysyttä-
vän. Kuitenkin keskustelivat Matra ja Sisukas usein
tulevaisuudesta ja koettelivat keksiä keinoja vastai-
sen varalle. Pois oli täältä joka tapauksessa päästävä,
sehän oli selvä. Mutta aloitetut sivistyskurssit oli pi-
dettävä loppuun eli toisin sanoen, oli kerrottava niin
paljon asioita yhteen kyytiin, että mustat tosiaankin
uskoisivat heidän tekevän kaikkensa isäntäväen hyö-
dyksi. Oma etua oli kuitenkin valvottava ja siitä piti
kyllä Matra huolen. Hän suunnitteli jos jonkinlaisia
keinoja pälkähästä pääsemiseksi ja valmisteli
ehdotuksia paluumatkan onnellista järjestelemistä var-
ten. Entisiä menettelytapojaan ei hän nyt voinut hy-
väkseen käyttää, ei naisellisuuttaan eikä lahjomista.
Naisten ja miesten välinen suhde oli sellainen, ettei
Matra voinut ajatellakaan vaikutusvaltaisten miesten
lähentelemistä, niin mielensä kuin tekikin. Sydämensä
oli kyllä lämmennyt erästä nuorempaa, voimakaslihak-
sista ja rotevaa miestä kohtaan, mutta Sisukas varoit-
teli häntä ryhtymästä minkäänlaisiin lemменleikkei-
hin, ettei heidän molempien päät joutuisi keittopataan
ennenaikaisesti ja niin turhanpäiväisen asian takia.

Sisukas puolestaan oli aina valmis tyydyttämään Matran intohimon vaatimuksia, ettei hän vain olisi haihtunut kuolemansyntiin, mikä olisi saattanut hänetkin, Sisukkaan, mustien uhrialttarille. Kylän pojat katselivat Matraa ihmeolentona. Eivät oikein voineet käsittää, miksi hän peitteli itseään kaikenmoisin vaatekappalein, eikä tahtonut totuttautua seuraamaan paikan tapoja esiintymällä kuumimpana aikana paljastetuin yläruumiin, mikä ei hänelle suinkaan olisi ollut häpeäksi, sillä vartalonsa oli vieläkin mitä ihanin nähtävyys ja rintansa sopivan pyöreät ja pystyssä päin. Kaikesta huolimatta kävi hän arkailematta miesten kanssa yhdessä uimamatkoilla ja silloin esiintyi hän kaikessa naisellisessa loistossaan, notkeana ja veitikkamaisena vaalean fukan tuulessa kauniisti hulmutessa.

Joskus tekivät Matra ja Sisukas yhteisiä pitempiä vaellusretkiä metsien syvyyksiin. Siellä oli vapaus suurin, mutta yksinäisyys myös mitä tuntuvin. Vaikkeivät he toisiaan rakastaneetkaan, sanan ahtaammasmerkityksessä eli sielullisesti, niin täällä tunsivat he kuuluvansa toisilleen ja nauttivat yhdessäolosta mitä intohimoisimmin. Näillä matkoilla joutuivat he tietämättään salaiselle uhripaikalle, jossa oli selviä ihmisjälkiä, taloustavaraa, ruokajätteitä ynnä muuta selaista. Kerran kuulivat he kaukaa huutoa ja ulinaa. Paikkaa lähestyessään huomasivat he yksinäisen nuorukaisen voihkivan tuskissaan. Tämä teki kaamean vaikutuksen, jotain salaperäistä oli tekeillä, arvelivat he. Uskaltamatta mennä poloisen luo asiantilaa tutkimaan palasivat he kiireesti asuinpaikalleen ja tiedoittivat näkemisestään isäntäväelle. Hetken kuluttua selvisi heille koko asia. Maan tavan mukaan piti nuorukaisten miehuudenikään saavuttuaan kärsiä uskonnollinen ym-

pärileikkaus, joka toimitettiin kaukana korvessa erikoismenoin, minkä jälkeen heidän oli viivytävä metsässä muutaman päivän ajan tuskia kärsimässä. Valikoisia ihmetytti tuollaiset salaiset hommat, kun eivät olleet aikaisemmin niistä mitään tiedneet, olivat kyllä kuulleet puhuttavan juutalaisten salaisista menoista ja eräästä myöskin juutalaisten taholta alkunsa saaneesta kansainvälisestä järjestöstä nimeltä „Salamaurit”. Luutnantti Sisukas otti tämän salajärjestön puheeksi ja kertoi siitä seuraavaa.

Yleensä on salainen toiminta ja yhteenliittyminen kaikkialla valtiovallan taholta kielletty, koska niiden tarkoituksena tavallisimmin on työskennellä yhteiskuntajärjestyksen muuttamiseksi väkivaltaisoin keinoin vastoin voimassa olevia lakeja ja asetuksia, sanoi Sisukas ensi aluksi. Vallankumouksellisen toiminnan tulee olla salaista, sehän on selvä asia, eikä sitä voi kokonaan estää viisaimmillakaan vastatoimenpiteillä. Usein tuollaiset salahankkeet onnistuvat, mutta usein keksitään sopivimpaan aikaan niiden johtajat ja hyökkäyssuunnitelmat, joten yritykset menevät myttyyn. Ilmiantajia ja kavaltajia sukeltautuu esiin, jotka rahapalkkion tahi jokun muun hyvityksen toivossa pettävät liittolaisensa ja saattavat aateveljensä tuhon omiksi. Salamaurien liitto on toisen luontoinen. Sen jäsenet tekevät tarmokasta myyräntyötä joka maassa omien yksityispyyteittensä toteuttamiseksi, vaikka toiminta on verhottu veljeyden, siveyden, kunniallisuuden ja kaiken muun hyvän varjoilla. Liiton toiminta on kaikesta huolimatta viranomaisten taholta sallittu, se on siis erikoisasemassa muihin salaliittoihin verrattuna. Turha sitä on ihmetelläkään, kun useat vaikutusvaltaiset valtiomiehet ja muut korkeassa asemassa olevat hen-

kilöt houkutellaan siihen liittymään muka suuren huomion ja kunnioituksen osoituksena. Johdon taholta esitellään siihen pyydettyväksi vain kaikkein varmimpia yksityispyyteiden havittelijoita, sellaisia, jotka kaikessa voivat ja lupautuvat olla toisille avuksi, oli kysymys minkälaisesta asiasta tahansa. Uuden jäsenen vaali toimitetaan palloilla siten, että valkoiset pallot merkitsevät hyväksymistä ja mustat hylkäämistä. Seuraapiiri on niin rajoitettu, että vaalin tulee olla aivan yksimielinen. Jos jokin tulokas saa yhden mustan pallon, ei hän kelpaa jäseneksi, sillä jos hänellä sattuu olemaan yksi vihamies tahi kilpailija jollakin alalla, esimerkiksi naisiin nähden, niin häntä ei huolita tähän pyhään seuraan, joka omin uskonnollisin erikoismenoin kastaa tulokkaan veljekseen. Kuninkaitakin kuuluu olevan tässä hienossa salaseurassa. Mitä heillä on oikeastaan tekemistä yksityispyyteen kanssa, on varsin vaikeata käsittää, sillä onhan heillä jo kaikkea, mitä ihminen saattaa toivoa, on valtaa, kunniaa eikä leivästäkään ole puutetta. Mutta heitä tarvitaan kuten ministereitäkin ja rahamiehiä. Otetaan sinne köyhiäkin, mutta sellaisia, jotka sukulaisuussuhteiden tahi tuttavuuksien avulla voivat hankkia veljilleen jotain hyvää. Vain veljilleen, sillä naiset eivät voi seuraan kuulua sekä alemman asemansa että lörpöttelytaipumustensa takia. Salamaurit eivät nimittäin tuo julkisuuteen mitään omista hommistaan, ei muuta kuin sen miehen, ken milloinkin on päässyt järjestön päämieheksi, jotta häntä tiedettäisiin pelätä kuin ruttoa. On vahinko, että niin moni kelpo mies on joutunut tähän pesään, josta on vaikea päästä eroon, vaikka kuinka tahtoisi. Kuolemanrangaistus odottaa, jos jotain maailmalle tiedoittaa, sentähden on liittoon kuuluttava luonnolliseen

kuolemaan saakka, jollei tahdo ennenaikaista kuolemaa. Ja kenpä sitä toivoisi. Ennen kaikkea on elämä niille kallis, jotka etuilla tahtovat kuulumalla tähän salakoplaan. Liitto on voimakas, sitä ei voi kieltää. Sen jäsenet ovat pyhiä seurakuntalaisia, koko muu kansa vain pahalta löyhkäävää lantaa, näin ajattelevat salamaurit. Kun salamauri astuu ovesta sisälle johonkin seuraan, niin tekee hän salaisen tervehdysliikkeen, josta veljet heti huomaavat pyhimyksen läsnäolon. Yhteisesti udellaan silloin maailman kuulumisia, kerrotaan juoruja ja narrataan oikeita ihmisiä lausumaan ajatuksensa julki milloin poliittisiin ja milloin yksityishenkilöitä koskeviin asioihin nähden. Kaikki pannaan korvan taakse ja tiedoitetaan omissa kokouksissa ihmisyyden ja isänmaan nimessä. Virkoja täytettäessä voi vain veli tulla kysymykseen, samoin suurempia kauppvoja solmittaessa. Siis täysin juutalainen järjestelmä. Liiton jäseniä veroitetaan menestyksen mukaan. Paremmasta virasta on maksettava vuoden tuloero ja kaupasta, oli se vaikka salakuljetusta, kolmasosa mahdollisesta voitosta. Liiton varallisuus kasvaa ja jäsenten hyvinvointi lisääntyy. Jos jokin korkeampi mies on vastahakoinen tulemaan seuraan, kunnioitetaan häntä lähetystöin ja avonaisin pankkipaperein, johon voi aivan mielivaltaisesti merkitä määrän ja nostaa sen, jos on lupautunut seuran jäseneksi. Tämän miehen on sitten aivan luonnollisesti koroitettava kymmenen veljeä kahta astetta korkeampaan virkaan tahi hankittava heille arvonimiä ja ritarimerkkejä. Sellainen on komento. Ja kaikki luistaa erinomaisesti. Ihminenhän on heikko, sen me tunnemme.

Lait ja määräykset eivät ollenkaan pidä paikkaansa, silloin kun veljen menestys on kysymyksessä.

Niissä maissa, joissa salamaurien toiminta on ollut jo pitempiaikaista, ei kukaan muu kuin veli pääse ase-miin eikä suuriin tuloihin yksityisellä toiminnal-lakaan. Se, jota ei ole otettu liittoon, on kuin pakana, halveksittu, saastainen olio. Kansan syvillä riveillä ei ole aavistustakaan tästä komennosta. Sen tuntevat vain ne, jotka jokapäiväisessä elämässään pakostakin joutuvat salamaurien kanssa tekemisiin. Niiden re-hellisten kansalaisten piirissä, jossa ollaan hiukankin selvillä salamaurien toimintatavoista ja heidän tarkoi-tuksistaan, halveksitaan, inhotaan koko liittoa ja pi-detään sitä mitä turmiollisimpana kasvannaisena, mut-ta eihän kansa mahda mitään, sen on vain kärsittävä ja sivulta katsottava, mitä tapahtuu. Kansainvälinen juutalaisuus johtaa maailmaa, se käsitys on kyllä kan-salla ainakin mitä rahamaailmaan tulee. Mutta harva mies ja nainen synkillä saloilla ja viljavilla lakeuksilla aavistaakaan, että maan politiikkaa johtavat myös kan-sainväliset juutalaiset, vaikkakin omien kansalaisten, vieläpä luottamusmiesten, välityksellä. Turmioon on valkoinen rotu joutumassa, kun käyränokkaiset vi-holliset ovat saaneet niin monet maat ja kansat solu-tetuiksi omien tarkoituksensa toteuttamiseksi. Vi-heliäisiä ovat ne kansalliset ainekset, jotka alentuvat tuollaiseen salaiseen toimintaan omaa isänmaataan ja kansaansa vastaan. Muuta en voi sanoa. Onnellisia olet-te, te mustat ystävämme, jos vielä olette säilyneet tuolta rutolta, joka on jo liiaksi päässyt leviämään kaikkialle, minne vain joutuneekaan valkoisten valta-kuntiin.

Minäkin tietäisin yhtä ja toista kertoa, ehätti Matra väliin, sillä muutamat tutuistani ovat jutelleet minulle heikkoina hekinä melkein huomaamattaan sa-

laisuuksia, joiden ei olisi pitänyt päästä ihmisten ilmoille. Paria hyvää ystävääni epäilin jo pitemmän aikaa kuuluvan salamaureihin, mutta he kielsivät aina sen. Toisten avulla sain tämän kuitenkin todetuksi, sillä molemmat olivat säännöllisesti samana iltana kokonaan kateissa ja sitä valittaessani tuli muuan asiasta perillä ollut minulle ohimennen maininneeksi jostakin salaisesta istunnosta, minkä kohta huomasin merkitsevän tätä liittoa. Toinen näistä kahdesta oli nuori upseeri, joka jännityksellä odotteli koroitusta. Toivoin kyllä puolestani hänelle menestystä, vaikka tiesinkin pojan koulunkäynnin supistuneen hyvin vähiin, joten asetusten mukaan hän ei olisi enää voinut saada korkeampaa arvoastetta. Mutta kuinka kävikään, Eräänä vuosipäivänä näin kuin näinkin hänen nimensä lehdissä koroituksineen ja siirtoineen toiseen paikkaan. En ollut uskoa silmiäni, kun mies astui iltapäivällä luokseni tavanmukaiselle vierailulle. Pistin komeat kemut pystyyn. Läsnaölleissa virkatovereissaan huomasi alussa jonkinlaista vakavaa ilmettä, ehkä kateuttakin, mutta mieliala muuttui yön pitkään soiton, tanssin ja viinin vaikutuksesta. Jonkun ajan kuluttua kierteli ihmeellisiä huhuja muka todistusten väärennyksistä ja muusta sen tapaisesta. Huhut osoittautuivat tosiksi, poika oli itse laatinut hyvillä arvolauseilla varustetut paperit, joiden nojalla koroitus voitiin toimittaa. Tavallinen kansalainen olisi joutunut oikeuteen, häpeään ja vankilaan, mutta salamaureista kyllä huolehditaan. Rikoksesta ei sanomalehdissä hiiskuttu sanaakaan, sillä lehtien toimituksissa ja johtokunnissa on aina jokin liiton solu, ja niin kulki tämä sankari sekä vapaa että sai vielä kaiken lisäksi puolenvuoden päästä uuden korotuksen, jotta kaikki entiset epäilykset haih-

tuisivat. Salamaurien kunnia ja maine ei saa millään muotoa tahriintua, niin pyhinä he itseään pitävät. Toisen kerran tyhjensi muuan pankinjohtaja koko kylän yhteisen pankkiholvin ja läksi pääkaupunkiin hurjastelemaan, pistäytyipä naapurivaltakuntaankin vierailulle. Palattuaan huvimatkalta hän joutui kiinni ja tuomittiin. Mutta kun hänellä oli vielä hiukan varoja säästössä, niin kehoitettiin häntä liittymään hyvää maksua vastaan salamaureihin ja sen hän tekikin. Muutaman päivän kuluttua sai hän armahduksen, mikä oli helppo järjestää, kun seuran jäseniin kuului sellainen, jonka vallassa oli yhdellä kynänvedolla tehdä kaikki tuomiot mitättömiksi. Asia herätti ääretöntä huomiota, siitä keskusteltiin parlamentissakin, mutta harvat ja valitut tietävät vielä tänä päivänäkään, millä voimalla kaikki oli tapahtunut. Synninpäästön saanut asianomainen, toisella jalallaan ontuva herra pääsi erään pankin rajaseudulla sijaitsevan haarakonttorin johtajaksi ja alkoi elellä jälleen mukavasti. Palkka oli valitettavan pieni, mutta tuloja kyllä riitti, kun hänen oli kätköistään onnistunut löytää joukko luottamuksella hänelle jääneitä asiakkaittensa vuosia sitten uudistettuja ja maksettuja vekseleitä. Näillä hän kiristi ystäviltään toistamiseen rahat pois, milloin pelkällä uloshaulla milloin vaatien ahtaissa taloudellisissa oloissa eleleviä maistereita vararikkoon. Oli ihmeellistä, että pankin pääjohto salli sellaisen hyenan pysyä paikallaan.

Mustaihoiset väittivät, ettei heillä ollut mitään tekemistä mokoman liikkeen kanssa. Se, mikä heillä toimitettiin salassa eli oikeammin vain pienemmässä mutta silti julkisessa piirissä, oli kaikki rehellistä ja säädyllistä, uskonnollisiin menoihin kuuluvaa. Se ei

ole myöskään kansainvälistä, vaan eri heimoilla on omat perinnäistapansa. Näistä asioista keskusteltiin vielä myöhemmin yksityisesti sopivassa tilaisuudessa ja saivat valkoiset vieraat tässäkin suhteessa mitä parhaan kuvan paikallisista oloista ja tavoista.

KOLMASTOISTA KERTOMUS

Ikäänkuin jatkaakseen edellistä kertomusta ryhtyi Matra selostamaan seuraavana päivänä muutamia sellaisia tapauksia, joissa hän henkilökohtaisesti oli ollut mukana. Salamaurien kanssa lähempään yhteyteen oli hänen vaikeata päästä, sillä heidän toimintansa oli kuin olikin salaista, sieltä vuoti äärettömän vähän ulospäin eikä sitäpaitsi naisiin luotettu ollenkaan. Mutta tuomarien ja asianajajien välttämätön apulainen hän oli kyllä ollut, lienevätkö sitten olleet myös salamaureja tahi ei, sitä hän ei voinut varmuudella sanoa. Kun oli jokin suurempi asia ajettavana, lausui Matra, koskipa se tullia, perintöä tahi jotain muuta sellaista juttua, jossa miljoonat olivat kysymyksessä, niin aina

minua tarvittiin. Oikeusjutussa on todistajilla mitä suurin merkitys, asian todellinen laatu ei niin paljon merkitse kuin todistukset. Ja siinä onkin usein kova työ, todistajien hankkimisessa, sellaisten todistajien, jotka juuri sattuvat tietämään kyseessä olevasta asiasta sellaista, minkä avulla miljoonat voitetaan. Eräässä tuliasiassa, jossa erikoisluvilla oli tärkeä osuutensa, olin pitkän aikaa touhussa hiki hatussa. Erikoisluvat olivat väärennettyjä ja kymmenien miljoonien tavarat olivat mennä valtiolle ihan ilman edestä ja suurliikemiehet, niiden joukossa joku juutalainenkin, olivat vähällä menettää suuren omaisuuden. Muuan naishenkilö oli etevällä tavalla järjestänyt erikoislupapaperit ja noston sievoisen palkkion. Hän oli lyöttäytynyt erään korkean virkamiehen rakastajattareksi ja kun mies oli naimisissa, niin kohtauspaikkana pidettiin virastohuoneustoa, johon mies usein iltaisin kiirehti tärkeisiin oikeusneuvotteluihin. Ruskettuneiden ja pölyisten asiapapereiden takana arkistohyllyillä säilytettiin viini- ja tupakkavarastoja, taisipa siellä olla joku pienempi pääanalui- nenkin. Tuo naikkonen tottui pian taloon siinä määrin, että tunsikaikki salaisimmatkin lokerot. Löysi painettuja lomakkeita, erilaisia leimoja ja niin pois päin. Usein sattui niin hullusti, että mies nukahti kesken ilonpitoja. Silloin käytti ystävätär tilaisuutta hyväkseen, sieppasi joukon papereita, painoi niihin leimoja ja kirjoitti itse virkamiehen nimen, jonka jäljittelyä oli monet kerrat aivan rehellisesti miehen nähden harjoitellut. Tyttö sanoi olevansa siinä määrin rakastunut ukkoon, että tahtoi oppia kirjoittamaan hänen nimensä samalla tavalla kuin hän itsekin sen teki. Salaviihkaa poistuttuaan soitti hän aina heti virkamiehen huoneeseen puhelimella, herätti hänet ja kehoitti

kiiruhtamaan kotiin, ettei syntyisi häväistysjuttua noin vain turhan tähden. Mies noudatti joka kerta kehoitusta ja säilyi siten omaisten silmissä mitä mallikelpoisimpana aviomiehenä ja virkamiehenä, joka ei öitäkään malttanut viettää kotosalla, aina vain työpöydän ääressä. Niin herkkäuskoisia monet naiset ovat. Ei sitä oikein tahtoisi ottaa toden kannalta, kun tuntee heidän viekkautensa. Onhan naisilla taas omat ompeluseuransa ja teekutsunsa, joihin ei miehillä ole menemistä. Ota sitten selvä siitä, mitä kulloinkin ommellaan. Monasti on aviomiehen hyvin vaikeata olla liiaksi utelias, ettei samaa tautia herättäisi myös toisessa puoliskossa.

Paperit oli siis saatu ja tavarat tilattu. Virkamies väitti tuontiluvat väärennetyiksi eikä tavaroita annettu asianomaisille omistajille. Seurasi pitkäväteinen oikeusjuttu kymmenine todistajineen. Selkoa ei tahtonut tulla. Tällä välin oli virkamies muuttanut toiselle paikkakunnalle ja uusi mies astui tilalle. Nyt olisi johelpompi todistaa paperit oikeiksi, arveltiin ja minua pyydettiin selvittämään sotkuinen vyyhti. Luvattiin kolmasosa koko voitosta, mikä saataisiin tavaramäärän myynnistä. Tarjous oli loistava, se myönnettänee. Minä hankin puolestani kaksi luotettavaa ystävätärtä avukseni kohtalaista korvausta vastaan. Nyt he lyöttäytyivät vuorostaan asianomaisen virkamiehen seuralaisiksi ja sama peli jatkui kuin ennenkin, nimittäin että pitkin öitä pidettiin kokouksia, tietysti jälleen vain virallisia. Nämä neitoset tekivät kuitenkin sellaisen havainnon, että kaikki tärkeät kaapit olivat lukittuja, tarkasti lukittuja, joka kerta, kun vierailivat talossa, Tämä olikin erittäin tärkeä keksintö. Naiset haastettiin todistajiksi, he eivät muuta voineet eivätkä tarvinneet sanoa, kuin

että paperit ovat virastossa varmasti lukon takana, eikä niitä siis voi kukaan sivullinen käsiinsä saada. Selvä todistus. Papereita ei voida väärentää, ne ovat oikeassa järjestyksessä laaditut ja siinä hyvä. Tukkukauppiaat voittivat asiansa ja minä ansaitsin sievoisen summan. Ilman mitään vääriä valoja tahi muita kepposia.

Minusta ovat kuitenkin mielenkiintoisempia perintöjutut, kun vaan perittävä määrä on mahdollisimman suuri. Eikä pikkurahat olekaan kysymyksessä sellaisissa asioissa, joissa minä liikun. Ja muutenkin on turha riidellä tuhansista tahi kymmenistä tuhansista, sen verran menee aina asianajajille, jotka ottavat mielellään kaiken, minkä vain irti saavat. Ottaisivat ihmiseltä sielunkin, jos vain siihen kykenisivät. Tunsin erään varakkaan isäntämiehen, joka oli pakoitettu oikeudellista tietä valvomaan etujaan kotipesänsä jaossa, kun veljekset olivat väärin todistein yrittäneet kähveltää hänen osuutensa kokonaan. Omin neuvoin hän oli kyllä saanut kootuksi melkoisen omaisuuden, joten mies ei suinkaan ollut mikään köyhä, mutta puoliaanhan täytyi pitää kieroutta vastaan. Hän matkusti pääkaupunkiin ja hankki itselleen asianajajan, tunnetusti pätevän ja täysin luotettavan lakimiehen, kuten he kaikki omasta mielestään ovat. Riita-asia oli monet kerrat esillä, asianajaja nosti vuosittain hyvän palkkion, mutta juttu venyi vaan venymistään. Isäntä lopulta hermostui ja kääntyi toisen lakimiehen puoleen, joka varmasti lupasi viedä asian nopeasti onnelliseen ratkaisuun. Sama komento kuin ennenkin. Pyydettiin lykäystä, hankittiin oikeita ja olemattomia todistajia, tehtiin matkoja ja palkattiin lukuisasti etsiviä nuuskiimaan vastapuolen todistajien luotettavaisuutta ja niin edespäin. Kului vuosia, isännän viljavarastot vähenivät,

pitipä vielä myydä sievoinen kappale metsäkulmasta-kin, jotta asianajajan vaatimukset saatiin tyydytetyiksi. Perinnön saamisesta ei ollut mitään tietoa, isäntä vanheni ja sai sydänvian. Sairaalassa totesi lääkäri tilanteen olevan varsin vakavan ja kehoitti isäntää laati-maan jälkisäädöksensä. Haettiin kolmas tuomari, joka sen sitten teki todistajien läsnäollessa. Huomattuaan voimiensa todellakin vähenevän kutsui hän luokseen entiset kaksi asianajajaansa, jotka kiireen kaupalla riensivät sairaalaan siinä vakaassa toivossa, että isäntä lahjoittaisi heille omaisuutensa jätteet kaikesta siitä hyvästä, mitä he olivat hänen eteensä tehneet. Vallitsi juhlatunnelma, kun herrat juhlapukuisina astuivat sairaan luo. Sängyn kummallakin puolen paloivat komeat kynttilät, sairas oli kalpea kuin palttina, tuskin sai sanoja suustaan. Hän pyysi herroja asettumaan sängyn kummallekin puolen ja virkkoi viimeiset sanansa: „Tahdon kuolla samalla tavalla kuin Herramme Jeesus Kristus, Jumalamme, kuoli ristinpuulla kahden ryövärin välissä.” Hän huokasi syvään ja heitti henkensä. Herrat tuomarit eivät sanoneet sanaakaan. He poistui-
vat alakuloisina, kuten vainajan ääreltä ainakin.

Kerron vielä toisen tapauksen, jossa naisillakin on osuutensa. Hyvä ystäväni, pikkuinen, kaunis, puna-
poskinen kuusitoistavuotias tyttönen oli joutunut erään ylioppilaan, varakkaanpuoleisen tehtailijan pojan, pauloihin ja antautunut lopulta hänen rakastetukseen. Nuoret viettivät usein herttaisia hetkiä toistensa seurassa, haaveilivat tulevaisuudestaan ja tekivät lupauksia. Herttainen tyttö oli tulossa äidiksi, kun poika vielä jatkoi opintojaan, mikäli siihen aikaa riitti, kun kaiket illat, milloin ei vain ollut osakuntaan mentävä, seurusteli rakastettunsa kanssa. Hän oli kunnan mies ja sellai-

sena harvinaisen uskollinen. Sormuksetkin vaihdettiin. Mitään juhlallisia kihlajaisia ei pidetty, toveripiirissä vain juhlittiin. Otettiin valokuvia sekä yhdessä että erikseen ja oltiin onnellisia. Poika tuli ja tulipa sitten vielä tytärkin jonkun ajan päästä. Sukulaiset vastustelivat siinä määrin avioliittoa, että nuoripari eleli vihkimättä monet vuodet. Yhdessä eivät he kumminkaan asuneet, vaan kävi sulhanen ja isä morsiantaan ja vaimoaan tuhkatiheään tervehtimässä. Mies oli rakkaudessaan runsaskätinen, mikäli sai rahoja irti. Hän lahjoitteli sekä koruja että varoja omalle kullalleen ja hänen lapsilleen. Mies valmistui itsenäiseksi ja matkusteli usein ulkomailla saadakseen alansa käytännöllistä kokemusta. Ystävyysuhde jatkui kuitenkin edelleen. Omaiset lähettelivät miehelle yhä rahaa lisää, jotta hän pysyisi lastensa äidistä niin etäällä kuin mahdollista. Yhdessä he eivät voineet mennä maan rajojen ulkopuolelle, sillä silloin olisi miehelle noussut seinä pystyyn, varoja ei olisi liennyt. Mies oli kyllä täysikäinen, mutta vanhemmat ankaria ja suvaitsemattomia. Matkoilla ollessaan sairastui mies kerran vakavasti ja kotiin palattuaan piti hänen mennä sairaalaan. Häntä hoidettiin kuin ruhtinasta. Hankittiin erikoisesti hauskan näköisiä sairaanhoitajattaria, oikein paremmista perheistä kotoisin olevia. Häntä suojeltiin kaikin keinoin pääsemästä kosketuksiin entisen ystävättärensä kanssa. Tästä huolehti erityisesti muuan nuori hoitajatar, joka oli luultavasti pihkaantunut potilaaseen. Onhan tunnettu asia, että jollei hoitajattaren onnistu viettellä jotain lääkäriä, niin käy hän tavallisesti jonkin varakkaan potilaan kimppuun ja saa hänet lopulta omakseen. Miehet ovat niin heikkoja. Erittäinkin sairastellessaan, kun on seuran puute. Näin meni meidän-

miehemme ansaan, ennenkuin pääsi täysin tervehtyneenä edes sairaalasta pois. Häät vietettiin hoitajattaren kanssa ja lapsuuden ystävä, aviomiehen aviottomien lasten äiti sai ryhtyä hakemaan itselleen toista miestä päästäkseen rouvan kirjoihin. Mutta hänen lastensa isä ei kuitenkaan perillisiä hyljännyt. Ennen vihkimistään oli hän laatinut jälkisäädöksen, jossa määräsi omaisuutensa tasan jaettaviksi aviollisten kuin myöskin mahdollisten muiden rintaperillisten kesken. Tällä teolla osoitti hän olevansa oikea miesten mies. Virallisesti hylätty nainen tottui vähitellen viralliseen mieheensä ja elämä kulki hiljaista vaatimatonta latuaan. Isän ja äidin tiet olivat haarautuneet eri suunnille. Muutamien vuosien kuluttua tuli surusanoma, joka tiesi kertoa isän menneen manan majoille ja jättäneen suunnattoman omaisuuden jälkeensä. Salaman nopeudella kiersi uutinen ympäri maata ja monet naiset kateellisina valittivat, etteivät olleet joutuneet vainajan ystäväpiiriin, hänen lastensa äidiksi. Mutta oikeä äiti oli rauhallinen, hän odotti, ei ollut koskaan havigellut rikkauksia, olihan vain terveen ja kunniallisen naisen tavoin rakastanut lastensa isää, kaunista, jalomielistä ja oikeudentuntoista miestä. Mutta köyhissä oloissa elellen tahtoi hän kuitenkin valvoa oikeutta ei omien etujensa, vaan yhteisten lasten turvan vuoksi. Nyt alkoi hänelle taiston ja koettelemuksen aika.

Jaloluontoinen mies oli jättänyt kauniin muiston itsestään. Hän oli saanut taistella kahdella rintamalla, toisaalta omatuntonsa ja toisaalta vanhempiansa tahdon kanssa. Vainaja oli ollut oikea mies, hän oli rakastanut ystävänsä, mutta oli myöskin seurannut vanhempiansa toivomuksia. Kumpi näistä on kauniimpi piirre, on ehkä vaikeata sanoa. Taloudellinen puoli määrää

tässä elämässä kuitenkin niin paljon, että jotain on usein välttämätöntä uhrata sen eteen. Joka tapauksessa oli hän rehellisesti tunnustanut olevansa lastensa isä ja päättänyt turvata heidän tulevaisuutensa oikeudenmukaisella julkisäädöksellä. Mutta tämä ei ollut mieleen vainajan läheisille omaisille, jotka sadoista miljoonistaan huolimatta eivät olisi samaa verta kantaville köyhille perillisille sallineet annettavan pientä ropoistakaan. Juoksupojan paikan olisi poika kuulema kyllä saanut suuren tehtaan konttorissa, ei muuta. Se olisi ollut paukku se. Äidin ei auttanut muu kuin turvautua oikeusistuimeen ja ryhtyä valvomaan alaikäisten lastensa etuja. Vainajan aikoinaan lahjoittamien säästöjen turvin pani hän jutun vireille erään viinaan menevän lakimiehen avulla. Hänen oli saatava todistetuksi kihloissa olonsa vainajan kanssa, jotta lapset olisivat päässeet osallisiksi perinnöstä, kuten vainaja oli tarkoittanut. Todistajia löytyi ja saatiinpa vielä kihlausajan aikuisia valokuviakin käytettäväksi. Mutta kuinka olikaan, miljoonien omistajat siroittelivat rahaa ympärilleen kuin roskaa vain, ostivat kaikenlaisia todistajia, käyttivät armeijoittain yksityisetsiviä oikean asian vääristelemistä ja heitä vastaan kohdistuvan todistusaineiston tuhoamista varten. Kun kantaja sai hankituksi hyvän ja pätevän todistajan, riensivät etsivät heti setelit kourassa tämän kimppuun ja lähettivät hänet jonnekin ulkomaille kylpemään ja huilaamaan. Tarvittaessa ei siis ollut tavattavissa. Kun alkuperäisistä tapahtumista oli aikaakin kulunut jo monta vuotta, oli hyvin työlästä noukkia silloisia kanssaihmisiiä todistamaan asiasta, jonka he olisivat tienneet melkein yhtä hyvin kuin kantaja itsekin. Olipa moni tärkeä henkilö jo ehtinyt kuolla. Tilanne kävi yhä kiusallisemmaksi,

kun todistus toisensa jälkeen kumottiin jos mistäkin haalituilla vastatodistajilla. Asia oli kerran ehtinyt kulkea kaikkien oikeusasteiden läpi ja kanne oli kaikkialla kumottu muka toteen näyttämättömänä. Tämän mukaan olisivat siis lapset jääneet ilman luvattua ja oikeudenmukaista perintöä.

Tällä välin olivat lapset jo ehtineet tulla täysi-ikäiseksi ja saivat oikeuden itse hoitaa asiaansa. Äiti oli ollut pakoitettu uhraamaan kaikki käteisensä pöytäkirjoihin ja muihin asiapapereihin sekä ennen kaikkea asianajajalleen melkoisia määriä asioiden hoitamisesta, vaikka siitä tuli toistaiseksi pannukakku. Asian ollessa loppuvaiheissa huomattiin asianajajan mielenkiinnon vähenneen, kun hän seurasi sitä puolittain väkinäisesti. Syytti kylläkin rahantarvettaan eikä siis viitsinyt täydellä höyryllä työskennellä köyhien lasten hyväksi, siitä huolimatta että tiedossa oli ruhtinaallinen palkkio, jo asia ja miljoonat voitettaisiin. Tuntui siltä kuin hän olisi enemmän pitänyt vastaajien puolta, kun laiminlöi monet tärkeät tehtävät. Alettiin jo epäillä hänenkin tarttuneen rikkaiden lahjuksiin samoin kuin monet todistajat olivat tehneet, vaikkei näitä puolia voitu vielä toteen näyttää. Asiat jätettiin uusien miesten käsiin ja alettiin uudestaan. Tuomariasianajaja toimi ripeästi oikealla innolla ja tarmolla. Hän haki esiin vainajan entiset työtoverit ja ystävät, jotka olivat tietoisia kantajien äidin ja vainajan välisistä suhteista ja tosiystävyydestä. Vastapuoli lähetti tämänkin asianajajan puheille sekä salaisia urkkijoitaan että rahan tarjoojia, jotka kehoittivat häntä luopumaan turhasta vaivannäöstä ja ajanhukasta, kun kantajat kerran olivat sillä kertaa rutiköyhiä. Asia oli muka kantajien taholta toivoton ja palkkio jäisi saamatta.

Mutta tämä tuomari olikin rehti mies. Ei hän huolinut kymmenistä eikä sadoistakaan tuhansista, hän tahtoi voittaa asian ja saada oikeutta sorretuille ihmisille. Kun ei tämä auttanut, niin uhattiin hänen henkeänsä. Mutta mies ei lannistunut. Hän oli toista maata kuin tuo alati päissään ollut edellinen tuomari. Ken onneton lieenee neuvonutkaan kääntymään sellaisen puoleen, joka oli valmis myymään itsensä ja häneen luottaneiden ihmispoloisten tärkeän asian. Jos asia olisi voitettu, olisi hän tullut saaneeksi kaksinkertaiset tulot, mitä vastaan nylkyreillä ei ole mitään sanomista, sehän on selvä. Ja useat lakimiehet ovat niin kuivankiskoisia, ettei heille eikä heidän laeilleen merkitse oikeus eikä totuus läheskään niin paljon kuin raha, tuo raha, raha. Tuomarinvalasta huolimatta. Näin on asianlaita siellä valkoihoisten puolella, sanoi kertoja.

Kävi vähitellen selväksi, että vastapuolen, noiden satojen miljoonien omistajien, todistajat olivat järjestään vannoneet väärän valan, puhuneet siis oikeuksissa sellaisista, mikä ei ollut totta ja mistä eivät olleet vähääkään tietoisia. He olivat siis asianajajien käyttämiä yhteisiä vakituksia todistajia, jotka kelpaavat vaikka milloin ja vaikka minkä asian yhteydessä. Sellaistakin on tässä maailmassa. Yleinen mielipide oli kaiken aikaa ollut kantajien puolella, mutta valtiovalta tahtoi pöngittää upporikkaita tehtailijoita ja seurauksena oli, että muuan vainajan lähemmistä sukulaisista sai rihkamaneevoksen arvonimen. Sillä oli kunnia pelastettu. Pelastettu se oli oikeudellisestikin, sillä väärän valan tekijät saivat rangaistuksena, kun sen sijaan heidän kiihoittajansa ja lahjojansa kävelivät vapaina ja arvokkaina kansalaisina. Lopputulos oli se, että vainajan lapset voittivat sittenkin asian ja mil-

joonat oli maksettava. Tästä tuli kyllä pesään pieni reikä, mutta häpeä saatiin pian peitettyksi. Väärään va-
laan yllyttäjät ja siveellistä oikeutta vastustaneet pör-
höt rahallisen tappion korvaukseksi saivat kunniajäse-
nen arvonimen kukin omassa yhdistyksessään tahi
ammattiseurassaan. Vainajan lapsista tuli onneksi sel-
laisia ihmisiä ja kunnan kansalaisia, ettei heille kos-
kaan voitu ajatellakaan mitään arvonimeä, olivathan
vain tavallisia kapitalisteja.

NELJÄSTOISTA KERTOMUS

Matran ja Sisukkaan tulosta nykyiseen olinpaikkaansa oli jo kulunut pitempi aika. Tulkki oli välillä parikin kertaa käväissyt virästokaupungissa ja viipynyt tärkeiden asioiden tähden viikon päivät kerrallaan. Valkoisista alkoi käydä olo pitkäveteiseksi sekä ikävystyttäväksi ja he odottelivat jännityksellä pois-pääsyään. Tähän saakka oli heillä aina ollut jotain uutta nähtävää ja opittavaa, mutta elämä alkoi jo maistua puulta, kun uutuudenviehätys oli ohi mennyt. Kuumuuteenkin oli heidän vaikea tottua, mikä vielä lisäsi kaipuuta joutua muille maille ja oikeiden ihmisten joukkoon. Mustien isäntiensä elämäntapoihin olivat he kyllä tottumaisillaan, mutta matkalle teki

mieli kuitenkin. Pulmankysymyksenä kiersi ja kaarsi heidän päässään lentokoneen kohtalo, kun polttoaine puuttui. Olisihan sillä voinut palata samaa kyytiä kuin oli tultukin, ajattelivat Matra ja Sisukas ja surivat tässä suhteessa kovaa kohtalooan. Eräänä päivänä saivat he lohduttavan tiedon, mikä kevensi heidän sydäntänsä. Isäntäväki tiedoitti nimittäin omasta ja heimojen puolesta toimittavansa heidät oikein juhlallisesti ja mukavasti matkalle sekä saattavansa joukkoineen niin pitkälle kuin vain oli mahdollista ja vanhin päällikkö toivoi voivansa järjestää matkahelpotuksia useampien rajojen yli. Luvattiinpa matkaeväitä ja paljon lahjojakin mukaan muistoksi miellyttävästä yhdessäolosta ja tärkeistä tiedonannoista. Mutta ennen lopullista eroamista oli päätetty toimeenpanna suuret juhlallisuudet, johon kutsuttaisiin korkeita päälliköitä etäisemmiltäkin seuduilta. Olihan näiden valkoisten vierailu luettava merkkitapaukseksi sitä suuremmalla syyllä, kun oli opittu niin paljon uutta ja kuultu monta valkoista maailmaa koskevaa kertomusta, joista tärkeimpinä pidettiin, kuten oli luonnollista, puolustuslaitosta koskeneet tiedonannot ja kuvaukset. Paljon oli mustille juteltu sellaistaikin, jota eivät millään ehdolla olisi tahoneet matkia ja jäljitellä. Ei edes periaatteellisista syistä, puhumattakaan käytännöllisestä mahdollisuudesta. Yleisen tilanteen selvittelyä ja vastaisia toimenpiteitä varten oli monet kerrat neuvoteltu päälliköiden salaisissa kokouksissa ja tultu siihen lopputulokseen, että olisi lähetettävä omia nuoria miehiä maailmalle henkilökohtaisesti tutustumaan sotatekniikkaan ja muihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Samalla sovittiin kuitenkin siitä, etteivät heidän lähettämänsä tutkijat ja opiskelijat saisi kohota kovin korkeisiin valkoisten

sotilasarvoihin, jottei heihin tarttuisi sellaisia tapoja, joista olisi maalle tuhoisia seurauksia. Heidän tulisi syventyä pelkästään oikeisiin ja omaa kansaa hyödyttäviin tarpeellisiin asioihin eikä pyrkiä asemansa perusteella rikastumaan toisten kustannuksella, ei edes vastaisen vihollisvaltionkaan vahingoksi. Näin rehellisesti ja suoraviivaisesti katselivat vanhat asioita, paljon kokeneet mustaihoiset päällikköurhot.

Lähtöpäivän lähetessä tuli kiirettä kylään. Touhuttiin kuin viimeistä päivää. Miehet kävivät suurilla joukoilla metsästysretkillä ja riistaa tuli aika tavalla. Papit ja noïdat, taikojen näyttäjät ja rummuttajat sekä muut ohjelman suorittajat saapuivat jo aattona paikkakunnalle harjoituksia pitämään ja siunausta suurille juhlanmenoille antamaan. Hoilaten ja rummuttaen otettiin kaikki vieraat vastaan. Valkoisille esiteltiin kymmeniä päälliköitä, joista toiset olivat lihavia kuin tynnyri ja toiset pitkiä ja nälkiintyneen näköisiä. Muutamat näyttivät vallan hirvittäviltä kirjavissa sota- ja juhla-asuissaan, mutta oli myöskin varsin miellyttäviä miehiä, ainakin Matran mielestä. He olivat kaurisrakenteisia, hymyileviä olentoja, joiden seurassa olisi viihtynyt pitempäänkin. Matran ja Sisukkaan lausuttua ihmettelyänsä kaikesta näkemästään komeudesta ja huomaavaisuudesta pyydettiin heitä vielä kerran verestämään muistojaan ja ikäänkuin jäähyväisiksi pitämään vielä yhden mielenkiintoisen esitelmän, sellaisen, joka erityisesti sopisi tähän tilaisuuteen. Heitä kehoitettiin mainitsemaan vaikka vain muutama sana valkoisten valtioiden päämiesten, kuninkaiden, vastaanotoista ja linnoissa suoritettavista juhlamenoista. Tämä olikin kiitollinen aihe, johon kumpikin valkoinen vieras, Matra ja Sisukas, heti tarrasi kiinni. Ja niin

he päättivät yhteisvoimin vielä kerran kuvailla näkemäänsä ja kuulemiaan.

Luutnantti Sisukas alkoi esityksen. Ensin hän selitti valtion tärkeimmän virkamiehen olleen juhlamenojen ohjaajan, jota monet ihailivat ja jumaloivat, mutta vielä useammat vihasivat ja pelkäsivät. Molempien kantajoukko pysyi säännöllisesti samana pieniä poikkeuksia lukuunottamatta. Edelliset olivat vakituisesti ohjaajan nimiluettelossa, jälkimmäiset saivat tyytyvä juhlien kulkua kuvaaviin sanomalehtiselostuksiin. Kansalliskunto ja isänmaalliset ansiot olivat sivuseikkoja kutsuvieraita valittaessa, ohjaajan listoille pääsivät ulkomaiden edustajat ja korkeimpien viranomaisten ohella vain ne miehet ja heidän naisensa, jotka olivat älynneet lähettää ohjaajalle etukäteen kukkia, syntymäpäivälahjoja tahi suuren tavaratalon lahjakortteja oman nimikorttinsa seuraamina, vasta silloin saattoivat olla varmoja kutsukortin saapumisesta valtakunnan hienoimpiin juhlatilaisuuksiin. Köyhemmät ihmiset, kuten minä esimerkiksi, sanoi Sisukas, en olisi mitenkään päässyt ilman Matran suosiollista avustusta. Ohjaaja, joka oli vanhapoika eli vakituisesti naimaton mies, liikuskele usein iltämyöhällä kadunkulmissa ja narraili ohikulkevia naisia seurakseen. Harvoin hänen onnistui saada joku verkkoonsa, sillä melkein kaikki naiset tunsivat hänet jo kaukaa ja kiiruhtivat kadun toiselle puolelle tahi piiloutuvat porttikäytäviin. Kun hänen kuvansa oli usein huomattavalla paikalla sanomalehtien etusivuilla ja monet itserakkaat tyttölapset olivat aiheuttaneet hauskojen juorujen syntymisen kaupungissa, niin ei ollut ihmekään, että useimmat naiset välttelivät kohdata häntä julkisella paikalla. Mutta Matra oli rohkea ja asettui eräänä iltana varta vasten häntä

odottamaan. Hän oli pukeutunut erikoisen hemaisevasti, hame lyhyt ja kevyt, jota tuulenhenki vahvasti liehutteli, kauniit sääret vilkkuivat katulyhdyn valossa ja silmät loistivat kuin taivaan tähdet. Suuri kala tarttui heti onkeen, valtakunnan tärkein virkamies purasi matoa ja läksi kävelemään kotia kohti ongenkourun seuratessa mukana. Porraskäytävään saakka oli sopu mitä parhain, mutta siellä tekeytyi Matra vastustelevaksi ja kainoksi. Hän kuunteli kauniita sanoja, tunsikäden lempeästi silittelevän suortuviaan, sipasipa se joskus rintapuoltakin, mutta turhaan, Matra ei lähtenyt sisälle. Ohjaaja oli kuitenkin jo senverran lämmennyt, ettei tahtonut millään erota tytöstä ja lupasi vaikka mitä, jos vain saisi hetkiseksi seurakseen. Matra vaati lopulta suoraan ja jyrkästi kahden hengen pääsylippua kuninkaan ja kuningattaren lähestyviin kutsuihin. Se luvattiin empimättä. Matra pyysi sitä heti käteensä ja saatuaan sen luikki tiehensä suoraa päätä minun luokseni. Ilomme oli rajaton, kun näin vähällä uhrauksella oli kaikki järjestyksessä. Kyllä tuo Matra on sentään etevä, huudahti Sisukas innoissaan ja mustaihoiset osoittivat hänelle suosiotaan.

Ennen juhlapäivää oli Matra minulle jutellut muutamista varteenotettavista seikoista, jotka koskivat linnanrakennusta ja sen sisustusta. Piti välttää seinien kosketusta, ettei väri ja home tahrisi pukua, tiesi hän minulle kertoa. Joskus oli kattorappaus tanssin aikana pudonnut permannolle ja aikaansaanut aikaamoisen hämmingin, kun hengenvaara oli lähellä oliut. Uuneihin ei saisi nojata, koska urakoitsija kiireessä ei ollut ehtinyt kunnollisesti niitä korjata, vaan oli hätäisesti verhonnut risaiset kohdat pinkopahvilla ja maalauttanut ne lasten leikkivärillä, mikä on halpa

tapa. Tuoleihin ei pitänyt istuutua, sillä ne olivat monta sataa vuotta vanhoja eikä siis voitu taata niiden kestävyyttä. Hän varoitteli minua vielä muustakin, vaan en muista tällä hetkellä enempää. Tein tästä sen huomion, että ohjaajan varovaisuus oli aivan paikallaan uusiin vieraisiin nähden, entisethän jo hyvin tiesivät talon tavat ja heikkoudet. Jaa, sen vielä nyt muistan, että Matra kehoitti minua käymään ennen juhlaan lähtöä tarpeillani, sillä linnan mukavuuslaitos oli vain kahden henkeä varten, ja kun kutsuilla on läsnä noin kuusi tuhatta ihmistä, niin ymmärtää hyvin, ettei siellä vahingon sattuesssa muuhun ehtisikään kuin jonottamiseen. Eräälle ulkomaiselle lähettiläälle oli kuulema kerran sattunut niin ohraisesti maisteltuaan liian paljon alkohoolitonta mehuvettä, että maha meni piloille. Moninkertaisissa nauhoissa ja jalokivitähdeissään seisoi tämä komea mies hetken aikaa jonossa polvet koukussa, hermostui hetken päästä ja hyvästelemättä ketään riensi kiireesti ulko-ovelle ja hävisi sitä tietä yön pimeyteen. Turkit ja töyhtöhatut toimitettiin myöhemmin kotiin. Varteenotettava esimerkki.

Määrätyllä kellonlyömällä astelimme Matran kanssa sydän kurkussa komeita portaita pitkin juhlasaliin päin satapäisen ihmismeren joukossa. Jännityksemme kohosi lähestyessämme sitä ovea, jossa kutsukortit tarkastettiin. Ohjaaja näytti tyytyväisesti hymyilevän ja kumarteli hän kohteliaasti kaikille vieraille. Meidät huomattuaan jäykistyi hän hetkiseksi, taisi punastuakin vanha mies. Kun olin sotilaspuvussa, ei hän voinut käännyttää meitä takaisin, vaikka mieli olisi ehkä tehnytkin. Astelimme siis sisälle yhtä varmasti kuin toisetkin. Tulikoe oli kestäetty. Silmiä häikäisevä valo tuli vastaamme suureen valtaistuinsaliin astellessamme.

Väki oli kauttaaltaan juhlapuvussa, miehillä hännystakki tahi sotilasjuhlapuku ja naiset enimmäkseen melkein alastomina. Toiselta puolen näkyi rinnan kohdalta paljon paljasta ja toiselta puolen oli selkä tuskin ollenkaan verhottu, joten etäämpää katsoen oli vaikeata arvata, kumpi puoli oli katsojaan päin. Timantit kimmeltelivät ja helmet hohtivat hienolla jauheella sirotetulla pinnalla. Näky oli suuremmoinen. Joukossa käyskenteli myös yksinkertaisessa talonpoikaistakissa esiintyviä isäntiä vaatimattomine emäntineen. Muutamilla oli ristejäkin rinnassa, mitkä lienevät todellisten ansioiden perusteella saatuja, kun sitävastoin niiden herrojen merkit, joilla oli niitä rinta, kupeet ja pielukset täynnä oli ansaittu vähemmän uhrausta ja verta vaatineella tavalla. Rintakoristeista voio heti päätellä, mikä ammatti kullakin oli, ainakin mitä kaikkein koristeellisimpiin herroihin tuli. Nämä olivat joko ulkoministeriön tahi lähetystöjen virkailijoita, joiden tehtävänä on käydä toistensa luona vierailuilla, päivällisillä, iltakutsuilla, kortinpeluussa ja tanssiaisissa. Ken miellytti jotain korkeata naista, sai pian mitalin, ja ken sattui pelissä paljon häviämään, sai lohdutukseksi ristin rintaansa. Täten kertyy näitä rivi toisensa jälkeen. Mitä enemmän on merkkejä, sitä kalpeammalta mies näyttää. Vaikuttaneekohan siihen sitten metallin kirkkaus vaiko liikarasisus, on vaikeata noin suoraa päätä sanoa.

Oli mielenkiintoista tehdä havaintoja. Vieraat ryhmittyivät eri paikkoihin innokkaaseen keskusteluun. Ritarimerkkejä vailla olleet lähentelivät huomattavasti korkeampia viranomaisia, jopa itse ruhtinastakin, näyttäkseen aivan läheltä, mitä heiltä puuttui. Nuoret miehet juoksentelivat kilpaa varakkaiksi tunnettujen nei-

tosten perässä ja rouvat tyytyväisinä seurasivat nuorten kisailua, kukin kohdaltaan toivoen parhaan miehen vävypojakseen. Virkamiesten vaimot herttaisin hymyin laskivat leikkiä keskenään tahi vakavin ilmein valittelivat ministereille miestensä palkkojen pienuutta ja työpäivän pituutta, kun se venyi melkein säännöllisesti yli puolenyön, hätäisesti ehtivät vain käydä aterialla kerran päivässä. Heidän miehensä taas salavihkaa kehuskelivat toisilleen uusista löydöistään tarkoittaen vasta tehtyjä valloituksia naisliikkeen alalla. Ken kuvaili tarkasti ihastuksensa ulkonäköä ja herttaisuutta, ken kertoi sydänmaan kylän majataloihin tehdyistä hauskoista huvimatkoista, jolloin sai aivan vapaasti esiintyä „vaimonsa” kanssa, vaikka mukana olisikin ollut esimiehen nuori ja intohimoinen rouva. Nimiä ei tällöin tuotu julkisuuteen, se on miehille kunniaksi luettava, mutta liian usein he kuitenkin löpöttelevät toisillensa sellaisia asioita, joista ei naisen kunnian vuoksi saisi mainita sivulliselle sanaakaan. Siinä onkin juuri monen miehen heikkous, että hän, yriteitvään ensin kaikin tavoin saada pauloihinsa ionkun naisen, heti hänet vallattuaan julistaa vstävilleen salaisen suhteensa onnistumisen. Tollei oltaisi näin turhan itserakkaita ja tyhmän avomielisiä, niin elämä kulkisi paljon kauniimmin. Monet ikäneidot olisivat maailman onnellisimpia ihmisiä, vanhojen ja kykenemättömien miesten kaksikymmentä tahi kolmekymmentä vuotta nuoremmat vaimot saisivat kaikessa rauhassa nauttia siitä, mihin heillä on siveellinen oikeus, ja miehet säästyisivät liian usein toistuvilta metsästysretkiltä uusien suhteiden solmiamista varten, kun entiset ovat heidän ämmämäisen juoruamisen takia katkeneet.

Väliin kiintyi huomio joko miesten ryhtiin ja käyttäytymiseen tahi naisten pukujen kuosiin ja kalteuteen. Toiset arvostelivat taiteellisen makunsa mukaan, toiset taas kateellisina saivat kuunnella harvinaisen silkkilaadun kahinaa. Mitä miehiin tuli, niin oli niitä jos minkin näköisiä ja arvoisia, oli oikeastaan vaikeata sanoa, ken oli korkeinta luokkaa ja ken alhaisesta säädyistä peräisin. Talonpoikainen parlamentin jäsen saattoi esiintyä mallikelpoisesti ja erittäin kohteliaana seuramiehenä, kun tapasi myös korkeasti oppineita herroja yleisten tapojen vastaisissa pukimissa. On ihmeellistä, että jotkut unhoittavat ylioppilasakuisen esiintymisensä ja vanhempana saattavat huolimattomuudellaan itsensä häpeään sellaisissa paikoissa kuin kuninkaallisissa kutsuissa. Toiset miehet suutelevat tervehtiessään naista kädelle hellävaroin ja toiset voimiaan näyttääkseen puristavat niin vimmatusti, että nainen menee joko kippuraan tahi tainnoksiin. Kansanvaltaisessa maassa voi tapahtua niinkin, että joku arvoisa vieras niistä nenänsä sormillaan kääntäen kyllä varovaisuussyistä nurkkaan päin. Pesu on kallista hänen mielestään tahi on nenäliina sitten jäänyt erehdyksestä kotiin. Muutamilla uskovaisilla eu-koilla oli virsikirjat kainalossa, kaiketi luulivat välillä veisattavankin, koska uteliain katsein hakivat seiniltä värssyn numeroita, mutta löysivät vain entisten ruhtinaiden kauniisti maalattuja muotokuvia. Pankkimiehet neuvottelivat koron nostamisesta maan yleisen mieliteen vastapainoksi. Kansa vaati koron alentamista edes hiukankin alle 50 %, mikä alkoi tuntua jo liialliselta, koron suuruus nimittäin. Homehtuneimmat virkamiehet pohtivat yleisön tungettelevaisuutta virastoihin, kun eivät enää saaneet rauhassa torkkua sano-

malehtensä ja teelasinsa ääressä kuten ennen, vanhaan hyvään aikaan. Mieli teki keilaa lyömään tahi totilasın ääreen, mutta ei saanut mennä, piti istua vahtimassa huoneessaan siltä varalta, että joku asiakas sattuisi tulemaan. Palkkoja vaadittiin koroitettaviksi suurten verojen takia, verojen pienentymistä taas toivottiin lisääntyneen työtaakan korvaamiseksi. Kullakin on omat huolensa. Nuoremmat sotilashenkilöt arvostelivat viimeisiä koroituksia, joissa tehtiin paljon vääryyttä, kun virassa vähemmän onnistuneita, mutta esimiestensä kanssa yhteisissä liikeyrityksissä olleita, erikoisesti suositettiin. Elämmekö oikeusvaltiossa, kysäsi muuan-kin, joka oli joutunut epäsuosioon kieltäytyessään allekirjoittamasta kivääripiippujen tarkistusta koskevia papereita, koska ne olivat vääriä. Tarkastuksen tulos oli papereiden mukaan mitä kiitettävin, vaikka 60 % koko määrästä käsitti kieroja ja kaarevia piippua, joilla ei voinut ampua edes harakoita. Muut tarkastustoimikuntaan kuuluneet toverit koroitettiin isänmaallisista ansioistaan astetta ylemmäksi. Miljoonien säästö oli kyseessä, siitä johtui ylipäällikön kiitollisuus asianomaisia kohtaan. Sama sotilas viittasi kädellään ennestään tuntemaamme patruunaministeriin päin, joka yhdessä toisten yläkoulun opettajien kanssa varsin hiljaisella äänellä keskusteli tulevista nimitysasioista. Johtaja hykersi käsiään viimeisimmän voittonsa johdosta, kun aliopettaja oli saatu läpiajetuksi yliopettajan virkaan ilman mitään kilpailua ja pätevyysnäytettä. Kohdakkoin täytettävän uuden viran suhteen oli hän myös toivehikas, kun oli pyytänyt erästä häntyriään sitä hakemaan, ettei vain joku pätevämpi sivullinen vahingossa pujahtaisi tälle paikalle ja häittäisi opiston hyvää mainetta. Johtaja soimasi pääministerille toisia

hakijoita jos milläkin tavalla ja osoitti heidän olevan sekä epäisänmaallisia että muutenkin mahdottomia, kun eivät kaikessa tahtoneet hyväksyä johtajan menettelytapoja. Mieluinen hakija oli kuulunut patruunatehtaan johtokuntaan ja siitä johtui hänen etevämyytensä toisten rinnalla. Vielä riemuitsi johtaja siitä erikoistapauksesta, kun hänen ehdoittamansa muuatta pidennysaikaa koskeva hylkäävä päätös oli saanut ministerin hyväksymisen, vaikka se sotikin asetuksia vastaan ja oli ensimmäinen ratkaisu laatuaan. Silmiään räpäyttämättä oli ministeri piirtänyt nimensä esittelijän tekemään, mutta anojien mielestä väärän tuomion alle ja kiiruhtanut puolustusvaliokunnan kokoukseen puolustaakseen lisämäärärahaa patruunatehtaan laajentamista varten, sillä patruuneja tarvittiin enemmän, kun yhä useammasta puuttui ruuti, kutenkokeet osoittivat. Jäljestä päin selvisi, ettei esittelijä ollut viitsinyt edes pikaisesti silmäillä papereita käsissään olleen hyvin mielenkiintoisen seikkailuromaanin vuoksi, vaan, luottaen johtajan arvovaltaiseen ja oikeudenmukaiseen vaatimukseen, oli heti lykännyt paperit ministerin nenän alle ja selittänyt pidennysaikaa pyytäneiden viranhakijoiden olevan liiankin päteviä, joten heidän sivuuttamisensa lopullisessa nimityksessä oli mitä helpoin ja yksinkertainen asia.

Pienemmän kahvipöydän ääressä kuhisi joukko rautatieläisiä, jotka muodostivat maan suurimman virkakunnan. Kullakin heistä oli niin paljon sanomista, ettei kukaan saanut kunnollista sananvuoroa. Jokainen puhui ja selitteli eri asiaa, ei kukaan joutanut rauhallisesti kuuntelemaan. Parhaan hulinan aikana lähestyi itse pääjohtaja alaisiaan ja kehoitti esiintymään siivosti. Pari vast'ikään vankilasta vapautunutta

virkailijaa hyökkäsi esimiehen ääreen ja tiedusteli tiukassa äänilajissa, että millä keinoin nyt vastaisuudessa saadaan tulot ja menot sopusointuisiksi, kun halkokaupat vähenevät. Kivihiileen näyttivät olleen tyytymättömiä. Selittelivät kiihoittuneina, ettei hiiltä voi latoa kuten halkoja, on siis mahdotonta säästää polttoainetta yhtä paljon kuin ennen. Halkoja oli nimittäin mennyt todellisuudessa paljon vähemmän kuin mitä kirjat näyttivät. Muuan miehistä ehdotti uutta kivihiilen louhimistapaa. Hän tahtoi ne tehtäväksi halon muotoisiksi, sillä halkojen latominen oli ollut erittäin hauskaa ja edullista hommaa. Tähän ajatukseen yhtyi ryhmän takana seisoskellut lämmittäjäkin, mutta vaati samalla saada vaihtaa virkansa esimerkiksi varastokirjanpitäjän kanssa, jonka toimen lupasi suorittaa palkatta, kun sanoi olevansa halkojen pinoamisen erikoistuntija ja siten selviytyvänsä tästä tärkeästä sivutyöstä varmasti paremmin kuin aikoinaan oikeusjuttuihin sotkeutuneet. Lämmittäjän etuilemistä vastustivat monet miehet aivan suutuksissaan. Muuan osastopäällikkö kääntyi kohteliaasti johtajan puoleen ja selitti hänellä olevan etuoikeuden viranvaihtoon, sillä olihan hän jo monet vuodet esitellyt halkoasioita ja saanut ne aina järjestetyiksi valtiolle yhtä edullisesti kuin kirjanpitäjäkin, koska oli hyväksynyt papereissa olleet liiat nollat. Johtajaa näytti tämä hermostuttavan. Luin hänen ajatuksistaan, että olisi mielellään mennyt hänkin halkokuninkaiden kanssa välittömään kaupan tekoon, kun olisi vain ollut takeita saada saman hengen mies jälleen omalle tilalleen. Taisin arvata oikein, koska hän heti haki pääministerin käsiinsä ja neuvotteli vakavasti pitkän aikaa hänen kanssaan.

Tapasin minä siellä oman ylijohtajanikin, tokasi

Matra jatkoksi ja sanoi hänen tapansa mukaan hääri-
neen milloin siellä milloin täällä, rauhaton sielu kuten
aina. Se mies se vasta häärii. Eikä ihme, kun on niin
monta rautaa tullessa, niin monta vaikeasti selvitettä-
vää sekasotkua virastossa. Useita oikeuskäyntejä alais-
tensa kanssa, kunnialoukkaus- ja muita rikosjuttuja
tuhka tiheään. Onpa onni sentään, kun on näinkin
korkeassa ja turvatussa asemassa pikkuihmisiin näh-
den, ettei lakipykälät sovi häneen yhtä hyvin kuin
alaisiinsa ja sitäpaitsi saa hän aina hankituksi päte-
viä todistajia, sillä väärästä valasta ei heitä uskalla
kukaan syyttää, joutuisihan silloin koko maa häpeään
yhden vaivaisen virastopäällikön tähden. Sellaista ei
saa järjestyneessä yhteiskunnassa tapahtua ja siksi hän
voittaa aina kaikki jutut, ei edes varoitustakaan satu
tulemaan. Mutta alaistensa ansioluetteloihin piirrel-
lään raskaita tuomioita, tietysti tekosyyllä, sen arvaa
jokainen. Tälläkin kertaa kulki hän ylituomarista toi-
seen ja jokaisen kanssa oli hänellä jotain salaperäistä
kuiskutettavaa. Milloin hän löi rintoihinsa tahi nosti
kätensä ylös mussolinimaisesti, milloin taas kumarteli
syvään ja alamaisten kohteliaasti. Myöskin nöyrä mies,
kun tarvitaan. Se riippuu asian heikkoudesta, muuta
ei voi arvella. Jätän tuon löyhkän sikseen, olenhan
hänenstä jo niin usein maininnut, lisäsi Matra ja kehoitti
luutnanttia jatkamaan linnakutsuissa tekemiään huo-
mioita.

Niin, niin, jaaritteli Sisukas, kyllähän siellä väkeä
oli. Jos jokaisesta kaiken tietämänsä kertoisi, emme
saisi tänään emmekä huomennakaan vielä juttuja lop-
pumaan. Mutta kun kerran alkuun olen päässyt, niin
enköhän saane jatkaa muutamalla sanalla. Mustaihoiset
pyysivät mitä hartaimmin esittelemään yhä uusia hen-

kilöitä ja kuvailemaan heitä aivan avomielisesti kuten tähänkin saakka. Luutnantti jatkoi siis. Jouduin satumalta erääseen hauskaan seurapiiriin, johon kuului enimmäkseen talonpoikaisväkeä, mutta he olivat varsin eteviä sekä puheissaan että tavoissaan. Hymysuin onnittelivat he toisiansa nerokkaasti suoritettujen kauppojen vuoksi ja muuatta heistä myös osoittamastaan erinomaisesta viranhoidosta, minkä viran hänen oli onnistunut saada erivapaustietä, kun oli ollut niitä puolueen napamiehiä, joita toiset pelkäsivät ja raivasivat tällä tavalla tieltänsä pois. Käydessäni kerran asioilla hänen virkahuoneessaan tein mielenkiintoisen havainnon hänen tarmostaan ja ammattitaidostaan. Hän rasvaili kaikessa rauhassa viraston ovien saranoita toisen toisensa jälkeen ja pyysi minua olemaan avuksi ovien kohottelemisessa, kun laitoksen virkailijoilla oli niin sanomattoman kiire, ettei hän mitenkään tahtonut heitä häiritä. Minä jätin asiapaperini pöydälle ja seurasin kehoitusta. Kun ovet olivat kunnossa, pisti tämä virastopäällikkö käteeni lyhytvartisen luudan ja yhdessä mentiin sitten käytäviä lakaisemaan. Sanoi kotoaankin maalla aina itse puhdistaneensa roskat, joten tämä sopi niin hyvin hänelle täällä kaupungissakin. Kulkijat ja kadunkulmassa seisoskelleet autonkuljettajat katselivat silmät pyöreinä hommiamme, sanoivatpa vielä jonkun kompasanankin, kun tunsivat ylitirehtöörin. Minua hävetti, mutta en voinut lähteä pois, kun asia ni olisi jäänyt toimittamatta. Mutta toiseen päivään jäi se kuitenkin, kun huoneeseen palattuumme tuli naapurille kova nälkä ja rupesi haukkailemaan pöydällä olleita kuivia leipäpalasia, joille oli hiukan siroiteltu karkeata suolaa. Sanoi olevansa niin kansanvaltainen, että tyytyy samaan suolaan kuin kotoiset lampaatkin. Tun-

sin hänet kyllä erittäin itaraksi mieheksi, mutta suurten suolapalojen ratisemista hänen hampaissaan en voinut pitkään kestää ja niin läksin kesken asiaani tästä kuuluisasta virastosta. Samassa seurassa oli pari sellaista puoliheraa, joista täytyy mainita pari sanaa, he kun olivat aikoinaan tehneet etevät isänmaalliset maatilankaupat. Toisessa tapauksessa pääsi myyjä ministeriksi ja toisessa joutui ostaja pois ministerituolilta, sellainen on kohtalo. Erästä huomattua miestä tahdottiin hallitukseen aivan väkisin. Hän ei suostunut, mutta esitti toisen, pätevämmän, sijastaan, niin vaatimaton hän oli. Kun ei muu auttanut, niin piileskeli hän kolme päivää, minkä ajan kuluessa asian piti olla järjestyksessä. Ministeriksi päässyt kaveri oli kiitollinen ja möi hoitamansa valtion tilan edullisin ehdoin vaatimattomalle ministeriehdokkaalle, joka otti sen mieluummin vastaan kuin korkean arvoaseman. Mikä olikin oikein ja viisaasti tehty. Puolen vuoden kuluttua möi hän kymmenennen osan takaisin valtiolle ja sai siitä kaksinkerroin sen, minkä oli koko tilasta maksanut. Tästä neronleimauksesta huolimatta ei hän ole vielä saanut edes kauppaneuvoksen nimeä puhumattakaan valtiovuorineuvoksesta. Ne kuuluvat myyjille. Toinen mies taas oli kotikylänsä seuralle luvannut suuren lahjoituksen, jos pääsisi parlamenttiin. Hän pääsikin. Köyhä kun oli, niin ei millään olisi voinut pitää sanaansa, mutta hätä keinon keksi. Hän möi huonoimman palan pikkutilastaan valtiolle, sai runsaat rahat ja maksoi kunniavelkansa. Tämä mies oli pelastettu, mutta se, joka kaupan välitti, jäi ilman välityspalkkiota ja menetti vielä kaupanpäälliseksi virkansa, kun oli antanut esittelijän vetää itseään nenästä, kuten niin monelle ministerille oli jo sitä ennenkin sattunut.

Pienen nurkkapöydän ääressä poltteli kalliita, kansan kustantamia sikaareja suurimahaisessa seurueessa muutamia herroja, joiden ulkonäöstä voi heti päätellä heidän olevan työväestön „verenimijöitä”, kuten sanomalehdet kertovat. Kiihkeästi keskusteltiin tärkeistä päivän kysymyksistä, muun muassa työmaaterrorista, joka oli viedä koko kansan hunningolle. Toisaalta väitettiin työväen kärsivän mitä julminta terroria ja toisaalta oltiin sitä mieltä, että terroria harjoitettiin vain työnantajain taholla. Muuan suurtehtaan johtaja valitteli isänmaallisten ainesten käyvän ehtimättä hänen kimppuunsa, vaikka hänen tehtaallaan sopu oli mitä parhain. Hän oli laittanut työväelleen suuret kokoussalit ja antanut heidän kaikessa rauhassa pitää kokouksiaan, olipa esittänyt omasta puolestaan vielä taiteellista ohjelmaakin avuksi. Ihmetteli, että viranomaisen taholta liian usein ahdisteltiin hänen miehiään ja teljettiin muka isänmaalle vaarallisina vankiloihin. Olihan hän tarkasti huolehtinut siitä, ettei rintamamiehiä tahi muita rauhanhäiritsijöitä päässyt tunkeutumaan hänen tehtaaseensa. Kuitenkin häntä sorrettiin kansan taholta. Valtiovalta oli sentään ymmärtänyt hänen tukalan asemansa ja koristanut hänet ristillä. Toinen tehtailija haukkui hänet pataluhaksi ja selitti kaikin tavoin karttavansa epäisänmaallista ainesta alueellaan ja antavansa työtä vain kunnollisille naisille ja miehille, jotka eivät millään tavalla vehkeilleet valtakuntaa vastaan. Hän oli saanut kosolta uhkauskirjeitä ja edellisen tehtailijan työväki oli tuominnut hänet kuolemaankin, mutta ristejä ei hän saanut. Tämä mies oli tosi-isänmaallinen siinäkin mielessä, että hän huolehti työväestöstään kahta vertaa paremmin kuin tuo edellinen, vaikkakaan ei sallinut salaista myyräntyötä tehneiden

maankavaltajien harjoittaa kiihoitusta oman väkensä keskuudessa, mitä edellinen tehtailija piti ainoana rauhansäilyttämiskeinona. Kansa olisi ollut valmis hävittämään tämän miehen tehtaan ja pistämään hänet loppu-iäkseen linnaan, toiseen linnaan nimittäin, jota sanotaan myös vankilaksi, mutta kun siltoja ja laivoja tarvittiin maan puolustusta varten, niin ei voitu sitä noin vain suoralta kädeltä tehdä. En olisi välittänyt olla hänen seurassaan, olisin mielelläni heittänyt hänet vaikka ikkunasta alas kivikadulle, mutta työtä olisi ollut liikaa, sillä olihan siellä niin paljon toisia yhtä rehellisiä ja hyödyllisiä isänmaan ystäviä, että väki olisi vähentynyt enemmän kuin puolella. Tämä olisi ollut loukkaus jo linnanvaltiaita kohtaan ja sitä tietä olisi koko maa joutunut häpeään. Monimutkainen juttu, eikä totta.

Tanssiaisissa kohtasin vanhan ystäväni pankinjohtajan, joka oli viime aikoina varakoitunut melko lailla. Palkkansa ei ollut juuri mainitsemisen arvoinen, mutta tulot olivat sitä suuremmat. Hän tunnusti minulle avoimesti kieltolain olevan aivan välttämättömän itselleen, niin mielellään kuin hän terveytensä hoitamiseen käyttikin sekä konjakkia että sampanjaa, jota ei joka mies kustannakaan. Vaikka olin vanha ystävänsä, kuten jo sanoin, niin en koskaan saanut hänen pankistaan luottoa, sillä varat tarvittiin pelkästään liikeasioihin. Se mies taas, joka minut piti viinoissa, oli kertonut saavansa rahaa vaikka kuinka paljon ja vaikka milloin, kyllä pankissa sitä varten rahaa kassassa on. Liikeyritys on tuottava ja kansantaloudellisesti on se erittäin tärkeä elinkeino, kuinka sitä muuten terveenä pysyisi. Hän selitti minulle, ettei litraa tahi kähä varten luottoa tarvitse, mutta kun on kysymyksessä kym-

menet tuhannet litrat, niin silloin ovat pankkiholvit avoinna. Siitä hyötyy pankinjohtajakin, etkö sitä ymmärrä, sanoi tuo kaveri minulle. Keskusteluamme kuunteli muuan kauppamatkustaja, joka vuodet läpeensä kierteli pitkin maata. Hän oli leikkisä mies, tiesi paljon asioita ja siten oli häntä erikoisen hupaista kuunnella. Kertoi eräässä pikkukaupungissa joutuneensa hiukan ahtaalle, kun vietiin pahnoille, vaikka oli ostanut tavarain kaupungin omalta poliisilta, joita oli muuten kaksi sillä paikkakunnalla. Seuraavana päivänä osti hän jälleen poliisilta, kun tämä sattui olemaan toinen mies. Osti ja joi ja löysi itsensä jälleen putkasta. Sadatteli kovaa kohtaloaan ja mietiskeli itseksensä, missä se vika oikein oli. Ilmaisi ajatuksensa ja seikkailunsa eräälle kaupunkilaiselle, joka heti selvitti tilanteen. Piti näet ostaa yht'aikaa kummaltakin poliisilta, niin varmasti säilyi turvallisesti, vaikka olisi koko kaupungin kääntänyt ylösalaisin. Mies valitteli rahamenoja, kun poliisit möivät vain litran vähintään kerrallaan, ja pienen ruokaryypyn tähden oli pakoitettu varaamaan samalla kertaa kaksi kokonaista litraa, joka ei kuitenkaan säilynyt pitempään, vaan loppui hauska toveriseurassa samana iltana.

On niitä neekereitä meilläkin, jatkoi luutnantti innostuneena. Siis teidän sukulaisianne, hyvät naiset ja herrat, mutta ne ovat kuitenkin valkoihoisia kuten mekin ja ovat tarkemmin sanottuna sanomalehtineekereitä eli toimittajia, eteväitä kynäkäyttäjiä, mutta myös mestareita valehtelemaan ja juoruja levittämään kuin myöskin kääntämään kaikki asiat nurinpäin, kun sille päälle sattuvat. Kirjoittelevat esimerkiksi muutamissa maissa mitä jyrkimmin kieltolain puolesta, vaikka melkein mies kuin mies vetävät itseensä kuin sie-

net tahi kuin esikuntien korkeimmat upseerit, jotka rauhanaikana suorittavat sankarityönsä viinapöydän ääressä. Kieltolain tarkistajia nämä neekeriystävämme parhaavat minkä ennättävät, mutta kaikissa avajaisynnä muissa juhlatilaisuuksissa ovat ensimmäisiä tutkimaan eri lajeja ja merkkejä ja mitä kauneimmin sanoin lehdissä kuvailemaan vlevää tunnelmaa, jota „kesti yli puolen yön”. Nämä toimenmiehet ovat alati rahapulassa. On ihmeellistä, että rahat loppuvat, vaikka työskentelevät aamusta iltaan ja illasta aamuun. Milloin toimituksessa, milloin kapakassa, mutta työn touhussa koko ajan. Liikemaailmassa ovat he tärkeitä tekijöitä. Ken lähettää heille pienen rasian jotain mitätöntä tavaraa, saa toimituksen puolesta ilmaisen mainoskirjoituksen, mutta jos joku sattuu ymmärtämättömyydessään esittämään heille jotain vakavaa ja tärkeää, niin ei silloin ole lehdessä tilaa. He ovat valtaheroja, nuo meidän neekerimme, kaikki järjestään. En uskalla avata sydäntäni ja kertoa, mitä mielessäni on, sillä vaatimattomuudessani en haluaisi kuvaani heidän palstoilleen enkä joutua hammasteltavikseen. Niinpä näillä juhlillakin tervehdin heitä vain kohteliaasti jäämättä seuraan, josta monasti olin aikoinani saanut tarpeekseni. Pelkäsin nimittäin, että heti tulisi pieni vippi kysymykseen tahi he pyrkisivät puoliväkisin juhlia jatkamaan Matran luo, jonne tavallisesti keräännyttiin sopiva seura mukana iloista ja jäykkyydestä vapaata hetkeä viettämään virallisten menojen jälkeen.

Toimittajat ovat omasta mielestään läpeensä suuria politiikkoja ja taitavia asianajajia. Sen näkee jo siitä, että samasta asiasta voi joka mies kirjoittaa ja väitellä eri tavalla ja jokainen on ehdottomasti oikeassa. Oikeisiin politiikan ammattikuntiin kuuluusentään

toisenlaista joukkoa ja jos nämä miehet saisivat häiritsemättä hoitaa maan asioita, niin monessa paikassa olisi parempi komento ja järjestys. Ruhtinaan oman seurueen lähettyvillä huomasi kaksi tosipolitiikkaa, pitkän, nuorenpuoleisen ja komean rauhanenkelin sekä lyhyen, paksun ja tahdonlujan diktaattorin. Kumpikin oli koko illan juhlayleisön silmätikkuna ja heitä lähemmin tuntemattomat haeskelivat kilvan sopivaa henkilöä, joka esittäisi nämä herrat uteliaille kansalaisille. Rauhanenkeli oli erikoisesti naisten suosikki ja diktaattoria ihailivat kaikki ne, jotka toivoivat parempien aikojen koittavan tavaksi tulleen lehmäkauppapolitiikan harrastuksen vastapainoksi. Te ette ehkä tiedä, hyvät herrat, mitä lehmäkauppapolitiikka on, älysi Sisukas huomauttaa ja selosti sitä seuraavalla tavalla. Parlamentin ja muiden valtuustojen eri puolueet hankkivat itselleen vasikan ja ruokkivat sitä parhaansa mukaan. Kukin ostaa hyväksi havaitsemaansa ravintoa ja koettaa lihottaa siitä suuren, paljon sekä maitoa että lihaa tuottavan lehmän. Ruokintatavoista riippuu tietysti niiden menestyminen eli lihominen, mikä on tärkeintä puoluepolitiikassa, kun lehmät myydään huutokaupassa ja välistä myös lipuilla äänestämällä valtiolle. Jottei saman puolueen onnistuisi liian usein saada omaa lehmäänsä läpiajetuksi, ryhtyvät puoluejohtajat vastapuolten edustajien kanssa neuvotteluihin yhteisistä menettelytavoista. Se puolue, jonka lehmä on jäänyt laihimmaksi, kääntyy kohteliaasti lihavimman lehmän omistajan puoleen ja ehdottaa sellaista yhteistoimintaa, että ensin myytäisiin lihavin lehmä ja heti sen jälkeen laiha lehmä, etteivät sen ruokintaan menneet uhraukset vain menisi kokonaan hukkaan. Näin tehdään sitten kuuluisat lehmäkaupat, valtio saa sekä

lihavia että laihoja lehmii elätettäväkseen, mistä on seurauksena se, että lopulta jää valtiolle laiha lehmä yleiseksi rasitukseksi ja verokoroitusten aiheuttajaksi, kun lihava on pitänyt heti paikalla lahdata entisten valtiovelkojen korkojen suorituskustannusten peittämiseksi. Usein käy niinkin, että kaksi laihaa lehmää joutuu yhteisvoimin äänestämällä valtiolle ja silloin menevät maan taloudelliset asiat hunningolle, kun nämä tautiset, laihat lehmät kuolevat itsestään kansan vahingoksi, mistä johtuva kärsimys ja nälkä on kestettävä nurisematta, sillä lehmäkauppiaat ovat ottaneet kaiken vallan käsiinsä ja uhkaavat ruhtinaankin jättää nälkäkuoleman varaan, jos hän uskaltaisi nousta heidän etupoliitiikkaansa vastustamaan. Mainitsemani rauhanenkeli on sävyisä mies, joka tahtoo kaikkien kanssa olla sovussa ja siitä syystä silittelee hän mielellään jokaista lehmää, mikä tuodaan hänen eteensä, hän ei uskalla edes valitella sen laihuuttakaan. Mutta diktaattori, tuo jymy mies, on sellainen, että hän ottaa lehmäkauppiaita itseään sarvista kiinni ja heiluttelee heitä jonkun aikaa ilmassa kysyen, mitä lehmä maksaa. Jos kauppias määrää hinnan, niin viskataan hänet heti ikkunasta ulos, mutta jos lupaa ilmaiseksi, niin saa hän jäädä paikoilleen ehdolla, että sokeasti tottelee vastaisuudessa diktaattorin määräyksiä. Täten saadaan lehmäkaupat loppumaan ja kaikki lehmät lihotetaan yhteisvoimin ilman kilpailua, riitaa ja toraa. Maahan tulee varmempi ja pitkäaikaisempi rauha kuin rauhanenkelin poliittisen ohjelman mukaan ja diktaattori näyttää laakereita, vastaanottaa tuhansittain onnittelusähkösanomia, saa kukkia ja lahjoja. Häntä maalataan ja muovaillaan eri asennoista, koko isänmaallinen kansanaines on haltioissaan erikoisen hyvin onnistuneiden

taiteellisten tulosten johdosta. Vastustajat maalailevat ja muovailevat myös häntä, mutta aivan toisin tuloksin. Lehmän sarvet siirtyvät hänen päähänsä ja kuva muistuttaa oikeastaa enemmän pirua kuin ihmistä, mikä on tarkoituskkin. Toisten mielestä hän on itse pääpaholainen, joka olisi nujerrettava, ja toiset pitävät häntä isänmaan pelastajana, rohkeana, epäitsekkäänä miehenä, jonka tahtoa olisi kaikkien ilman poikkeusta seurattava.

Luutnantti Sisukas keskeytti tällä hetkellä kertomuksensa, kun huomasi Matran haluavan käyttää sananvuoroa. Ja niin jutteli Matra vielä juhlilla tapaamistaan merkkihenkilöistä. Ilokseni äkkäsin minä siellä myös maan tärkeimmän liikemiehen, sanoi Matra, erään suurtehtailijan, jonka hymyilevä ja ystävällinen olemus aina herättää mieltymystä ja kiinnostaa kanssaihmisii. Hän on tietysti älykäs, kekseliäs ja kaikin puolin lahjakas mies, joka oli ottanut elämäntehtäväkseen kansan terveyden parantamisen useimmin uusiintuvissa sairaustapauksissa. Isänmaallisena ja kotimaista teollisuutta harrastavana oli hän aina vastustellut ulkolaisia tuotteita ja päättänyt vihdoinkin ryhtyä tositöihin vieraan kauppavallan tukahduttamiseksi. Kaiken muun ohella tuli hänestä hyvän menestyksen saavuttanut kapselitehtailija, jota sairaat ja vaivaiset kaikissa maan kolkissa siunasivat hyväntekijänään. Maailman mainiot „Koti-kapselit” menivät erikoisen hyvin kaupaksi, vierasmaalaiset tusinatuotteet syrjäytyivät ja mies alkoi rikastua silminnähävästi. Mutta ulkomaalaiset tehtaات olivat upporikkaita jo ennestään ja ryhtyivät nyt rahanvoimalla taistelemaan kotimaisen tavaran tuottajaa vastaan. He liittyivät yhteen, perustivat taistelurahaston ja kylvivät suuria määriä rahaa ympäri

nujertaakseen kotimaisen tehtaan. Työ oli kyllä vaikeaa, mutta raha tekee tehtävänsä, kuten olette jo monesta esittämästäni esimerkistä nähneet. Maan vaikutusvaltaisimpiin virkailijoihin kuului muuan pillerineuvos, jonka tahdosta riippui moni asia. Hän oli niin korkea herra, ettei häntä noin vain uskallettu lähestyä. Minut kutsuttiin jälleen apuun, huomautti Matra. Kansani tehtiin sopimus neuvoksen voittamiseksi suunnitellun toimenpiteen puolelle ja minä tartuin tunnetulla tarmollani asiaan käsiksi. Kauvan sain neuvoksen kanssa tinkiä, ennenkuin sain asian sellaiselle tolalle, että itsellenikin olisi jäänyt muutama sata tuhatta vaivoistani. Minä sanelin myös päätöksen sanasta sanaan. Kaikki valmiit „Koti-kapselit” oli luovutettava ulkomaalaisten liitolle, tehdas oli hävitettävä ja tehtailija köyhäintaloon. Tavara takavarikoitiin, mutta sen pitemmälle ei ehditty vielä, kun tuli lukuisat kansalaiskoukukset sekä nämä kuninkaalliset juhlat ja tehtailija sai olla niissä läsnä poikineen ja tyttärineen. Seurasin hänen kintereillään pitemmän aikaa ja tein sen huomion, että kaikki vieraat poikkeuksetta käittelivät häntä, onnittelivat isänmaallisesta työstä ja valittelivat samalla häntä kohdanneen väkivallanteon johdosta. Tultuaan diktaattorin luo muodostui kohtauksesta illan huippukohta. Läheiset nuoret miehet nostivat tehtailijan käsivarrelleen ja kohottivat hänelle hyvähuudon. Tämä tietysti herätti huomiota siinä määrin, että kaikki ihmiset tunkeutuivat samaan joukkoon, vaikkeivät vielä tienneetkään, mistä oli kysymys. Hiljaisuuden tultua viritti pienempi kuoro juhlatilaisuutta varten sepi-tetyn „Kapseli-laulun”, jonka loppusäkeihin yhtyi koko juhlayleisö. Laulun loputtua kohotti diktaattori käntensä ja lausui mahtavalla äänellä olevansa kotimaisen

teollisuuden kannalla ja erikoisesti antoi tunnustuksen tehtailijan pyrkimyksille, jotka olivat jaloja ja terveellisiä. Hän sanoi usein itsekin tarvitsevänsä pääparannusta, kun valtiolliset kokoukset ja huolet heikentävät hermoja, eikä apua tule mistään niin helposti kuin puheena olevista kapseleista. Kun hänelle sivulta huomautettiin, ettei niitä enää voitu saada viranomaisten suorittaman takavarikoimisen takia, niin suuttui hän silmittömästi, kutsui heti pääsihteerinsä ja antoi määräyksen takavarikon peruuttamisesta ja neuvoksen eroittamisesta. Tarpeen tullen lupasi hän tehtailijalle valtion avustustakin, mutta tästä kunniasta tehtailija kieltäytyi mitä jyrkimmin, lahjoittipa vielä päälle päätteeksi punaiselle ristille sievoisen määrärahan hoitajattarien valistamista varten siihen suuntaan, että yleensä käyttäisivät vain kotimaisia lääkkeitä ja koettaisiva vaikuttaa puolestaan kapselien mekin lisääntymiseen, mistä samalla johtuisi kansan pikainen ja täysi tervehtyminen.

Yksiaänisen yhteislaulun jälkeen tuli muutakin ohjelmaa. Sotilassoittokunta oli esittänyt muutamia isänmaallisia kappaleita jo aikaisemmin sekä nuorison iloksi joitakin tansseja, johon nuorison leikkiin osallistui koko joukko vanhempaakin väkeä aina kuningattareen saakka. Valtion päämiehen ympärillä hääräili sellainen liuta onnenonkijoita ja etuiliijoita, ettei hän millään päässyt pyörähtämään jazzia, tuota mustien ja valkoisten yhteistä kansallistanssia, josta ollaan pääsemättömissä. Kaikkialla jazzataan, koulujen käytävissä, luistinradoilla ja uimahalleissa, pallokentillä ja painimatoilla, kaikkialla muuallakin eikä vain kuninkaallisissa linnoissa. Kirkoissa ja hautausmaalla ei minun aikaani vielä jazziorkestereja näkynyt, en voi

taata, etteikö siellä olisi tällä välin tultu seuranneeksi ajan vaatimuksia. Kuten huomannette, hyvät herrat mustaihoiset, sanoi Matra kohteliaasti väliin, nyky-päiväisen kulttuurin juuret ovat löydettävissä juuri täältä teidän aarniometsistänne. Onko sitten ihme, että valkoiset niin vimmatusti pyrkivät tunkeutumaan asuinsijoillenne, josta niin paljon hyvää olisi heille tiedossa henkiselläkin alalla eikä vain taloudellisessa merkityksessä. Niin, taiteellista ohjelmaa siis jatkettiin monessa muodossa. Ensin tuli järjestyksessä harmonikkasoittoa. Yksitoista miestä veteli yht'aikaa minkä käsistä läksi. Tämäkin oli kansallista musiikkia. Miel-tä ylentävää ja niin innostavaa, että kaksi sydän-maan parlamentaarikkoa riensi emäntineen heti lattialle polskaamaan, vaikka ulkolaisten lähettiläiden kunni-aksi soitettiin heidän kansallislauluaan. Kun väki nousi kohteliaasti pvstyyn, niin tuli näille kahdelle kova kiire ennättää lattialle ennen mahdotonta tungosta ja sitäpaitsi tahtoivat he näyttää kuntoaan muussakin kuin turhanpäiväisessä suunsoitossa parlamentin puhujala-valla, jossa teossa olivat kuuluja mestareita. Aina olivat lausunnoissaan vastaan, oli kysymys ollut vaika omien palkkojensa koroituksesta. Niinpä nytkin. Kun toiset seisoivat asennossa hymnejä kuunnellen, niin nämä heiluivat kuin kylänsä nurkkatansseissa. Soiton loputtua taputti yleisö innoissaan käsiään, minkä parlamentaarikot ottivat itseensä ja kumarteli-vat joka suunnalle mahdollisimman kohteliaasti, kun luulivat mielenosoituksen kohdistuneen heihin tanssin johdosta. Yleisö hymyili ja tanssiparit olivat onnellisia.

Tämän jälkeen piti juhlien ohjaaja, tuo minun nenästä vetämäni hieno herra, tervehdyspuheen kiit-täen samalla siitä huomaavaisuudesta, mikä hänen

osalleen oli tullut, kun kansalaiset hänen kutsuaan seuraten olivat niin lukuisasti saapuneet valtakunnan huomattavimpaan juhla- ja tanssitilaisuuteen. Hän lausui vaatimattoman toivomuksensa, että läsnäolijat vastaisuudessaakin muistaisivat häntä, jos mieli päästä toistenkin linnan kutsuihin. Hän ilmoitti kuninkaallisten hankkineen täksi illaksi kaksi itämaalaista tanssijatarta erikoisnumeroita varten, mutta varoitti samalla herroja pidättäytymään liiallisesta tunkeilevaisuudesta, koska näille salaperäisille kaunotarille oli jo etukäteen toimitettu illan jatkajaisiin tarvittavat holhoojat. Nimiä ei maininnut. Jännittynein katsein odottelivat sekä siviiliherrat että sotilaskeikarit tanssitähtien esiintymistä. Hetket olivat varsin tärkeitä, jokaisen teki mieli saada nähdä heidät aivan ensi silmänräpäyksestä lähtien. Soitto alkoi. Se oli alkuperäistä itämaalaista soittoa, radion välityksellä kuunneltavaa. Veri kuohahti monen suonissa, jäsenet hermostuivat ja silmät vilkkuivat. Sali pimenee ja katon rajalta kiitävät valonheittäjien moniväriset säteet. Ensin tulee yksi sulotar esiin. Kumartaa ja lähettelee lentosuukkusia. Äskeiset parlamentaarikot ottavat jälleen itseensä ja vastaavat huomaamattaan, että emäntänsä seisovat vieressä ja nykivät heitä takinhihasta. Luulivat vain kateellisten naapurien tekevän heille kiusaa. Tanssijatar oli naamioitu, mikä herätti yleistä hämmästyä. Muuta pukua ei hänellä ollutkaan, mikä myös herätti hämmästyä. Vain kevyt harso liehui ilmassa. Vartalo oli kaunis, samoin jalatkin. Kynnet pitkät ja kiiltävät, suu punainen, rinnat pyöreät, sanalla sanoen kaikki oli tosiaankin mallikelpoista. Tanssi myöskin. Hetken kuluttua ilmestyy toinen yhtä hemaiseva, oli vaikeata valita, kumpaa katseli. He olivat kuin

kaksoissisarukset, yhtä pitkiä ja kaikin puolin saman muotoisia, kun kummallakin oli naamari, ettei silmäkulmia eroittanut. Ihonväristä hieman epäiltiin heidän olevan alkuperäisiä itämaalaisia, mutta piti uskoa, kun kerran ohjaaja niin ilmoitti. Esityksen jälkeen kierteli kaikenlaisia huhuja muka petoksesta ja narraamisesta, kun joku tiesi kertoa tunteneensa molemmat omiksi ihmisiksi. Toisella oli ollut luoma vasemmassa pohkessa ja toisen sormessa tuntemansa sormus. Näin väitti muuan julkea nuorukainen. Seuraavaa ohjelmanumeroa ei kukaan joutanut kuuntelemaan, miesten kesken keskusteltiin ja väiteltiin tanssijattarien nimistä ja naiset kerskuivat osaavansa tanssia aivan yhtä kauniisti ja taiteellisesti, jos vain ilkeisivät esiintyä noin alastomina. Parlamentaarikko-tanssimestarit kielsivät emäntiään jyrkässä äänilajissa yhtymästä tuohon kehuskeluun, sanoivat kyllä tietävänsä, minkä näköisiä he ovat. Taisi tulla pari perheriitaa pitkäksi aikaa.

Huhuissa oli perää. Toinen noista kahdesta suosiota saavuttaneesta naisesta oli kuuluisa, tunnettu káunotar, joka kansainvälisten suhteittensa johdosta oli joutunut omituiseen valoon ja siitä syystä pidettiin tutkintovankeudessa, mutta oli tuotu nyt näyttämään tahtaan, minkä avulla oli pannut niin monen miehen pään pyörälle vapaanakin ollessaan. Toinen oli myös tullut kuuluisaksi rakkausseikkailuistaan ja tunnustettiin ehdottomasti valtakunnan kauneimmaksi, mutta samalla myös álykkääksi ja rohkeaksi naiseksi. Oli antanut eráälle miesroistolle mitä kuuluu ja eli nyt onnellisena, kaikkien kunnioittamana ja ihailemana aviovaimona. Elámáńkokemus ja moninaiset sielulliset kársimykset olivat elávöittäneet náitä naisia heidän esiintyessáńń áskeisessä orjantanssissa. Ruumiillisen sulouden ohella

havait si liikkeissä syvää henkeä ja antautumusta, jokainen asento kuvasi eri mielialaa ja tunnelmaa. Milloin tehtiin ankaraa työtä, milloin levättiin, milloin puolustauduttiin raakojen esimiesten hyökkäyksiä vastaan, milloin taas intohimoisesti nautittiin kuvitellun, nuoren, voimakaslihaksisen rakastajan hyväilyistä ja kiskauksista. Tanssiesitys oli sujunut hyvin, sen sanoi jokainen, vaikka esiintyjien salaperäisyys oli ensi alussa kiinnittänyt siinä määrin huomion, että henkilöky symys joutui etualalle itse tanssin antaman nautinnon ja huvin rinnalla. Yleisö oli haltioissaan ja tanssi oli toistettava. Ohjaaja säteili tyytyväisenä ja kädestä pitäen kiitteli kaunottaria sekä johdatti heidät arvokkaasti pukuhuoneisiin. Pitkä jono miehiä seurasi perässä, ovet sulkeutuivat heidän nenänsä edessä ja herrat saivat tyytyä siihen seuraan, mikä salissa odotteli uuden jazzin alkamista.

Muiden suuruuksien ohella näin juhlilla vielä maan toiseksi tärkeimmän virkamiehen, nimittäin valtakunnan henkilääkäriä, joka monet suurtähdet rinnassaan mukavasti lekotteli häntä varten varatussa nahkatuolissa. Hän kertoi olevansa kovin rasittunut ankarasta ja loppumattomasta työstä. Paitsi hovia oli hänen hoidettavanaan maan kaikki mielisairaalat, tutkittava sekä virkamieskunnan sieluntila tyhmyyksiä tehtäessä että parannettava niitä poloisia kansanmiehiä, jotka virkamiesten vitkastelun takia asioita käsiteltäessä olivat menettäneet järkensä. Ovatpa merkillisiä nuo virkamiehet, tuumaili henkilääkäri, kun pitävät asiakirjoja pöytälaatikossa vuosimäärin, vaikkei monellakaan ole muuta tehtävää kuin lukea romaania tahi jutella maailman tapahtumista kahvikupin ääressä. Joskus käväisevät pankissa uusimassa vakseleitään, joita on pak-

ko olla, muutenhan ei olisikaan mikään virkamies. Niin, virkamies olen minäkin, sanoi hän. Saan maksaa lain mukaisen veron, en voi yhtä satastakaan salata. Mutta vapaat ammatinharjoittajat, tarkoitan tässä omia virkaveljiäni lääkäreitä, he ovat onnellisessa asemassa, kirjoittavat veroilmoituksiin, mitä haluavat, ota ja tarkasta. Onpa tosiaankin ihmeellistä, lisäsi Matra omasta puolestaan, minä olen käynyt säännöllisesti kahden naislääkärin luona, tarve vaatii, kun on niin monen herran kanssa seurusteltava viran puolesta, ja ihmeekseni huomaan heidän tulonsa pienemmiksi kuin omani, vaikken minäkään merkitse muuta kuin valtiolta saamani pienen palkan. Mutta nuo professorit, nehän vasta kunniallisia ovat, kun kiskovat neljältäkymmeneältä potilaalta päivässä keskimäärin satasen ja vähintäin kolmasti viikossa tekevät suuremman leikkauksen, josta veloittavat kahdesta kymmeneen tuhanteen, ne vasta kitupiikkejä ovat, kun ilkeävät valtiota pettää tuolla tavalla. Mutta mene ja todista heidän petoksensa, heti lähtevät ilkeämieliset huhut liikkeelle ja sanomalehtien palstoilla luet omat tautisi ja vikasi. Ei voi tehdä mitään, jos vain lääkärinapua tarvitset. Henkilälääkäri on pelastanut monta valtiolle tärkeätä miestä pahemmista seurauksista. Kun pankinjohtaja sattuu tekemään liiaksi tilankauppoja käsillä olevilla pankin varoilla omaan ja ystäviensä tiliin sekä joutuu erehdyksestä tappiolle ja säästäjien silmissä huonoon valoon, niin minä toimitan hänet huoleti sairaalaan, sillä se on kuitattu, selitteli henkilälääkäri. Ja jos joku laatii perintökirjan köyhille sukulaisilleen eikä anna kaikkia miljoonejaan arvossa oleville tutuilleen, niin minä pistän hänet hulluinhuoneeseen ja julistan perintökirjan mitättömäksi. Oikeutta täytyy jakaa tässä maassa, kun kerran on

siihen valtaa ja voimaa, sanoi henkilääkäri viimeiseksi, nousi ja läksi kävelemään kahvipöytään päin.

Henkilääkärin poistuttua paikaltaan istuutui samaan nojatuoliin toinen pöhömahainen herrasmies, otti tupakkakotelonsa ja tarjosi lähellä olleille omia sikaareita, vaikka talon puolesta kyllä oli vapaasti käytettävissä moninainen varasto sekä kotimaista että ulkolaista tupakkaa. Tämä sanoi olevansa tukkukauppias se ja se, mutta kun ei kukaan tuntenut sen nimestä miestä, niin arvattiin heti hänen olevan paremman puoleisen salakuljettajan. Asia selvisi kokonaan, kun hän kehui myyvänsä pelkästään alkuperäisiä vanhoja tavaroita ja oikeita hollantilaisia sikaareita, joita oli juuri antanut maistiaisiksi. Hän oli verrattain lihavan näköinen ukko, mutta sanoi avoimesti olevansa laiha rutkale, jonka kauppamatkoilla täytyy aina esiintyä paksuna komersanttina, ettei herättäisi epäilystä tullipaikoissa. Kun aina on yhtä pyöreä, niin läpäisee myös rajapaikoissakin. Lastenpatja oli hänellä nytkin mahan päällä ja komealta mies näytti. Kehui joskus tuoneensa pukunsa sisällä kokonaista kuusi hopeakalustoa, toistakymmentä arvokasta taulua, viisi laatikkoa sikaareja, kolme tusinaa naisten housuja, joita varmasti oli monella läsnä olleella naisella, ja jotain vielä, mistä ei lähemmin puhunut. Ehkä kiellettyä pariisilaista apteekkitavaraa, mene ja tiedä. Asiaan innostuneena kirjoitti moni hieno herra hänen nimensä ja osoitteensa savukekotelon kanteen ja lupasi ensi tilassa tulla solmiamaan liiketuttavuutta. Tukkukauppiaalla oli hyvä menestys, se täytyy myöntää. Hän sai lisään monta uutta asiamiestä eikä siis ollenkaan valitellut sitä ajanhukkaa, mikä hänelle koitui tullessaan näille juhlille.

No niin, sanoi tähän väliin luutnantti Sisukas, esi-

telmämme on kaiketi venynyt pitemmäksi kuin olimme ajatelleet. Teidänkin kärsivällisyytenne on joutunut koetukselle, hyvät herrat heimopäälliköt. Vakuutan varmasti voivani jatkaa kuninkaallisten juhlamenojen ohjelman selostusta vielä jonkun aikaa, mutta eiköhän liene viisainta meidän itsemme juhlia parhaamme mukaan ja jättää menneet asiat sikseen. Olettehan jo saaneet yleispiirteisen kuvan muun maailman oloista ja kaiken lisäksi vielä vaatimattoman selostuksen ruhtinaallisia ympäröivistä henkilöistä, jotka kauttaaltaan luetaan kerma- eli valiojoukkoon. Se on parasta ylhäisöä, mitä on olemassa. Kansojen syvät rivit ovat toisenlaista ainesta. Tavalliset, ahtaissa oloissa elävät ihmiset ovat puhtaampia ja siveellisempiä, heidän työnsä on monessa suhteessa rehellisempää ja kunniallisempaa. Vain muutamat onnenonkijat ja hännänheiluttajat nousevat heidän riveistään, hylkäävät oikean ammattinsa ja kansanvaltaisuuden nimessä pyrkivät korkeammalle, vaikutusvaltaisiin asemiin ja virkoihin. Entinen rehellinen ja todellinen maahenki karisee heistä poliittisten tuulten mukana huuthelkkariin ja he opettelevat matkimaan herrojen kujeita joka suhteessa. Omasta mielestään heistä tulee kaikkitietäviä neropatteja, he tuntevat tarkoin lait ja pykälät, osaavat neuvoa teknillisesti sivistyneitä ja oppineita ammattialaan kuuluvissa asioissa, he tuntevat kansantalouden ja ulkopoliitiikan tärkeät ongelmat, salakareja eivät luule kohtaavansa missään. Niin varmoja ovat nämä nousukkaat toiminnassaan, ettei järkevällä talonpojalla tahi itsenäisesti ajattelevalla muulla kansalaisella ole mitään sanomista, kyllä hännänheiluttajat yhdessä muiden korkeiden virkamiesten kanssa maan asiat hoitavat. Löytyy tarpeeksi eri nurkkakuntia, jotka johtaville ohjeita antavat. Ken

totuutta harrastaa ja rehellisesti tahtoo isänmaallista työtä tehdä, hänet leimataan petturiksi ja luopioksi, ammattiveljiensä mustaajaksi ja vaikka miksi. Omien salaisten rikostensa, valtionvarojen väärinkäytön tahi lainhalveksimisen ja oikeusmurhan, peittämiseksi tehlataan viattomat ihmiset kurjimmiksi olennoiksi, vain siitä syystä, että he ovat vaatineet rehellisyyttä ja oikeutta. Mutta saako sitä oikeusvaltiossa? Minä kysyn vaan, sanoi Sisukas. Te mustaihoiset olette valkoisten mielestä raakalaisia, ihmissyöjiä, pakanoita, kunnottomia olioita, jotka pitäisi saada tuhotuiksi sukupuuttoon, jotta länsimainen sivistys leviäisi tarkasti kautta maailman. Siihen ainakin siellä meillä päin pyritään. Mutta siellä erehdytään. Me, Matra ja minä, olemme nähneet teidän elintapanne, olemme tutustuneet teidän oikeuskäsitykseenne ja kunniallisuuteenne, me uskallamme vakuuttaa vilpittömin sydämin näkevämme täällä paljon enemmän kaunista ja ihailtavaa kuin muualla, josta olemme tulleet. Me valitamme kuulumamme toiseen rotuun eikä teihin, hyvät isännät. Jospa olisimme olleet tämän kylän lapsia, niin ei meidän olisi tarvinnut lähteä pakoon oikeuden tuomiota eikä sen uhkaakaan. Me, olojen pakosta rikollisten joukkoon joutuneet, tosin vain pikkurikollisia oikeitten rinnalla, me saamme lymyillä aarniometsissä ja suurrikolliset johtavat valtakuntia, keräävät kansalta verot ja elelevät kuin viimeistä päivää. Emme masennu emmekä lannistu kuitenkaan. Palaamme takaisin kotikonnuillemme siinä toivossa, että asiat oikein tutkitaan, tosirikolliset teljetään vankiloihin ja me heidän vaatimattomat orjansa ja palvelijansa, pikkuihmiset, kärsisimme vain sen, mikä meidän osaksemme lain oikean tulkinnan mukaan kuuluisi.

VIIDESTOISTA KERTOMUS

Jos lentomatka mustien maanosaan olikin ollut hermoille käypää, vaivaloista ja seikkailurikasta, niin paluumatka oli sensijaan rauhallista ja ylllistä oleilua suurlaivan matkustajana ilman huolia ja rasituksia. Matralla ja luutnantilla oli jälleen hienoa seuraa, vain ylhäisöä ja muuta varakasta väkeä oli ensi luokan matkustajina. Oli käyränokkaisia, joita ei voinut välttää missään paremmassa paikassa, oli diplomaatteja ja suurliikemiehiä, jos oli myös salaperäisiä, mutta hienosti puettuja olijoitakin. Elämä oli muuttunut toiseksi kuin mitä se oli ollut kuukausimäärin. Oikeastaan eivät Matra ja Sisukas vielä koskaan olleet tunteneet itseään niin vapaiksi ja huolettomiksi kuin tällä pitkällä laivamat-

kalla, huolimatta tietymättömästä tulevaisuudesta perille saavuttua. He ottivat kaiken leikin kannalta, satua oli heidän mielestään koko elämä, niin vaiherikasta se oli ollut. Mahtoikohan todellisuus vielä eteen tulla, sitä joskus hiljaisina hetkinään mietiskelivät. Heillä oli paljon kerrottavaa toisille matkustajille ja puolestaan kuulivat mielenkiintoisia kertomuksia muilta kaukaisilta mailta, jotka olivat jääneet heiltä näkemättä. Paratiiseista tiesivät monet kertoa, sellaisista maailman ääristä, joissa ei vääryyttä eikä rikollisuutta tiedetty lainkaan olevan ja luontokin oli senmukaista. Alituiseen kaunisti säätä, aurinkoa ja vilvoittavia tuulia, luonto rehevää ja anteliasta. Laivalla saatiin radion avulla kuulla tuttuja säveleitä ja uutisia sivistyneen maailman kaikilta ääriä. Toisaalta se tuntui hauskalta, mutta toisaalta muistui niiden vaikutuksesta mieliin kirottu menneisyys, ainakin Matra näin ajatteli. Urheiluharrastuksin ja pelipöytien ääressä aikaa kulutettiin ja ikävät asiat mielestä karisteltiin, mikäli ne hetkeksi vapauttivat herkän ihmisen. Matra ei suinkaan ollut herkkä aikaisemmin, mutta nyt oli hänen entinen karu luontonsa pehmittynyt, matkat ja seikkailut olivat kaikei muutoksen tehneet. Ruumiillisesti olivat molemmat ystävämme kyllä karaistuneita, sielulliset tunteet olivat taas käyneet entistä herkemmiksi. tosiasiassa ei voi kieltää. Luutnantti oli onneksi löytänyt matkustajien joukosta itselleen vakituisen seuratoverin, erään nuorenpuoleisen, varakkaasti puetun ja esiintyneen neitosen joka setänsä kanssa oli tehnyt pitemmän huija- ja liikematkan etelämaihin. Heidän välilleen sukeutui läheinen suhde ja, mikäli sedän silmä välitti, piileskelivät he yhdessä jossain salaisessa nurkassa. Matra oli apuna tilaisuuksia järjestämässä kiemaillen sillä aikaa

sedän seurassa, johon kuului myös laivan toinen perämies, rehti ja kohtelias vanhapoika, kuten hän väitti olevansa. Kilvan hakkailivat nämä kaksi miestä, perämies ja setä, Matraa, joka oli jälleen kuin kala vedessä. Hän oli saanut olla erakkona pitkän ajan, vain hätävarana oli luutnantti, kohtalotoveri, ollut. Senhän jo tiedämme. Ei Matra viihdy yhden parissa, hänellä täytyy olla ihailijoita joka puolella, olihan siihen jo tyttösestä pitäen tottunut.

Parin viikon päästä piti vaihtaa laivaa. Kaihomiehin erottiin hauskastä ja miellyttävästä seurasta. Setä oli luvannut Matralle vapaan matkan omaan maan-osaansa ja hänen holhokkinsa pikku-neitonen oli mennyt salakihloihin luutnantti Sisukkaan kanssa. Oikeastaan olisivat he molemmat voineet aivan esteettömästi jatkaa maailmalla oloaan, mennä minne tuuli vei, mutta koti-ikävä painoi sentään mieltä. He lupasivat vastaisuudessa käydä ystävällisiä matkatovereitaan tervehtimässä ja luutnantti tietysti sanoi tytölle tulevansa hänet naimaan, kun saa isältä perintöosuutensa. Suuressa kaupungissa, jossa laivoja vaihdettiin, pidettiin vielä liikuttavat erojaisjuhlat hienossa ravintolassa sedän kustannuksella. Tilaisuus oli sitä liikuttavampi, kun sedän täytyi vasten tahtoaan katsella vieraan seikkailijan liian läheistä suhdetta veljensä tyttäreeseen ja samalla esiintyä Matran julkisena ihailijana. Mutta suuressa maailmassa on paljon sallittua, sen tunsikin jokainen tässäkin seurassa mukana ollut. Veljentytär läksi illallisen jälkeen luutnantin kanssa kaupungille ajelulle ja joutuivat nämä kaksi ihmistä lopulta erääseen toiseen ravintolaan, jossa saivat olla aivan rauhassa kenenkään tuntematta. Matra taas sai sedän narra-
tuksi hotelliin loppuilltaa viettämään ja niin meni se yö

että humautti. Aamulla kiiruhti kukin omaan laivaansa ja matka jatkui edelleen uusien tuttavuuksien ja perämiesten seurassa.

Toisella laivalla oli elämä koko joukon tukalampaa kuin edellisellä. Myrsky raivosi ja matkustajat sairastelivat. Seuraa oli alussa vaikeata löytää, kun ruokailu-aikoina näkyi kovin vähän väkeä liikkeellä. Vain muutama mieshenkilö ja joku voimakkaampi neitonen, joka ei merikivusta tiennyt mitään. Matrakin sairastui, mutta Sisukas kesti koettelemukset ja käveli kannella paljon siten säilyen ikävyyksiltä. Laivan lääkäri huolehti pahimmista sairaista ja laivaväki jakeli toisille kuuluisia „Koti-kapselien poikia”, jotka olivat ennen mainittujen jälkeläisiä. Ne olivat erinomaisia, tehosivat aivan satumaisen nopeasti ja kansa parani. Vähitellen tuuli laimeni ja matkustaminen alkoi tuntua siedettävältä. Ihmisiä ilmaantui joka aterian aikana yhä uusia ja lopulta oli ruokasali aivan täynnä, joten meidän ystävillemme alkoi kultainen aika, kun oli mahdollisuuksia hankkia reipasta ja kiinnostavaa matkaseuraa. Ilokseen kohtasivat Matra ja Sisukas oman maankin asukkaita, jotka olivat palaamassa joltain valtion komennukselta. Siis virkamiehiä ja sotilashenkilöitä. Matran sydän ensin vavahti kuullessaan tuttua murretta, mutta hermostuneisuus lakkasi äkkiä, kun tanssi soitto alkoi ja hänet vietiin lattialle. Oli edelliselläkin laivalla tanssittu, mutta siellä vangitsi Matraa sekä sedän että perämiehen seura, joista ei kumpikaan hypiskellyt, istuivatpa vain pelaten tahi ryypiskellen. Senpätähden mieltä Matra näihin maamiehiinsä, kun heti pääsi tanssiin. Ja sitä tietä vahvistui tuttavuus ja ystävyys. Juteltiin kaiken maailman asioista. Kerrottiin nähtyä ja kuultua. Kotipuolestaan eivät meidän ystävämme

olleet pitkään aikaan mitään kuulleet, mutta varovaisuussyistä pidättäytyivät liialta uteliaisuudelta ja jännityksellä odottelivat toisten puuttumista kotoisiin asioihin, erittäinkin politiikkaan. Vasta toisena päivänä tulivat oman maan asiat puheeksi ikäänkuin sattumalta, kun radiosta tiedoitettiin pienistä kahakoista, joita oli eilen ollut kotimaan pääkaupungissa. Kuusi kuollutta vain, ei sen suurempi asia. Eikä yhtään haavoittunutta, se selitti jo tarkemmin tilanteen. Ei ollut siis kysymys kapinasta, olivahan vain tuollainen pieni perheriita ioko tytöstä tahi pullosta. Vierasmaalaisille oli vaikeata selittää koko juttua, kun eivät olleet koskaan edes oikeata tappelua nähneet rauhan aikana. Sota oli eri asia. Joka tapauksessa ilmoitettiin heille mielipiteenä, ettei ollut sotaa eikä kapinaa, joten kukin sai rauhassa jatkaa matkaa ja nousta perillä maihin ilman aseellista vastustusta.

Herkullisen aamiaisen jälkeen istuutuivat Matra ja Sisukas maamiehinensä erääseen rauhalliseen nurkkaan ja alkoivat innostuneen keskustelun, jolle antoi huomattavaa virikettä hyvänmakuinen etelän viini. Säännöllisesti tyhjennettiin pullo toisensa jälkeen, mutta ei ollut mitään vaaraa tappeluista ja murhista. Päinvastoin läheni ystävyys nopein askelin ja yhä avomielisemmin suhtauduttiin seuralaisiin. Kävi ilmi, että kotimaassa oli noussut valtava kansanliike, jonka voiman ja vallan seurauksena oli, että alkoi suuri rottasota, mutta veretömin keinoin. Kaikki valtakunnan juurien nakertajat, maamyyrät ja salamaurit, olivat joutuneet telkien taakse. Niitä kertyi niin suuri joukko, että puolet siveellisesti katsoen viattomista sakkovangeista tuli päästää vapaaksi. Vuorot olivat vaihtuneet, tuomarit ja muut korkeat herrat joutuivat hetkiseksi lepopaikkoihin ja

rehellisin kansanaines, talonpojat, työmiehet, käsityö-työläiset ja pikkuvirkamiehet, sai palata kotiin ja jatkaa keskeytynyttä isänmaallista työtään, Jos tällä hetkellä olisi pidetty kuninkaallisia kutsuja, niin vähiin olisivat vieraat jääneet, kerma olisi puuttunut melkein kokonaan. Näin kertoivat äskettäin kotimaassa olleet ja sanomalehtiä seuranneet seuratoverit. Hienoa oli joka vankilassa, sanoi muuan heistä, mutta ei tainnut olla kunniamerkkejä sillä kertaa rinnassa eikä heitä kunniajäseniksi nimitetty, olivatpahan vain tavallista huomattavampia vankeja, kansan tuomion saaneita suuria rottia. Mahtoi käydä heidän sisulleen. Mutta oikein se oli, kunhan pysyisivät valtion syöttiläinä hiukan vaarattomammissa paikoissa kuin korkeissa asemissa suurilla palkoilla ja kansalta ryöstämällä sivutulolla. Matran sydäntä hiveli eri tavalla, kun hän tämän kuuli. Sanoi kotiin päästyään paljastavansa kaiken, mitä tiesi. Lupasi istua itse linnassa vaikka viisi vuotta, jos saisi vain yleisen tilanteen korjatuksi ja kansan vapaaksi todellisista verenimijöistä, noista rotista, jotka niin paljon olivat hänenkin tietensä maalle tuhoa tuottaneet. Kuultuaan vielä, että maan raha-asiat olivat menneet aivan huntingoille, ettei ulkomaalaisia lainoja voitu hankkia ei niin millään, kimmastui Matra ja kehäsi järjestävänsä tästä puoleen yksinomaan valtakunnan yhteisiä raha-asioita eikä vain ystäviensä, tuhlaavien upseerien ja korkeiden herrojen, yksityisiä rahantarpeita. Todellinen sydämensuru valtasi tämän naisen. Jos hän olisi suinkin aavistanut kansan nousun, niin olisi jäänyt vaikka vankilaan odottamaan täysin tietoisena siitä, että hänet olisi ehdottomasti heti vapautettu, sillä hän ei pitänyt itseään oikein rikollisena, vaan ainoastaan vaikutusvaltaisten suurrikollisten välikap-

paleena, vastustusvoimaa vailla olevana käskyläisenä, joka kaikin keinoin oli pakoitettu seuraamaan korkeammalta tulleita käskyjä ja määräyksiä. Sisimmässään hän kyllä tunnusti olevansa kanssarikollinen, mutta silti pieni tekijä ylijohtajien ja kunniajäsenien rinnalla. Hän kertoili toisille monista seikkailuistaan, lemmensuhteistaan ja niistä johtuneista seurauksista. Kuvaili menestystään ja suurten tulojen hankintatapaan, jotka tulot supistuivat kuitenkin mitättömiin siihen nähden, mitä toiset saivat, nuo hänen asiakkaansa, valtiotalouden ja politiikan hakamiehet.

Hetki hetkeltä kiintyivät matkamiehet yhä enemmän Matraan. Hän oli niin suloinen, että vaikka häntä olisi odottanut kuolemantuomio, niin joka mies olisi ollut valmis tekemään kaikkensa hänen edestään. Hänen suosiostaan alkoi jälleen valtava kamppailu. Hän viehätti sekä naisena että suurpoliittisena henkilönä. Riidan välttämiseksi heittivät kaverukset korttia, mikä määräsi lähemmän seurustelun järjestyksen. Yhtä kylmänä kuin ennenkin alistui hän kohtaloonsa ja seurasi sitä miestä hyttiin, jonka miehen oli onnistunut nostaa patakuningas. Korkea herra oli jälleen hänen tietänsä ohjaamassa. Totuttuun tapaansa esiintyi hän nöyränä ja kuuliaisena kansalaisena ja antautui. Tällä kertaa ei vain käskystä, vaan myös omasta hartaasta toivomuksestaan, sillä kortti oli osunut oikeaan mieheen, juuri siihen, jonka hyväilyä hän oli enimmin odotellut. Onni oli siis häntä potkaissut taas pitkästä aikaa. Matra katosi. Samoin myös suurin ja voimakas mies joukosta. Hauskaa iltaa, huudettiin heidän jälkeensä.

Nyt jäi luutnantti Sisukas yksin toisten miesten pariin. Hän kertoili mustaihoisten ystävällisyydestä ja

kaikesta siitä hyvästä, mitä olivat Matran kanssa saaneet osakseen. Korvat höröllä kuuntelivat juomatoverit hänen juttujaan, eivät ottaneet puoliakaan todeksi, vaikka hän aivan vilpittömästi esitti asiat totuudenmukaisesti. Eihän hänellä ollut mitään syytä valehdella eikä pettää toisia. Pöytävieraat olivat ihmeissään. Heidän oli vallan mahdotonta uskoa Sisukkaan puheita, kun hän kehui mustien oikeudentuntoa ja rehellisyyttä sekä mainitsi, että hänen oli aivan mahdotonta lähennellä ketään mustaa naista, niin mieli kuin olisi tehnytkin. Kuolema olisi ollut seurauksena, jos olisi uskaltanut. Täytyi tyytyä vain Matraan, kohtalotoveriin. Hyvä oli niinkin, arveli luutnantti, ja hyvä tekijä hän onkin. Aika kului vilkkaassa keskustelussa. Naisseuran puutteessa noustiin vihdoin ylös ja suunnattiin askeleet tanssisaliin, jossa elämä oli mitä äänekäintä. Kukin hankki itselleen hauskan näköisen seuralaisen syötti ja juotti tanssitoveriaan parhaansa mukaan ja vietti yönsä vähintään yhtä hyvin kuin Matraakin, joka oli varsin vaativainen.

Seuraavana päivänä oli seurue jälleen koolla, puutui vain yksi mies, jota ei näkynyt aamiaispöydässäkään. Epäiltiin hänen sairastuneen ja lepäävän kohmelossa, mutta eihän se voisi olla mahdollista, kun kerran laivassa on saatavissa „Koti-kapseleita”, vika täytyi olla jossain muussa. Koputeltiin hänen hyttinsä ovelle, mutta ei hiiskaustakaan. Nyt ei ollut mikään muu mahdollista, kuin että hänellä oli niin kaino yötoveri, ettei hän uskaltanut avata ovea sivullisille. Hänet jätettiin rauhaan. Mutta kun häntä ei kuulunut päivällisellekään, niin pelättiin jo pahaa. Udeltiin siivoojalta asiantilaa ja hän ilmoitti herran kyllä olevan yksin, vaan ei sallinut kenenkään häiritä itseään. Oli ni-

mittäin syönyt ateriansakin hytissä. Tämän tiedon saatuaan hyökkäsi koko joukko hytin ovelle, kolkutti siksi kunnes ovi avautui. Se avautuikin lopulta ja hytissä oli vain yksi mies vielä aamupuvussaan, mutta ahkerassa työssä. Hän oli kirjailija ja merkitsi muistiin kaiken sen, minkä oli illalla kuullut ja sen lisäksi vielä senkin, mitä oli yöllä kokenut. Häntä kyllä häirittiin, mutta suostui hän sittenkin keskeyttämään tärkeän tehtävänsä, pukeutui ja tuli seuraan. Saatuaan pari, kolme lasia samppanjaa avasi hän sydämensä ja ilmoitti kirjoittavansa kirjan kuulemistaan. Oli ollut niin haltioissaan Matran kertomuksista, että toivoi ansaitsevänsä sievoisen summan kirjastaan, joka käsitelisi Matran ja Sisukkaan elämänvaiheita. Tanssitoverinsa hän oli hyljännyt jo ensi kerralta ja ryhtynyt kirjoitushommiin, näin hän väitti. Illemmällä näytti hän ystävilleen käsikirjoituksiaan ja sen huomasi heti, että hän oli ottanut tehtävänsä vakavalta kannalta. Kirjailija selitti tekevänsä kaikkensa, että siitä tulisi hyvä ja mielenkiintoinen. Toivoi jokaisen pikkumökökiläisenkin syventyvän siihen ja saavan sen johdosta valistusta enemmän kuin kansanopistossa konsanaan. Siellähän vain veisataan ja kehutaan valtakunnan johtomiehiä tuntematta lähemmin asioita ja johdattamatta kansanlapsia ymmärtämään tosioloja. Kaikki on muka hyvin, kun oman nurkan miehet ovat ministereinä, ei siitä väliä ole, ken maan asioita oikein johtaa ja millä tavalla niitä hoidetaan. Kun äly puuttuu sekä oppilailta että opettajilta, niin eihän ole ihme, että koko kansaa vedetään nenästä, minkä ehditään. Tästä lupasi kirjailija tehdä lopun ja saattaa ihmisten ilmoille sellaisen kirjan, joka avaisi jokaisen isänmaanystävän silmät näkemään, mihin ollaan menossa, jollei muutoksia tu-

lisi. Kirjailija oli aivan poissa suunniltaan kuvaillessaan niitä asioita, joista oli aikonut kirjoittaa. Ystävät olivat kaikki yhtä mieltä hänen kanssaan ja niin päätettiin yhteisvoimin levittää hänen julkaisemaansa hauskaa ja tarpeellista kirjaa. Arveltiin kyllä, että vapaina olevat viranomaiset ehkä yrittäisivät takavarikoida sen, mutta luotettiin kuitenkin kansannousun voimaan ja johtajien oikeudentuntoon, että kansan sallittaisiin lukea totuutta sen täydessä alastomuudessaan. Moni varakas herra, jonka kunniallisia tekoja siinä kuvailtaisiin, olisi varmasti valmis maksamaan suuria rahamääriä, jos saisi kirjan julkaisemisen estetyksi, mutta kirjailija lupasi mieluummin tyytyä pienempään palkkioon kuin jättää julkaisemisen miljoonankaan edestä. Matrakin sanoi kieltäytyvänsä enää heitä auttamasta ja lupasi lähteä kiertelemään maita ja mantereita kirjainkainalossa ja vakuutti itsekkin ansaitsevänsä tällä työllä, niin mielenkiintoisena hän piti kirjailijan lupaamaa teosta.

Muutaman päivän päästä oltiin jo tulossa kotirantaan. Jännitys oli suuri ja silmät loistivat uteliaisuudesta nähdä, minkälaista väkeä oli rannalla vastassa. Nenäliinoja heiluteltiin ja soittokunta viritti isänmaallisen säveleen, sillä laivalla seurasi mukana myös muuan ulkomaalainen vieras, vaikkei Matralla ja hänen seuralaisillaan ollut siitä minkäänlaista aavistusta koko matkan aikana. Tämä korkea vieras osoittautui olleen sama komea ja huomiota herättävä mies, joka oli saanut kaikki kauneimmat naiset valtaansa. Matraakin oli hätyytellyt, mutta toiset olivat saaneet hänet estetyksi turhilta seikkailuilta, kun oli tärkeämpääkin tehtävää. Hieno mies oli osannut säilyttää tuntemattomuutensa ja oli siten voinut vapaasti elää mielensä mukaan

kenenkään kiinnostumatta erikoisesti seuraamaan nuoren miehen hankkeita ja hauskanpitoa. Rannassa oli häntä vastassa ulkoministeriön korkeita virkamiehiä, mutta kaiketi uusia miehiä, koska heidän joukostaan ei kukaan nähnyt omaa tuttuaan. Vastaanottajien, niin yleisön kuin viranomaisienkin, huomio oli kokonaan kiintynyt korkeaan vieraaseen ja näin ollen pääsivät Matra ja kaikki muutkin ilman suurempaa vaivaa ja tullitarkastusta maihin. Vaikea tulikoe oli jälleen läpäisty koko joukolla.

Illalla kokoontui laivalla kiinteäksi ja ystävälliseksi toveruusseuraksi kehittynyt Matran ryhmä viettämään kotiintuloaan erääseen tuttuun paikkaan. Mukaan kutsuttiin myös muutamia luotetuimpia entisiä ystäviä ja työtovereita, joiden oli määrä lähemmin selostaa isänmaan viimeisimpiä tapahtumia ja kertoa kaikki tarkasti läsnä olevaa kirjailijaa varten. Isänmaallinen aines oli tosin jo noussut vaatimaan oikeutta poistaa petturit joukostaan ja hävittää vieraan vallan hyväksi työskentelevät myyräntyöntekijät. Mikä oli onnistunutkin. Monet korkeat virkamiehet oli syösty asemistaan ja toisia nimitetty tilalle. Mutta monet suurrikolliset istuivat vielä paikoillaan, he olivat osanneet esiintyä niin ovelasti, etteivät kansanjohtajat tienneet käydä heihin käsiksi, vaan kaiken lisäksi kumartelivat ja kunnioittivat heitä entiseen tapaansa. Huhuja kyllä liikkui väärinkäytöksistä, valtionvarain varastelusta, laajalle levinneestä suosikkijärjestelmästä ja muusta virkavaltaisuudesta, mutta näistä oli hyvin vaikea ottaa todistettavasti selvää ja sentähden piti oletellut syylliset toistaiseksi jättää rauhaan. Näissä merkeissä keskusteltiin sekä vakavasti että hilpeästi koko yö. Valettiin kannuja ja tehtiin suunnitelmia. Kirjailija uteli toisilta asi-

oiden yksityiskohtia ja merkitsi muistiin pieneen taskukirjaansa. Matra ei sanonut antautuvansa viranomaisten käsiin, vaan tahtoi säilyä vapaana voidakseen ystäviensä avulla salaisesti penkoa hyvin tuntemaansa mätää ja pöyhötellä sitä ympäri, jotta kansan syvät rivit haistaisivat sen ja nousisivat yhteisvoimin taistelemaan vielä niitäkin vihollisiaan vastaan, jotka viat tomuuden naamarilla pysyttelivät maan ohjaksissa. Matra tiesi voivansa tehdä isänmaalle tällä tavalla suuria palveluksia ja korvata sen vahingon, minkä hän mahdollisesti oli saanut aikaan totellessaan julkeita esimiehiään ja muita kansan kustannuksella etuilevia virkamiehiä. Hän ei suinkaan väittänyt kaikkien virkailijoiden olevan samanlaisia, tiesi suurimman osan olevan kunnan kansalaisia, ahkeruudestaan ja tunnollisuudestaan huolimatta elelevän ahtaissa oloissa palkkojen pienuuden tähden, vaikka heidän tuli usein viraltapanon uhan edessä toimia vastoin omaatuntoaan ja siveellistä oikeutta. Heidän asemansa ja leipänsä roikui alituiseen ohuen narun varassa, joka katkesi heti, jos uskalsi hiukankin olla eri mieltä esimiesten, noiden kaikkivaltiaiden, kanssa. Yhdistyksissä, puolueissa ja liitoissa pidettiin kovaa kuria, ammattitovereiden erehdykset, jopa hirvittävät laittomuudetkin piti katsoa sormien lävitse, ei saanut soimata ketään, teki hän mitä tahansa. Tästä johtui, että yhteishenki oli mitä mallikelpoisin ja vei miehet lopulta kilpasille yksinomaan oman hyödyn takaa-ajossa välittämättä maan ja kansan yhteisistä eduista. Tämä kävi selville sekä Matran että Sisukkaan kertomuksista. Kirjailijan kynä säkenöi, kun hän pani paperille kuulemiaan. Välistä teki kynä tenän: oli piirrettävä sellaisia asioita, joita ei mielellään saattaisi julkisuuteen, mutta lähemmin mietittyään

päätti kirjoittaja painattaa sen, minkä oli kirjoittanut. Hän aavisti kyllä kirjansa johdosta nousevan monen miehen takajaloilleen ja yritettävän toimittaa kirjailija ehkä vaikkapa hirteen, mutta sehän olisi aivan mahdotonta. Kansa tahtoo tietää totuuden ja kun sitä sille annetaan luettavaksi, niin ahmii se joka sanan ja rivin. Toivottavasti huomataan lukea myös rivien välistäkin, siellä parhaat makupalat ovat. Sellaiset asiat, joihin eivät yleiset syyttäjätäkään uletu, niin tarkoin ovat ne oikein ajattelevien kansalaisten luettaviksi kätkeyt. Matrakin puolestaan uskoi, että kymmenet ehkäpä sadatkin lukijat tulevat onnittelemaan kirjailijaa ja lähettämään hänelle monet terveiset uusien tietojen ohella, joita kirjailija tarvitsee seuraavaa teostaan varten, ellei tällä vielä tulisi olemaan tarpeeksi tehoa ja voimaa. —

Merkillinen kirja

josta vielä tullaan paljon puhumaan

ERA PEIRA

JÄRKYTTÄVIÄ JÄLKIÄ

Jännittävästi ja hauskasti kuvataan tässä harvinaisen suorasanaisessa teoksessa rakkausseikkailuja ja yhteiskunnallisia mätähaavoja, joihin sirotellaan kirpeä suolaa.

Hinta 25 mk.